

**ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА УГОДИ
ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС:
НАСЛІДКИ ДЛЯ БІЗНЕСУ, НАСЕЛЕННЯ
ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

**ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ**

**ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА
УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ
МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС:
НАСЛІДКИ
ДЛЯ БІЗНЕСУ, НАСЕЛЕННЯ
ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Київ - 2014

Звіт підготовлений у рамках проекту «Економічний компонент Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС: професійний аналіз та публічна дискусія», що був реалізований ІЕД за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження»

Авторський колектив: Олександра Бетлій, Микола Риженков, Костянтин Кравчук, Віталій Кравчук, Ірина Коссе, Світлана Галько, Дмитро Науменко, Вероніка Мовчан, Ігор Бураковський, Ганна Кузнецова

Під редакцією Ігоря Бураковського та Вероніки Мовчан
Літературний редактор: Аліна Пастухова

© Інститут економічних досліджень і політичних консультацій, 2014

ISBN:

Зміст

Перелік таблиць та рисунків	5
Перелік аббревіатур	7
Словник власних назв	9
Вступ	13
Огляд та аналіз ключових положень Розділу IV Торгівля й питання, пов'язані з торгівлею	15
Глава 1 Національний режим та доступ товарів на ринки.....	15
Глава 2 Засоби захисту торгівлі.....	21
Глава 3 Технічні бар'єри в торгівлі.....	25
Глава 4 Санітарні та фітосанітарні заходи	29
Глава 5 Митні питання та сприяння торгівлі.....	41
Глава 6 Заснування підприємницької діяльності, торгівля послугами, електронна торгівля.....	45
Глава 7 Поточні платежі та рух капіталу.....	60
Глава 8 Державні закупівлі.....	62
Глава 9 Інтелектуальна власність.....	65
Глава 10 Конкуренція.....	73
Глава 11 Питання, пов'язані з торгівлею енергоносіями.....	78
Глава 12 Прозорість.....	86
Глава 13 Торгівля та сталий розвиток.....	88
Глава 14 Врегулювання спорів.....	90
Глава 15 Механізм посередництва	91
Огляд та аналіз ключових положень Розділу V Економічне і галузеве співробітництво	93
Глава 1 Співробітництво у сфері енергетики, включаючи ядерну енергетику.....	93
Глава 2 Макроекономічне співробітництво	97
Глава 3 Управління державними фінансами: бюджетна політика, внутрішній контроль та зовнішній аудит.....	98
Глава 4 Оподаткування.....	99
Глава 5 Статистика.....	100

Глава 6 Навколишнє природне середовище.....	102
Глава 7 Транспорт.....	104
Глава 8 Космос.....	106
Глава 9 Співробітництво у сфері науки та технологій.....	107
Глава 10 Політика у сфері промисловості та підприємництва.....	108
Глава 11 Співробітництво у видобувній та металургійній галузях.....	110
Глава 12 Фінансові послуги.....	110
Глава 13 Законодавство про заснування та діяльність компаній, корпоративне управління, бухгалтерський облік й аудит	111
Глава 14 Інформаційне суспільство	112
Глава 15 Політика з питань аудіовізуальної галузі.....	114
Глава 16 Туризм.....	114
Глава 17 Сільське господарство та розвиток сільських територій	115
Глава 18 Політика в галузі рибальства та морська політика	116
Глава 19 Ріка Дунай.....	117
Глава 20 Захист прав споживачів	118
Глава 21 Співробітництво в галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей.....	119
Глава 22 Громадське здоров'я.....	120
Глава 23 Освіта та навчання, молодь.....	122
Глава 24 Культура	123
Глава 25 Співробітництво у сфері спорту й фізичної культури.....	124
Глава 26 Співробітництво з питань громадянського суспільства	124
Глава 27 Транскордонне та регіональне співробітництво.....	125
Глава 28 Участь у програмах та агентствах ЄС.....	126
Висновки.....	127
Додаток	
Графіки виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС	129

Перелік таблиць та рисунків

Таблиця 1: Оцінка зміни адвалерних ставок ввізних мит України та ЄС, середнє арифметичне, без урахування тарифних квот та специфічних ставок ввізного мита	15
Рисунок 1: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС по роках.....	130
Рисунок 2: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС по сферах.....	130
Рисунок 3: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері технічного регулювання	131
Рисунок 4: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері митного законодавства	131
Рисунок 5: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері фінансових послуг.....	132
Рисунок 6: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері телекомунікаційних послуг	132
Рисунок 7: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері поштових та кур'єрських послуг	133
Рисунок 8: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері міжнародних морських перевезень	133
Рисунок 9: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері державних закупівель	134
Рисунок 10: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері конкуренції.....	134
Рисунок 11: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері енергетики.....	135
Рисунок 12: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері оподаткування	135
Рисунок 13: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері охорони довкілля	136
Рисунок 14: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері транспорту.....	136
Рисунок 15: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері корпоративного права, обліку та аудиту.	137
Рисунок 16: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері захисту прав споживачів.....	137

Рисунок 17: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері соціальної політики	138
Рисунок 18: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері громадського здоров'я.....	138
Рисунок 19: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері аудіовізуальної політики.....	139
Рисунок 20: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері сільського господарства.....	139

Перелік абревіатур

АСАА	Угода про відповідність та прийнятність промислової продукції
ADNS	Система інформування про хвороби тварин
ADR	Система альтернативних методів вирішення спорів
IFAC	Міжнародна федерація бухгалтерів
IFRS	Міжнародні стандарти фінансової звітності
ІА	Інститут внутрішніх аудиторів
INTOSAI	Міжнародна організація вищих органів фінансового контролю
ISO	Міжнародна організація зі стандартизації
TEN-T	Транс'європейська транспортна мережа
TRACECA	Транспортний коридор Європа-Кавказ-Азія
TRACES	Транс'європейська система управління торгівлею й експертна система у сфері ветеринарного здоров'я
АМКУ	Антимонопольний комітет України
ВІЛ/СНІД	Вірус імунодефіциту людини / синдром набутого імунодефіциту
ГАТС	Генеральна угода з торгівлі послугами (GATS)
ГАТТ	Генеральна угода з тарифів і торгівлі (GATT)
ГТС	Газотранспортна система
ЄАД	Єдиний адміністративний документ
ЄБРР	Європейський банк реконструкції та розвитку
ЄІБ	Європейський інвестиційний банк
ЄС	Європейський Союз
ЗВТ	Зона вільної торгівлі
ЗМІ	Засоби масової інформації
ІЕД	Інститут економічних досліджень та політичних консультацій
ІКТ	Інформаційні та комунікаційні технології
МАГАТЕ	Міжнародне агентство з атомної енергії
МВФ	Міжнародний валютний фонд
МЕБ	Міжнародне епізоотичне бюро
МОП	Міжнародна організація праці
МСП	Малі та середні підприємства

ПЕРЕЛІК АБРЕВІАТУР

НБУ	Національний банк України
ОЕСР	Організація економічного співробітництва та розвитку
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ПДВ	Податок на додану вартість
ПІІ	Прямі іноземні інвестиції
РНС	Режим найбільшого сприяння
СОТ	Світова організація торгівлі
СРО	Саморегульовані організації
СФЗ	Санітарні й фітосанітарні заходи
США	Сполучені Штати Америки
ТБТ	Технічні бар'єри в торгівлі
ТРИПС	Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS)
УДЗ	Угода про державні закупівлі
УКТ ЗЕД	Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності
ЧАЕС	Чорнобильська атомна електростанція
ЮНЕСКО	Організація Об'єднаних Націй із питань освіти, науки та культури (UNESCO)

Словник власних назв

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів	Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works
Генеральна угода з тарифів і торгівлі	General Agreement on Tariffs and Trade
Генеральна угода з торгівлі послугами	General Agreement on Trade in Services
Глобальний договір ООН	UN Global Compact
Державна ветеринарна та фітосанітарна служба України	State Veterinary and Phytosanitary Service of Ukraine
Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право	World Intellectual Property Organisation Copyright Treaty
Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання й фонограми	World Intellectual Property Organisation Performances and Phonograms Treaty
Договір до Енергетичної Хартії	Energy Charter Treaty
Договір про заснування Енергетичного співтовариства	Energy Community Treaty
Дорадча група з питань сталого розвитку	Advisory Group on sustainable development
Європейська асоціація вільної торгівлі	European Free Trade Association
Інститут внутрішніх аудиторів	Institute of Internal Auditors (IIA)
Кіотський протокол	Kyoto Protocol
Комітет СОТ з питань торгівлі	Trade Committee
Конвенція ООН з морського права	UN Convention on the Law of the Sea
Конвенція про біологічне різноманіття	Convention on Biological Diversity
Конвенція про єдиний режим транзиту	Convention on a Common Transit Procedure
Конвенція про спрощення формальностей у торгівлі товарами	Convention on the Simplification of Formalities in Trade in Goods
Конвенція ЮНЕСКО про охорону та заохочення різноманіття форм культурного самовираження	UNESCO Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions
Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення	International Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organisations

Міжнародна організація вищих органів фінансового контролю	International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI)
Міжнародна організація зі стандартизації	International Organization for Standardization (ISO)
Міжнародна федерація бухгалтерів	International Federation of Accountants (IFAC)
Міжнародні медико-санітарні правила	International Health Regulations
Міжнародні стандарти фінансової звітності	International Financial Reporting Standards (IFRS)
Орган вирішення спорів СОТ	WTO Dispute Settlement Body
Організація Об'єднаних Націй із питань освіти, науки та культури	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)
Паризька конвенція з охорони промислової власності	Paris Convention for the Protection of Industrial Property
Підкомітет з питань митного співробітництва	Customs Cooperation Committee
Підкомітет з питань торгівлі та сталого розвитку	Sub-Committee on Trade and Sustainable Development
Підкомітет з управління санітарними й фітосанітарними заходами	Sub-Committee on Sanitary and Phytosanitary Matters
Принципи ОЕСР для багатонаціональних підприємств	OECD Guidelines for Multinational Enterprises
Рамкова конвенція Всесвітньої організації охорони здоров'я з контролю над тютюном	World Health Organisation Framework Convention on Tobacco Control
Рамкова конвенція ООН зі зміни клімату	UN Framework Convention on Climate Change
Санітарний кодекс наземних тварин МЕБ	OIE Terrestrial Animal Health Code
Система альтернативних методів вирішення спорів	Alternative Dispute Resolution (ADR)
Система інформування про хвороби тварин	Animal Disease Notification System (ADNS)
Спільний Підкомітет з географічних зазначень	Joint Sub-Committee on GI (geographical indications)
Статті Угоди МВФ	Articles of Agreement of the IMF
Транс'європейська система управління торгівлею й експертна система у сфері ветеринарного здоров'я	Trade Control and Expert System (TRACES)

Транс'європейська транспортна мережа	Trans-European Transport Network (TEN-T)
Транспортний коридор Європа-Кавказ-Азія	Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia (TRACECA)
Тристороння декларація принципів, що стосуються багатонаціональних корпорацій і соціальної політики	Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy
Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове й технологічне співробітництво	Agreement between the European Union and Ukraine on scientific and technological cooperation
Угода про відповідність та прийнятність промислової продукції	Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Products (ACAA)
Угода про заснування СОТ	Agreement Establishing the WTO
Угода про застосування статті VI ГАТТ 1994	Agreement on Implementation of Article VI of the GATT 1994
Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів	Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Goods
Угода про партнерство та співробітництво	Partnership and Co-operation Agreement
Угода про Спільний авіаційний простір	Common Aviation Area Agreement
Угода СОТ про державні закупівлі	WTO Agreement on Government Procurement
Угода СОТ про захисні заходи	WTO Agreement on Safeguards
Угода СОТ про санітарні та фітосанітарні заходи	Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures
Угода СОТ про сільське господарство	WTO Agreement on Agriculture
Угода СОТ про субсидії та компенсційні заходи	WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures
Угода СОТ про технічні бар'єри в торгівлі	WTO Agreement on Technical Barriers to Trade
Угода ТРІПС (про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності)	TRIPS Agreement (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights)

Вступ

Угода про асоціацію між Україною та ЄС є без перебільшення найбільш масштабним пакетом домовленостей в історії незалежної України. Економічна частина Угоди тією чи іншою мірою охоплює основні сфери та галузі економіки. Сам факт узгодження Сторонами такого різнопланового за змістом та кількістю взаємних домовленостей сукупності дій є свідченням того, що Україна та ЄС мають серйозний намір не тільки перевести співпрацю на якісно новий рівень, але й суттєво наблизити економічну систему України до економічної системи Євросоюзу на основі взаємної лібералізації, передусім руху товарів, капіталів та послуг, гармонізації підходів та принципів, на яких будуються галузеві політики та системи регулювання виробничо-комерційної діяльності.

Угода про асоціацію також передбачає розвиток інтенсивного діалогу між Україною та ЄС, який охоплюватиме широке коло питань - від обговорення перспектив розвитку тих чи інших галузей до консультацій із питань регулювання тих чи інших сфер та вирішення суперечок.

Ми вважаємо, що підписання та ратифікація Угоди – це лише початок нового етапу співпраці її Сторін, тоді як про реальний вплив Угоди на Україну в різних вимірах можна буде конкретно говорити, коли відповідні домовленості будуть впроваджені на практиці. Але вже зараз можна й треба детально аналізувати парафований Україною та ЄС текст Угоди, щоб у майбутньому реалізувати зобов'язання в найбільш ефективний спосіб.

Водночас, українське суспільство сьогодні конче потребує зрозумілої, об'єктивної та всебічної інформації про основні економічні, інституційні та соціальні ефекти Угоди про асоціацію. Така потреба зумовлюється тією обставиною, що переважна частина економічних положень Угоди фактично визначає зміст реформ, які має реалізувати Україна, щоб реально модернізуватись та стати успішною країною в широкому розумінні цього слова.

Ми глибоко переконані в тому, що аналіз того, як та якою мірою впливає Угода на економічні інтереси основних зацікавлених сторін – суспільства (споживачів), бізнесу та уряду – є важливою передумовою більш глибокого розуміння суспільством модернізаційного потенціалу європейської інтеграції як стратегічного вектору розвитку України.

Слід також окремо звернути увагу ще на одну надзвичайно важливу обставину. У процесі обговорення різних аспектів європейської інтеграції в цілому та особливостей співпраці України з ЄС в інформаційному просторі з'явилась велика кількість відверто помилкових міркувань, висновків та міфів стосовно проблем та перспектив участі України в системі світогосподарських зв'язків в цілому та регіональних інтеграційних процесах зокрема. А тому важливість неупередженого аналізу складних проблем сучасності та інформування суспільства про виклики, які породжуються ними, важко переоцінити.

Суто в змістовному плані ця робота являє собою аналіз тексту Угоди про асоціацію, який було парафровано та оприлюднено ЄС та Україною.¹ Виклад матеріалу побудовано таким чином. Аналіз кожної глави відповідного економічного розділу Угоди починається з огляду змісту домовленостей сторін. Далі наводяться якісні оцінки (і там, де це можливо, кількісні оцінки) впливу реалізації відповідних домовленостей на домогосподарства (населення), бізнес та уряд. Наші висновки слід сприймати саме як оцінку впливу реалізації відповідних домовленостей, а не автоматично гарантований позитивний результат.

Зрозуміло, що ця публікація має інформаційно-роз'яснювальний характер і не претендує на повне та всебічне висвітлення всіх аспектів економічної частини Угоди про асоціацію і, відповідно, має розглядатись як перша спроба запропонувати громадськості свого роду путівник по тексту Угоди. Наскільки це нам вдалося, дасть оцінку читач.

---

¹ При написанні цієї роботи було використано наступні тексти Угоди: українською мовою http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=223223535 ; англійською мовою http://eeas.europa.eu/ukraine/assoagreement/assoagreement-2013_en.htm.

Огляд та аналіз ключових положень Розділу IV Торгівля й питання, пов'язані з торгівлею

Глава 1 Національний режим та доступ товарів на ринки

СКАСУВАННЯ МИТ, ЗБОРІВ ТА ІНШИХ ПЛАТЕЖІВ

Зміст домовленостей:

- Україна та ЄС домовились про створення зони вільної торгівлі (ЗВТ) протягом перехідного періоду в максимум 10 років відповідно до положень статті XXIV ГАТТ 1994 року.
- Відповідно до досягнутих домовленостей кожна Сторона зменшить або скасує мито на товари згідно із встановленими графіками, причому для України перехідний період триватиме до 10 років, тоді як зміна тарифного розкладу ЄС відбудеться одразу після набуття чинності Угодою.
- Поступове зменшення застосовуватиметься по відношенню до базової ставки мита, що зафіксована в Угоді.

Таблиця 1: Оцінка зміни двалерних ставок ввізних мит України та ЄС, середнє арифметичне, без урахування тарифних квот та специфічних ставок ввізного мита

	Ввізні мита України		Ввізні мита ЄС	
	базова ставка	остаточна ставка	базова ставка	остаточна ставка
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	6,1	0,7	12,7	0,3
Рибальство, рибництво	1,9	0,2	12,1	1,3
Добування паливно-енергетичних корисних копалин	0,1	0,0	9,2	0,0
Добування корисних копалин, крім паливно-енергетичних	4,7	0,0	22,0	0,4
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	10,8	1,5	0,4	0,0
Текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів із хутра	6,4	0,0	4,3	0,0
Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	8,9	0,0	4,9	0,0

Огляд та аналіз ключових положень Розділу IV
ТОРГІВЛЯ Й ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТОРГІВЛЕЮ

	Ввізні мита України		Ввізні мита ЄС	
	базова ставка	остаточна ставка	базова ставка	остаточна ставка
Оброблення деревини та виробництво виробів із деревини, крім меблів	1,2	0,0	3,5	0,0
Целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність	0,1	0,0	2,4	0,0
Виробництво коксу, продуктів нафтопереробки та ядерних матеріалів	0,7	0,0	0,0	0,0
Хімічне виробництво	2,9	0,0	9,2	0,0
Виробництво гумових та пластмасових товарів	4,5	0,0	7,5	0,0
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	6,9	0,0	4,1	0,0
Металургійне виробництво та виробництво готової металевої продукції	2,4	0,0	0,9	0,0
Виробництво машин та устаткування	2,6	0,0	2,1	0,0
Виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	3,5	0,0	2,2	0,0
Виробництво транспортних засобів та устаткування	5,0	0,0	4,1	0,0
Інші галузі промисловості	6,8	0,0	2,8	0,0
Виробництво та розподіл електроенергії, газу та води	4,9	0,0	2,5	0,0
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	4,1	0,1	2,7	0,0
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	6,1	0,7	0,0	0,0

Джерело: попередня оцінка ІЕД на основі тексту Угоди

- Для найбільш чутливих товарів, якими торгують Україна та ЄС, були запроваджені так звані тарифні квоти, що передбачають нульову ставку ввізного мита в межах квоти та ненульову поза межами квоти. Україна передбачила застосування тарифних квот для м'яса свинини, м'яса птиці та цукру. Перелік тарифних квот ЄС налічує 36 позицій і переважно містить продукти сільського господарства та харчової промисловості.
- Якщо будь-яка зі сторін знизить ставку відповідного ввізного мита, що застосовується в рамках режиму найбільшого сприяння (РНС), така ввізна ставка має застосовуватись як базова, якщо вона є нижчою за ставку, розраховану відповідно до графіка.
- Через п'ять років після набрання чинності цією Угодою Сторони можуть провести консультації щодо прискорення та розширення сфери процесу скасування ввізного мита.
- Жодна Сторона не може збільшити чинне мито або запровадити нове мито на товар, що походить із країни - іншої Сторони Угоди.
- Водночас, кожна зі Сторін може підвищити мито до рівня, який зафіксовано в її зобов'язаннях, після скорочення в односторонньому порядку, а також зберегти або збільшити ввізне мито, якщо це буде дозволено рішенням Органу вирішення спорів СОТ.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Сторони домовились про значну лібералізацію ставок ввізного мита на товари, причому, понад 90% остаточних ставок дорівнюють нулю. Водночас, для найбільш чутливих товарних позицій передбачене або збереження ввізного мита, або запровадження тарифних квот із нульовою ставкою в межах квоти та ненульовою ставкою за межами квоти.

Для українських виробників найсуттєвішим буде зниження тарифних обмежень з боку ЄС у таких галузях, як: легкова промисловість, хімічна промисловість, машинобудування, харчова промисловість, що сприятиме покращенню доступу українських виробників на відповідні ринки. Уведення тарифних квот, які дозволяють нульовий експорт в ЄС у рамках квоти, створює можливості українському бізнесу для завоювання ринку.

Водночас, Україна поступово відкриє свій ринок для товарів, які виробляються в ЄС. Порівняно з іншими галузями найбільше зменшення ввізних мит матиме місце в легкій промисловості, зокрема, у виробництві одягу, виробництві іншої неметалевої мінеральної продукції, харчовій промисловості, виробництві меблів. При цьому Україна збереже ненульові, хоча низькі ставки ввізного мита на окремі товари машинобудування.

Зниження ввізних мит відбуватиметься асиметрично, оскільки ЄС буде знижувати (або скасовувати) імпорتنі мита практично одразу, тоді як в Україні цей процес буде порівняно тривалим. Це створює певні додаткові можливості для українського бізнесу посилити свою присутність на ринку ЄС, тоді як на внутрішньому ринку зберігатиметься певний рівень тарифного захисту від іноземної конкуренції. Однак

можливості отримання економічних переваг від зниження ввізних мит також прямо пов'язані зі зниженням нетарифних обмежень взаємної торгівлі.

Для домогосподарств. Зниження українських ввізних мит створює можливості для зниження внутрішніх цін на відповідні товари. За оцінками ІЕД на основі прикладної моделі загальної рівноваги для України лібералізація торгівлі між Україною та ЄС шляхом зменшення або скасування імпортних мит в цілому зумовить зростання сукупного добробуту домогосподарств на 1,3% у середньостроковій перспективі й на 4,6% у довгостроковій перспективі за інших рівних умов. Водночас, зниження нетарифних обмежень торгівлі принесе більший економічний вигравш.

Для державного сектору. За оцінками ІЕД зростання торговельних потоків, а також економічної активності внаслідок змін регуляторного середовища, які має реалізувати Україна відповідно до Угоди, компенсує втрати бюджетних надходжень від поступового скорочення або скасування ввізних мит.

СКАСУВАННЯ ВВІЗНОГО МИТА: ДОДАТКОВІ УМОВИ

Зміст домовленостей:

- Скасування Україною ввізного мита для одягу та інших виробів, що були у використанні (код УКТ ЗЕД 6309), має певні особливості. Україна скасує ввізне мито протягом п'яти років, починаючи з 1 січня року, наступного за роком набрання чинності Угодою.
- Разом із щорічним зниженням ввізного мита Україна запровадить вхідні ціни, визначені у євро, за кілограм чистої ваги. Впродовж перехідного періоду, протягом якого буде зменшуватись ввізне мито, до імпортних товарів, вартість яких є нижчою, ніж вхідна ціна, буде застосовуватись пільгова ставка мита.
- Вхідна ціна визначатиметься як 30% від середньої за попередній рік митної вартості одягу відповідно до кодів УКТЗЕД, що перелічені в Угоді.² Україна зобов'язалась публікувати відповідні щорічні ціни.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу: Схема, що передбачена для ввезення вживаного одягу, як очікується, є в цілому сприятливою для внутрішнього виробництва відповідних товарів, оскільки захищає позиції національної легкової промисловості та знижує привабливість імпорту вживаного одягу. Водночас, аналіз ринку вживаного одягу, проведений ІЕД, показав, що найбільшими конкурентами українських виробників одягу є не імпортери вживаного одягу, а компанії-імпортери дешевого одягу з Китаю та інших країн Азії, а також контрабанда.³ Тому ймовірно, що встановлення вхідної ціни на вживаний одяг суттєво не вплине на економічний стан виробництва одягу в Україні.

---

² Перелік кодів УКТЗЕД: 6101, 6102, 6103, 6104, 6105, 6106, 6109, 6110, 6111, 6112, 6114, 6116, 6117, 6201, 6202, 6203, 6204, 6205, 6206, 6209, 6210, 6211, 6214, 6217

³ ІЕД (2010) Торгівля вживаними речами у світі та Україні. Аналітичний звіт. Див.: http://www.ier.com.ua/ua/projects/archive_2010/?pid=2662

Для домогосподарств: Запровадження вхідної ціни на вживаний одяг може зумовити певне підвищення цін на цю товарну категорію, що може, у свою чергу, негативно вплинути на споживачів вживаного одягу, якими, як правило, є найбільш вразливі верстви населення. Але такий захід є тимчасовим. Після п'ятого року дії Угоди ставка ввізного мита буде дорівнювати нулю, що за інших рівних умов приведе до зниження вартості відповідних товарів.

ВІВІЗНЕ (ЕКСПОРТНЕ) МИТО

Зміст домовленостей:

- Сторони зобов'язались не запроваджувати або зберігати в силі будь-які мита, податки та інші еквівалентні заходи, що накладаються на вивезення товарів.
- Експортні мита, що діють в Україні, повинні поступово знижуватись до нуля відповідно до узгодженого графіка протягом 10 років, починаючи з дати набуття чинності Угодою. Зокрема, для живої худоби, шкіряної сировини, насіння деяких видів олійних культур та брухту легованих чорних металів, брухту кольорових металів та напівфабрикатів з їх застосуванням – період зниження становить десять років, для брухту чорних металів цей період триватиме протягом восьми років.
- Водночас, Україна може застосовувати захисні заходи щодо ввізного мита впродовж 15-ти років із дати набрання чинності Угодою у випадку, якщо впродовж будь-якого одного року після набуття Угодою чинності сумарний обсяг експорту з України до ЄС по кожному визначеному коду УКТЗЕД перевищуватиме граничний обсяг, визначений у додатках до Угоди.
- Захисні заходи мають форму додаткового збору, граничний розмір якого узгоджений у рамках Угоди.
- Механізм застосування захисних заходів (додаткового збору) передбачає максимальну прозорість. Це означає, що Україна якнайшвидше повідомлятиме ЄС про намір застосувати такі заходи, надаватиме відповідну інформацію, а також готова проводити з ЄС консультації щодо застосування заходів, причому жодні заходи не застосовуватимуться протягом 30-ти днів із дня запрошення на консультації.
- Україна зобов'язалась гарантувати достовірність, адекватність та загальнодоступність інформації, що використовується як доказ для застосування заходів.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Поступове скасування експортного мита за інших рівних умов стимулюватиме експорт цих товарів, що водночас приведе до підвищення внутрішньої ціни на них. За рахунок тривалого перехідного періоду виробники мають можливість адаптуватись до змін. Очікується, що скасування експортних мит може мати негативні наслідки для металургії, меншою мірою для виробництва олії з насіння олійних культур та виробництва шкіри.

Для домогосподарств. Скасування вивізних мит на олійні культури може негативно позначитись на вартості олії, хоча цей вплив буде дуже незначним, зважаючи на високий рівень конкуренції на ринку та існування численних товарів-замінників.

Для державного сектору. Скасування вивізних мит знизить доходи державного бюджету, які, ймовірно, будуть повністю компенсовані внаслідок зростання експорту.

Експортні субсидії

Зміст домовленостей:

- Сторони зобов'язались не зберігати в силі, не запроваджувати або відновлювати експортні субсидії або інші еквівалентні заходи регулювання торгівлі сільськогосподарськими товарами, які призначені для продажу на території іншої Сторони.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Оскільки Україна не використовує експортні субсидії, це зобов'язання не змінить статус-кво у сфері торгівлі сільськогосподарськими товарами. Водночас, скасування експортних субсидій ЄС виробникам сільськогосподарських товарів, експортованих в Україну, вирівняє умови конкуренції між українськими та європейськими виробниками, що дозволить частково компенсувати вплив зниження ввізних мит.

Для домогосподарств. Скасування експортних субсидій на сільськогосподарські товари ЄС може зумовити певне зростання їхніх цін на українському ринку, хоча цей фактор буде поступово нівелюватись зниженням ввізних мит Україною та за рахунок посилення конкурентних позицій національних виробників.

Для держави. Скасування експортних субсидій ЄС означатиме зростання вартості імпортованих сільськогосподарських товарів з ЄС, що за інших рівних умов означатиме зростання доходів бюджету.

Угоди з іншими країнами

Зміст домовленостей:

- Ця Угода не перешкоджає збереженню чи створенню митних союзів, зон вільної торгівлі або домовленостей про прикордонну торгівлю за тим винятком, коли вони вступають у конфлікт з торговельними домовленостями, передбаченими цією Угодою.
- Сторони можуть проводити консультації з питань, що стосуються питань укладання угод з іншими країнами, для врахування взаємних інтересів України та ЄС.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Підписання Угоди про асоціацію, невід'ємною частиною якої є домовленості щодо створення зони вільної торгівлі (ЗВТ) з ЄС, не впливає на чинні угоди України з іншими країнами щодо режиму вільної торгівлі, за умови, що ці

країни зацікавлені в збереженні цих угод. Таким чином, бізнес і надалі зможе користуватись перевагами вже чинних угод про вільну торгівлю, які має країна.

Для держави. Підписання Угоди про асоціацію не обмежуватиме суверенітет України в проведенні торговельної політики й не впливатиме на збереження/створення ЗВТ з іншими країнами.

Глава 2 Засоби захисту торгівлі

ГЛОБАЛЬНІ ЗАХИСНІ ЗАХОДИ

Зміст домовленостей:

- Україна та ЄС підтвердили можливість застосування захисних заходів у взаємній торгівлі відповідно до прав та зобов'язань, що передбачені Статтею XIX ГАТТ 1994 та Угодою СОТ про захисні заходи. ЄС також зберіг за собою права та зобов'язання, передбачені Статтею 5 Угоди СОТ про сільське господарство, крім випадків преференцій, що надані цією Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.
- Преференційні правила визначення походження товарів не застосовуються до цієї частини Угоди.
- Сторони зобов'язались дотримуватись принципів прозорості в проведенні розслідувань та застосуванні захисних заходів, зокрема в тому, що стосується офіційного повідомлення, надання інформації, надання можливості проведення консультацій, у тому числі двосторонніх.
- Захисні заходи мають вживатись у такий спосіб, який матиме найменший вплив на двосторонню торгівлю.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Україна та ЄС підтвердили можливість застосування у взаємній торгівлі захисних заходів на основі Угоди СОТ про захисні заходи. Це зобов'язання не обмежене в часі і дозволяє українським виробникам ініціювати відповідні розслідування у випадку стрімкого зростання імпорту, що завдає або може завдати шкоди національному виробництву. Водночас, таке саме право мають і європейські виробники. Таким чином, ця стаття не змінила чинний статус-кво в плані застосування захисних заходів у торгівлі.

Для державного сектору. Підтвердження прав та зобов'язань сторін щодо застосування захисних заходів на основі Угоди СОТ не міняє чинну систему застосування захисних заходів. Водночас, українська практика застосування захисних заходів свідчить про необхідність подальшого узгодження відповідного законодавства та механізмів його застосування в цій сфері з положеннями відповідної Угоди СОТ.

ЗАХИСНІ ЗАХОДИ ЩОДО ЛЕГКОВИХ АВТОМОБІЛІВ

Зміст домовленостей:

- Україна отримала можливість протягом чотирнадцяти років, починаючи з другого 12-місячного періоду з дати набрання чинності Угодою, застосовувати захисні заходи у формі вищої ставки ввізного мита до легкових автомобілів (код УКТ ЗЕД 8703) походженням з країн ЄС за умови виконання кількох вимог: (а) якщо сукупний обсяг імпорту товару (у штуках) протягом року досягає граничного обсягу імпорту, а саме 45 тис. штук; (б) якщо сукупний обсяг імпорту товару (у штуках) упродовж останнього 12-місячного (річного) періоду перевищить обсяг, розрахований на основі граничного відсотку всіх первинних реєстрацій легкових автомобілів в Україні.

Граничний відсоток встановлений на рівні 20-ти% протягом другого річного періоду з дати набрання чинності Угодою; 21% протягом третього річного періоду; 22% протягом четвертого річного періоду; 23% протягом п'ятого річного періоду; 24% протягом шостого річного періоду; 25% протягом наступних річних періодів.

- Максимальний розмір ввізного мита та мита/додаткового збору, що запроваджується, не повинен перевищувати 10-ти%.
- Додаткове мито може бути застосовано лише до імпорту, що здійснюється протягом строку до закінчення року (періоду).
- Умови прозорості застосування захисних заходів щодо легкових автомобілів передбачають, що Україна якнайшвидше повідомлятиме ЄС про намір застосувати заходи, надаватиме відповідну інформацію, а також запросить ЄС провести консультації щодо застосування заходів, причому, жодні заходи не застосовуватимуться протягом 30-ти днів із дня запрошення на консультації.
- Після завершення перехідного періоду, що триватиме від 10-ти до 13-ти років, Україна може застосовувати захисні заходи щодо легкових автомобілів лише після проведення відповідного розслідування, яке має довести, що саме внаслідок зменшення розміру мита або його скасування відповідно до Угоди товар імпортується в зростаючих обсягах, і це завдає значної шкоди національному виробникові. Відповідні фактори, пов'язані зі шкодою, повинні простежуватись упродовж не менше трьох послідовних років.
- Україна зобов'язалась гарантувати достовірність, адекватність та загальнодоступність інформації, яка є основою для розслідування.
- Україна зобов'язалась не застосовувати захисні заходи відповідно до цієї частини Угоди до кінця першого 12-місячного періоду з дати набрання чинності Угодою й не зберігати в силі будь-які захисні заходи відповідно до цієї Частини, і не проводити будь-яких розслідувань із цією метою після 15-того року.
- Україна зобов'язалась не застосовувати одночасно захисні заходи щодо легкових автомобілів, що передбачені цією частиною Угоди, та захисні заходи відповідно до Угоди СОТ.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу: Можливість застосування захисних (спеціальних) заходів щодо імпорту легкових автомобілів протягом певного часу на основі лише інформації про перевищення граничних індикаторів, тобто без проведення відповідного розслідування та доведення факту завдання значної шкоди національному виробникові, фактично створює виробникам легкових автомобілів в Україні пільговий період для адаптації до нових умов, а саме до підвищення конкуренції на внутрішньому ринку.

Після завершення перехідного періоду, який триватиме 10 чи 13 років, у залежності від того, чи зможе Україна наприкінці 10-го року обґрунтувати необхідність продовження перехідного періоду, ще кілька років виробники зможуть користуватись захисними заходами, якщо відповідне розслідування доведе завдання значної шкоди національному виробникові від зростаючого імпорту.

У 2010-2012 роках кількісний обсяг імпорту легкових автомобілів з ЄС перевищував граничний кількісний обсяг протягом двох з трьох років: у 2010 році з ЄС було імпортовано 39,4 тис. легкових автомобілів, у 2011 році – 63,6 тисяч, у 2012 році – 52,2 тисячі. Це складало в різні роки від 37% до 25% загального імпорту автомобілів (у штуках) за кодом УКТ ЗЕД 8703.

Водночас, застосування в квітні 2013 року захисних заходів, які є глобальними, стосовно легкових автомобілів незалежно від країни походження, робить неможливим застосування двосторонніх захисних заходів щодо автомобілів з ЄС, принаймні до завершення дії глобальних заходів.

Відзначимо, що збереження ввізних мит на легкові автомобілі протягом дії цієї частини Угоди може негативно позначитись на розвитку інших секторів економіки, які використовують легкові автомобілі, наприклад, для надання послуг.

Для домогосподарств: Встановлення додаткового ввізного мита на легкові автомобілі означатиме чисті втрати для споживачів, оскільки вони не зможуть скористатись такими перевагами лібералізації торгівлі як більший асортимент та нижчі ціни до закінчення дії цих заходів.

Для державного сектору: Встановлення додаткового ввізного мита на легкові автомобілі на рівні, що дорівнює поточному ввізному миту (ставка режиму найбільшого сприяння), може загальмувати імпорт, що знизить потенційні доходи бюджету. Водночас, багато залежатиме від еластичності попиту на автомобілі з ЄС порівняно з автомобілями національного виробника та автомобілями з інших країн світу. За умови низької еластичності попиту ймовірне збереження попередньої динаміки імпорту без прискорення, яке було б викликане лібералізацією торгівлі.

АНТИДЕМПІНГОВІ ТА КОМПЕНСАЦІЙНІ ЗАХОДИ

Зміст домовленостей:

- Україна та ЄС підтвердили можливість застосування антидемпінгових та компенсаційних заходів у взаємній торгівлі відповідно до прав та зобов'язань, що передбачені статтею VI ГАТТ 1994, Угодою про застосування статті VI ГАТТ 1994 та Угодою СОТ про субсидії та компенсаційні заходи.

- Преференційні правила походження не застосовуються до цієї частини Угоди.
- Сторони зобов'язались дотримуватись принципів прозорості при проведенні розслідувань та застосуванні антидемпінгових та компенсаційних заходів відповідно до правил та практик СОТ. Сторони зобов'язались забезпечувати розкриття повної і змістовної інформації, на основі якої приймаються рішення в рамках розслідування, а також надавати необхідний час для коментарів (щонайменше 10 днів).
- Сторони зобов'язались повідомляти про отримання скарги й намір почати розслідування щонайменше за 15 днів до порушення розслідування.
- Антидемпінгові та компенсаційні заходи не можуть бути застосовані у випадку, коли отримана інформація дозволяє чітко зробити висновок, що застосування заходів не відповідатиме національним інтересам, у тому числі, інтересам національної промисловості, користувачів, споживачів, імпортерів.
- Перед застосуванням заходів Сторони мають вивчити можливість застосування конструктивних засобів виправлення ситуації.
- Після отримання від експортера обґрунтованої вимоги переглянути чинні антидемпінгові та компенсаційні заходи Сторона має оперативно й об'єктивно розглянути це прохання.
- Сторони зобов'язались надавати можливість проведення консультацій стосовно конкретних питань, що можуть виникнути у зв'язку із застосуванням інструментів торговельного захисту, на прохання однієї зі Сторін. Консультації мають проводитись якнайшвидше, зазвичай, протягом 21-го дня після подання такого прохання.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Україна та ЄС підтвердили можливість застосування у взаємній торгівлі антидемпінгових та компенсаційних заходів на основі Угоди СОТ про захисні заходи. Це зобов'язання не обмежене в часі й дозволяє українським виробникам ініціювати відповідні розслідування у випадку недобросовісної конкуренції з боку виробників ЄС, що завдає або може завдати шкоди національному виробництву. Водночас, таке саме право мають і європейські виробники. Таким чином, ця частина Угоди фактично не змінила чинний режим використання антидемпінгових та компенсаційних заходів.

Водночас, ця частина Угоди дозволяє українським експортерам ініціювати перегляд антидемпінгових заходів, які діють в ЄС щодо продукції українського виробництва. Станом на кінець 2013 року щодо української продукції в ЄС діяло три заходи.

Для державного сектору. Підтвердження прав та зобов'язань сторін щодо застосування антидемпінгових та компенсаційних заходів на основі Угод СОТ не міняє чинну систему їх застосування. Водночас, важливо звернути увагу на процесуальні аспекти, пов'язані з дотриманням принципу прозорості, проведенням консультацій тощо. Ці механізми фактично вимагають підтримувати постійний діалог з ЄС із питань застосування інструментів торговельного захисту, що створює підґрунтя для кращого врахування інтересів українських виробників на ринках ЄС.

ІНСТИТУЦІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ

Зміст домовленостей:

- Сторони погодилися установити на рівні експертів Діалог із питань торговельних заходів як постійно діючий форум із питань співробітництва у сфері торговельних заходів.
- Мета діалогу – підвищити рівень знань і розуміння сторонами законів, методів і підходів, що використовуються сторонами стосовно торговельних заходів, покращення співробітництва між відповідними органами, обговорення міжнародних тенденцій у сфері торговельного захисту, питання використання цієї Глави, інші пов'язані питання.
- Засідання форуму скликатимуться в разі необхідності відповідно до заздалегідь спільно узгодженого графіка.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Створення постійно діючого експертного форуму з питань співробітництва у сфері торговельних заходів сприятиме кращому розумінню бізнесом відповідних норм і практик ЄС, а отже, підвищить можливості бізнесу захищати свої економічні інтереси на ринках України та Євросоюзу. Очевидно, що ефективність роботи форуму безпосередньо залежатиме від того, наскільки активними будуть бізнес-асоціації.

Для державного сектору. Інституціоналізована співпраця на рівні експертів є ще одним форматом постійного діалогу з ЄС із питань застосування інструментів торговельного захисту, що створює підґрунтя для кращого захисту інтересів українських виробників у торговельно-економічних стосунках з ЄС.

Глава 3 Технічні бар'єри в торгівлі

ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Зміст домовленостей:

- Сторони підтвердили чинні права та обов'язки сторін у рамках Угоди СОТ про технічні бар'єри в торгівлі (ТБТ), а також зобов'язались зміцнювати технічне співробітництво в цій сфері шляхом посилення взаємодії у сфері нормативно-правових питань, активізації стосунків із відповідними організаціями, що займаються питаннями метрології, стандартизації, тестування, ринкового нагляду, сертифікації та акредитації.
- Угода передбачає підтримку участі України у відповідних міжнародних організаціях, сприяння розбудові якісної інфраструктури систем стандартизації, метрології, акредитації, оцінки відповідності та ринкового нагляду.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Зміцнення технічного співробітництва між Україною та ЄС у сфері ТБТ сприятиме реформуванню, підвищенню якості та ефективності відповідних

адміністративних послуг, що означає підвищення їхньої якості та, ймовірно, зменшення відповідних витрат для бізнесу.

Для державного сектору. Технічне співробітництво у сфері ТБТ з ЄС означає сприяння вже розпочатому реформуванню цієї сфери економічної політики та подальшій реалізації Угоди СОТ про ТБТ та відповідних положень Угоди.

ГАРМОНІЗАЦІЯ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ, СТАНДАРТІВ ТА ОЦІНКИ ВІДПОВІДНОСТІ, УГОДА ПРО ОЦІНКУ ВІДПОВІДНОСТІ ТА ПРИЙНЯТНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ТОВАРІВ

Зміст домовленостей:

- Україна зобов'язалась поступово досягти відповідності національної системи технічним регламентам ЄС та системам стандартизації, акредитації, робіт із оцінки відповідності та ринкового нагляду ЄС, а також дотримуватись принципів та практик, передбачених чинними рішеннями та регламентами ЄС.
- Відповідно до досягнутих домовленостей протягом першого року набуття чинності Угодою Україна має гармонізувати національне законодавство з п'ятьма директивами: про загальну безпеку продуктів, щодо загальних вимог для акредитації і ринкового нагляду, що стосується торгівлі продукцією, щодо загальної системи маркетингу продукції, про одиниці виміру та про відповідальність за дефектну продукцію.
- Протягом перехідного періоду, що триватиме від двох до п'яти років, Україна зобов'язалась гармонізувати законодавство у двадцяти семи сферах із відповідним законодавством ЄС.⁴
- Україна зобов'язалась утримуватись від внесення змін до горизонтального й галузевого законодавства, зазначеного в Угоді, крім тих випадків, коли такі зміни необхідні для приведення його у відповідність до законодавства ЄС та забезпечення такої відповідності в майбутньому. Таким чином, Україна матиме систему технічного регулювання, загальні принципи якої та механізми регулювання щодо певних товарів/секторів, будуть повністю узгоджені з європейськими нормами та процедурами.

---

⁴ Цей перелік включає нормативно-правове регулювання в таких сферах, як: (1) машини, (2) електромагнітна сумісність, (3) прості посудини високого тиску, (4) обладнання, що працює під тиском, (5) пересувне обладнання, що працює під тиском, (6) ліфти, (7) безпека іграшок, (8) електричне обладнання, розраховане на певні граничні значення напруги, (9) вимоги до коефіцієнта корисної дії нових водонагрівальних котлів, що працюють на рідкому чи газоподібному паливі, (10) прилади, що працюють на газоподібному паливі, (11) засоби індивідуального захисту, (12) технічні вимоги щодо енергоспоживання електричних побутових холодильників та морозильних камер, (13) неавтоматичні зважувальні прилади, (14) зважувальні прилади, (15) суднове обладнання, (16) медичні пристрої, (17) активні імплантовані медичні пристрої, (18) in vitro діагностичні медичні пристрої, (19) обладнання та системи захисту, призначені для застосування у вибухонебезпечному середовищі, (20) радіо- і телекомунікаційне термінальне обладнання та взаємне визнання його відповідності, (21) канатні установки для перевезення людей, (22) прогулянкові судна, (23) будівельні вироби, включаючи заходи для їх впровадження, (24) пакування та відходи, (25) вибухові речовини цивільного призначення, (26) зазначення маркування та стандартної інформації щодо споживання енергії та інших ресурсів, пов'язаних із енергетичними продуктами, (27) високошвидкісні залізні дороги.

- Україна зобов'язалась здійснити необхідні адміністративні та інституційні реформи для виконання зобов'язань щодо гармонізації та щорічно інформувати ЄС про хід процесу реформування.
- Україна зобов'язалась поступово впроваджувати звід Європейських стандартів як національних та одночасно скасовувати національні стандарти, які суперечать стандартам ЄС.
- Україна повноцінно братиме участь у роботі міжнародних та європейських організацій, які займаються формуванням та реалізацією системи технічного регулювання, а також вживатиме заходів для виконання умов набуття повноправного членства в європейських організаціях зі стандартизації.
- Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (АСАА) для одного або кількох секторів буде додана в якості протоколу до Угоди про асоціацію після повного узгодження галузевого й горизонтального законодавства України, інституцій та стандартів із відповідними законодавством, інституціями та стандартами ЄС.
- Угода АСАА означає, що в секторах, які охоплені АСАА, торгівля між Україною та ЄС буде відбуватись на тих самих умовах, що й у рамках ЄС.
- Передбачається, що в підсумку дія АСАА буде поширюватись на всі 27 секторів (сфер), щодо яких Угода містить вертикальні зобов'язання. Після досягнення цієї мети Сторони можуть розглянути можливість поширення АСАА на інші промислові товари.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Зобов'язання України узгодити національне законодавство у сфері ТБТ з європейським містить як позитивні ефекти, так і виклики для українського бізнесу. Безумовним позитивом є остаточний перехід на фактично міжнародні технічні регламенти, що визнаються в ЄС та багатьох інших країнах світу, що знизить нетарифні бар'єри в торгівлі з цими країнами, покращить доступ українських виробників на міжнародні ринки та стимулюватиме експорт. Особливо відчутним зниження нетарифних обмежень буде в тих секторах (сферах), щодо яких будуть підписані Угоди АСАА, а це може відбутись як протягом перехідних періодів, так і пізніше.

Водночас, перехід на нові принципи технічного регулювання, стандарти та оцінки відповідності вимагатиме від виробників відповідних витрат на адаптацію до нових умов, але, зважаючи на досить тривалі перехідні періоди й на той факт, що Україна вже багато зробила для гармонізації свого законодавства з європейським у цій сфері, такі витрати є давноочікуваними, а отже, уже мають бути врахованими в бізнес-планах розвитку підприємств. До того ж, Україна вже прийняла понад 40 технічних регламентів, які значною мірою базуються на відповідних європейських регламентах, причому, ці регламенти стосуються саме тих сфер, що підлягають гармонізації.

Якщо горизонтальні зобов'язання України щодо ТБТ стосуватимуться всієї продукції, що підпадає під регулювання в рамках системи технічного регулювання, секторальні

зобов'язання торкнуться переважно машинобудування. Винятками є зобов'язання щодо безпеки іграшок, вибухових речовин та деяких інших груп товарів.

Для домогосподарств. Впровадження нової системи технічного регулювання на основі європейських стандартів зумовлюватиме не лише підвищення безпеки товарів та послуг, але й сприятиме кращому інституційному захисту прав споживачів у випадку дефектної продукції.

Водночас, вищий рівень безпеки означає, що товари, що не відповідають вимогам безпеки, але є, імовірно, дешевшими, будуть витіснені з ринку. Це стосуватиметься як товарів національного виробника, який не зможе адаптуватись до нових вимог, так і менш безпечних імпортованих товарів. Це може негативно вплинути на бідніших споживачів, хоча в довгостроковій перспективі використання безпечніших товарів сприятиме покращенню здоров'я населення, зменшенню випадків травмування, що може компенсувати витрати на купівлю безпечніших товарів.

Для державного сектору. Зобов'язання в рамках Угоди передбачають завершення процесу реформування системи технічного регулювання країни, яке було розпочато понад десятиріччя тому. У результаті повної імплементації Угоди Україна створить систему технічного регулювання, що буде горизонтально гармонізована з відповідною системою ЄС і буде підтримуватись у такому стані. Технічна допомога, передбачена Угодою, є важливим елементом допомоги ЄС виконати зобов'язання, які взяла на себе Україна.

МАРКУВАННЯ ТА ЕТИКЕТУВАННЯ

Зміст домовленостей:

- Сторони підтвердили, що вимоги до маркування та етикетування не будуть готуватись, прийматись чи застосовуватись із метою створення зайвих перешкод у міжнародній торгівлі, що відповідає положенням Угоди СОТ щодо ТБТ.
- Вимоги щодо обов'язкового маркування та етикетування не повинні перевищувати вимоги, необхідні для адаптації із законодавством ЄС та для захисту здоров'я, безпеки чи навколишнього середовища або інших важливих потреб державної політики.
- Сторони можуть визначати форму маркування та етикетування, але не можуть вимагати затвердження, реєстрації чи сертифікації етикеток.
- Сторони зберегли право вимагати дотримання визначеної мовної політики щодо інформації на етикетках.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Зобов'язання щодо маркування та етикетування відповідають положенням СОТ щодо забезпечення захисту інтересів суспільства у сфері здоров'я, безпеки чи навколишнього середовища або забезпечення інших важливих потреб суспільства та, водночас, уникнення створення необґрунтованих обмежень у міжнародній торгівлі. Оскільки ці вимоги вже діють в Україні, їх підтвердження не матиме суттєвого впливу на бізнес, якщо він уже дотримувався цих вимог. Бізнес,

який не виконував відповідні вимоги, може зіштовхнутись із підвищенням ризику санкцій за їх невиконання.

Для домогосподарств. Додаткове підтвердження вимог маркування та етикетування для забезпечення захисту здоров'я, безпеки чи навколишнього середовища матиме позитивний вплив на забезпечення захисту прав споживачів в Україні на достовірну та повну інформацію щодо продукції.

Для державного сектору. Зобов'язання щодо маркування та етикетування можуть вимагати від держави посилення контролю за додержанням відповідних вимог, зокрема, щодо повноти та достовірності інформації, яка надається споживачам. У цілому виконання зобов'язання є невід'ємною частиною загального процесу реформування системи технічного регулювання країни.

Глава 4 Санітарні та фітосанітарні заходи

КОМПЕТЕНТНІ ОРГАНИ

Зміст домовленостей:

- Сторони на першій зустрічі Підкомітету з управління санітарними й фітосанітарними заходами мають проінформувати одна одну щодо структури, організації та розподілу повноважень між компетентними органами влади та в подальшому надавати інформацію щодо змін у цій сфері.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу (компаній). Виконання цієї статті є кроком у напрямку вдосконалення державного управління у сфері СФЗ, що буде мати прямий вплив на ведення бізнесу. Чіткий розподіл повноважень між компетентними органами та відповідальними особами у сфері розробки та застосування СФЗ та наявність своєчасної, точної і доступної інформації у цій сфері спростить процес взаємодії бізнесу із владою та оптимізує транзакційні витрати.

Для державного сектору. Вимога надання інформації щодо повноважень та функцій компетентних органів влади сприятиме покращенню прозорості державного управління у сфері СФЗ та підвищенню його ефективності. Буде вдосконалено структуру та розподіл повноважень між відомствами та особами, які займаються реалізацією та імплементацією політики у сфері СФЗ. Крім того, обов'язкова вимога щодо надання інформації про зміни може певною мірою сприяти скороченню частоти запровадження таких змін та активізувати діалог між державою та бізнесом у цій сфері. Часта зміна нормативних та інституційних компонентів системи санітарного та фітосанітарного регулювання, відповідальних посадових осіб може розцінюватись міжнародною спільнотою (ЄС) як свідчення нестабільності зазначеної системи.

РЕГУЛЯТОРНЕ НАБЛИЖЕННЯ

Зміст домовленостей:

- Україна має наблизити своє законодавство у сферах СФЗ та утримання й поводження з тваринами до законодавства ЄС. З метою контролю за імплементацією відповідних домовленостей, розгляду будь-яких питань стосовно цієї Глави, а також питань, які можуть виникати у зв'язку з її імплементацією, створюється Підкомітет з управління СФЗ.
- Не пізніше трьох місяців після набуття чинності УА Україна має надати Підкомітету з управління СФЗ комплексну стратегію втілення на практиці цієї Глави. Стратегія має бути розділена за пріоритетними областями, які пов'язані із заходами, спрямованими на сприяння торгівлі певним товаром або групою товарів. Стратегія буде довідковим документом, який описуватиме втілення цієї Глави на практиці.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу (компаній). Наближення законодавства у сфері застосування СФЗ із метою охорони здоров'я населення, тварин або рослин, а також утримання та поводження з тваринами буде сприяти зниженню нетарифних торговельних бар'єрів для українських експортерів тваринної й рослинної продукції до ЄС. Водночас, вітчизняним виробникам треба буде понести певні витрати з тим, щоб забезпечити відповідність своєї продукції вищим стандартам якості та іншим вимогам. Збільшення конкуренції за параметрами якості продукції може призвести до витіснення малих виробників з ринку.

Для домогосподарств (споживачів). Реалізація названих домовленостей сприятиме підвищенню рівня захисту споживачів та якості продукції, але при цьому не можна виключити певного зростання цін у зв'язку з вищою собівартістю продукції та супутніх послуг (транспортування, зберігання, реалізація продукції тощо), частину якої складатимуть витрати пристосування до нових умов.

Сьогодні, наприклад, більше 80-ти% сирого молока в Україні виробляється в домогосподарствах, які неспроможні забезпечити відповідність своєї продукції високим вимогам законодавства ЄС у сфері СФЗ. Одним із способів вирішення цієї проблеми може бути створення кооперативів, що вимагатиме часу та інвестицій.

Для державного сектору. Три місяці є дуже оптимістичним строком для розробки Стратегії втілення домовленостей на практиці глави про санітарні та фітосанітарні заходи, а тому роботу над Стратегією потрібно починати вже зараз. Домовленість щодо співпраці сторін у питаннях наближення законодавства також означає, що Україна може розраховувати на технічну допомогу ЄС.

Наприклад, важливим кроком є перевірка готовності державних лабораторій у частині їх забезпечення необхідним обладнанням і належними методами аналізу (тестування залишків), а також підготовка їх до акредитації відповідно до стандартів ISO. Сьогодні в Україні тільки обмежена кількість лабораторій оснащена необхідним обладнанням та має фахівців, що можуть проводити дослідження, результати яких будуть визнаватись ЄС. Зрозуміло, що робота з модернізації лабораторій і

підвищення кваліфікації відповідних фахівців потребує часу та значних фінансових ресурсів.

Визнання для цілей торгівлі стану здоров'я тварин та статусу шкідників і регіональних умов

Зміст домовленості:

- Країна-імпортер має визнавати статус здоров'я тварин країни-експортера для цілей торгівлі відповідно до доказів останньої, які мають базуватись на міжнародних стандартах. Але якщо Сторона вважає, що її територія, регіон, галузь або підгалузь мають спеціальний статус щодо окремої хвороби або інфекції тварини та пов'язаних з цим ризиків, вона може вимагати визнання цього статусу.
- Країна-імпортер може вимагати гарантій щодо безпеки живих тварин та продуктів тваринного походження, які відповідають статусам Сторін відповідно до Угоди. Це не має спричиняти обмежень у торгівлі, якщо Сторони визнають відповідні статуси та не звертаються офіційно за консультаціями або перевітками. Ці самі правила діють стосовно шкідників.
- Сторони мають визнавати регіоналізацію/зонування, зони вільні від шкідників та охоронні зони відповідно до правил і стандартів міжнародних організацій та Директив ЄС.
- Країна-експортер, яка прагне визнання її рішення щодо регіоналізації, має надати всю необхідну для цього інформацію країні-імпортеру. Якщо країна-імпортер явно не започатковує процедуру запиту додаткової інформації, консультацій або перевірок упродовж 15-ти робочих днів із моменту отримання нотифікації, то вважається, що вона приймає повідомлене їй рішення регіоналізації. Перевірки, у випадку їх проведення, мають проводитись упродовж 25-ти робочих днів та відповідати процедурі перевірок, що закріплена в Угоді.
- Якщо Сторона потребує визнання своєї території як зони вільної від шкідників, вона надсилає повідомлення, надає обґрунтування та іншу інформацію, якщо вимагається, та у разі відсутності чітких заперечень упродовж трьох місяців іншою Стороною, рішення щодо регіоналізації вважається прийнятим.
- Також Сторони зобов'язуються проводити подальші обговорення з метою втілення на практиці принципу роздробленості.⁵

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу (компаній). Визнання статусів здоров'я тварин та спеціальних територій може позитивно вплинути на українських виробників у галузі

---

⁵ Під роздробленістю мається на увазі розділення підвидів тварин, враховуючи різний стан їхнього здоров'я для контролю захворювань та/або цілей міжнародної торгівлі. Контроль здійснюється ветеринарними службами. Основна різниця між термінами зонування та роздробленості полягає в тому, що зонування відбувається за географічною ознакою, а роздробленість відповідно до практик ведення тваринницького господарства, враховуючи біобезпеку (відповідно до Санітарного Кодексу МЄБ)

тваринництва. Однак для реалізації позитивного потенціалу відповідних домовленостей необхідно здійснити цілий ряд конкретних кроків.

Наприклад, для дотримання принципу роздробленості має бути складено *план біозахисту* (biosecurity plan), у якому описуються партнерські відносини між відповідним представником чи представниками бізнесу та ветеринарною службою, а також їхні обов'язки стосовно один одного. Цей план має також містити інформацію щодо щоденної практики ведення тваринництва, як чіткі докази того, що проводилися спостереження та ідентифікація живих тварин, а також працює система забезпечення простежуваності (traceability system), а управлінські практики є такими, що відповідають визначенню роздробленості.

На додаток до інформації про контроль руху тварин у плані мають бути дані обліку стад, перелік джерел кормів, результати проведення спостережень, записи щодо народження і смерті тварин, а також журнал відвідувачів, історія захворюваності й смертності, дані щодо медикаментів, щеплень, документація щодо навчання відповідного персоналу та будь-яких інших критеріїв, необхідних для оцінки зниження ризиків (інформація може відрізнитись залежно від видів тварин та їхніх (потенційних) хвороб). У плані біозахисту має також бути описано, як відповідні заходи будуть контролюватись та переглядатись, щоб ризики коригувались та переоцінювались на регулярній основі, а заходи підлаштовувались відповідно до ризиків.

Стосовно управління роздробленістю ветеринарна служба має отримати від компанії, окрім плану біозахисту, задокументовані дані щодо фізичних або просторових чинників, які впливають на стан біозахисту (серед них, наприклад, епідеміологічний стан територій (боень, ринків, виставок чи змагань тварин, зоопарків, млинів, заводів тощо) та інфраструктури (наприклад, пунктів пропуску і дезінфекції транспортних засобів та робітників, постачання води й повітря тощо). Також документація має включати раціони харчування, лабораторні дослідження тощо.

Слід визнати, що в Україні лише дуже обмежена кількість підприємств зможе дотриматись цих критеріїв. Це будуть лише сучасні ферми й підприємства, які в більшості входять до складу великих вертикально-інтегрованих компаній (агрохолдингів). Тому найбільш імовірно, що в короткостроковій перспективі цілий ряд українських компаній будуть програвати компаніям ЄС у плані отримання переваг від втілення на практиці принципу роздробленості.

Для державного сектору. Важлива роль у визначенні спеціальних зон (регіонів) відводиться відповідним державним органам, зокрема, Державній ветеринарній та фітосанітарній службі України. Ефективність використання можливостей, пов'язаних із регіоналізацією, залежатиме від інституційної спроможності державних органів виконувати покладені на них завдання. Встановлення тісної співпраці з відповідними європейськими органами та бізнесом сприятиме реалізації можливостей, які створюються Угодою.

Визначення еквівалентності

Зміст домовленості:

- Процес визначення еквівалентності⁶ має включати об'єктивну демонстрацію еквівалентності Стороною, яка експортує, та об'єктивну оцінку цієї демонстрації Стороною, яка імпортує. Процес може включати різноманітні перевірки. На вимогу експортера та не пізніше трьох місяців із дати отримання вимоги від експортера, сторони мають розпочати процес консультацій. Якщо вимог декілька, то в процес включається Підкомітет з управління СФЗ та розробляється графік вирішення питань. Країна-імпортер має завершити визначення еквівалентності впродовж 360-ти днів із моменту отримання запиту від експортера. Винятком можуть бути інші домовленості або сезонні культури.
- Сторона-імпортер може відхилити або призупинити еквівалентність на основі внесення змін будь-якою зі Сторін до заходів, що впливають на еквівалентність, за умови дотримання визначених в Угоді процедур.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу (компаній). Після завершення процесу наближення законодавства України до ЄС, зменшаться торговельні бар'єри для виходу українських компаній на ринок ЄС стосовно визнання ЄС еквівалентності українських заходів і стандартів у сфері СФЗ. Загалом, витрати українських компаній, пов'язані з їхнім виходом на європейський ринок, мають скоротитись. Також покращиться ефективність обміну інформацією з європейськими партнерами (оскільки характеристики однакових видів продукції будуть збігатися) та поліпшиться визнання взаємозамінних товарів. Вітчизняні виробники якісної продукції отримають переваги за рахунок більшого законодавчого тиску на виробників низькоякісних товарів. Посилення конкуренції саме по собі сприятиме покращенню ефективності та якості виробництва.

Еквівалентні вимоги (стандарти) щодо СФЗ сприятимуть зниженню витрат українських експортерів за рахунок економії від масштабу, оскільки компанія більше не матиме прилаштовувати свої виробничі потужності задля відповідності різноманітним вимогам на окремих ринках, а також скороченню витрат з оцінки відповідності, інформаційних витрат тощо.

Наближення стандартів матиме позитивний вплив на диверсифікацію експортних ринків України (видів продукції та кількості торговельних партнерів). Як показує практика інших країн, наближення стандартів сприяє торгівлі більше, ніж навіть спрощення митної політики.⁷

---

⁶ Відповідно до Статті 62 Угоди про асоціацію, «еквівалентність задля цілей торгівлі» (далі – еквівалентність) означає ситуацію, коли Сторона-імпортер приймає санітарні або фітосанітарні заходи, що застосовуються в Стороні-експортері, як еквівалент, навіть у випадку, якщо вони відрізняються від її власних, якщо Сторона-експортер об'єктивно демонструє Стороні-імпортеру, що її заходи досягають відповідного рівня санітарного та фітосанітарного захисту Сторони-імпортера.

⁷ World Trade report (2012). D. The trade effects of non-tariff measures and services measures. http://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/anrep_e/wtr12-2d_e.pdf

Для домогосподарств (споживачів). Споживачі отримають доступ до продукції вищої якості. Також визнання еквівалентними вимог до якості знизять інформаційні витрати споживачів та збільшать їхню впевненість у якості як імпортованих продуктів, так і товарів національного виробництва. Однак ця продукція, ймовірно, коштуватиме дорожче.

Для державного сектору. Наближення українських стандартів до європейських та міжнародних потребуватиме багато зусиль від влади та буде пов'язано з додатковими фінансовими витратами. Важливими елементами наближення законодавства є створення/ведення належної практики нормативного регулювання та належної практики контролю якості харчових продуктів. У разі потреби Україна може звертатись за порадами до регуляторних органів ЄС, що лише зміцнить довіру з боку ЄС до України та сприятиме формуванню тіснішої кооперації. Як наслідок така співпраця спростить процес наближення законодавства.⁸

ПРОЗОРИСТЬ ТА ОБМІН ІНФОРМАЦІЄЮ

Зміст домовленості:

- Сторони мають співпрацювати у напрямку покращення взаєморозуміння з питань їхньої структури офіційного контролю та механізмів, через які відбуватиметься застосування та виконання санітарних та фітосанітарних заходів. Публікація та обмін інформацією щодо результатів звітів міжнародного аудиту має сприяти цьому.
- Сторони мають інформувати одна одну про законодавчі та інші регуляторні зміни у сфері СФЗ. ЄС має заздалегідь інформувати Україну про зміни, щоб Україна могла врахувати їх у процесі наближення законодавства.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу (компаній). Передбачуваність та прогнозованість регуляторного середовища дуже важливі для виробничо-комерційної діяльності компаній. Зрозуміло, що непрозора й непередбачувана економічна політика України негативно оцінюється міжнародною спільнотою, збільшує ризик ведення бізнесу в Україні та створює перешкоди для залучення іноземних інвестицій. Це стосується всіх сфер, включаючи СФЗ.

Для домогосподарств (споживачів). Удосконалення у сфері офіційного контролю застосування СФЗ сприятимуть підвищенню якості виробленої продукції.

Для державного сектору. Дотримання принципу прозорості та передбачуваності політики у сфері СФЗ вимагатиме підвищення інституційної та організаційної спроможності органів державної влади, які задіяні в процес підготовки та надання нотифікацій України та аналізу відповідних нотифікацій ЄС.

---

⁸ Johanson Lennart (2006). Trade Facilitation through Equivalence and Mutual Recognition – Lessons learnt. <http://www.cclac.org/seminarios/Equivalencia/ljohanson/06-10-30%20Johanson%20Equivalence%20and%20MRA.doc>.

ПОВІДОМЛЕННЯ, КОНСУЛЬТАЦІЇ ТА СПРИЯННЯ ОБМІНУ ІНФОРМАЦІЄЮ

Зміст домовленості:

- Кожна Сторона має надіслати письмове повідомлення впродовж двох робочих днів у разі виявлення серйозних ризиків для здоров'я населення, тварин або рослин, у тому числі, стосовно заходів, які впливають на рішення щодо регіоналізації, наявності або розвитку будь-якої хвороби, виявлення факторів епідеміологічної важливості або пов'язаних із цим ризиків стосовно тварин або шкідників, а також будь-яких додаткових заходів (вакцинації, профілактики захворювань тощо).
- Ці повідомлення мають надсилатись лише через контактні пункти.
- У разі серйозного занепокоєння стосовно ризиків для здоров'я населення, тварин або рослин на запит Сторони протягом 15-ти днів мають розпочатись консультації з метою досягнення якнайшвидшого порозуміння та уникнення створення необґрунтованих торговельних бар'єрів.
- Система оперативного оповіщення та механізм раннього попередження щодо появи будь-яких надзвичайних ветеринарних і фітосанітарних ситуацій почнуть взаємно застосовуватися тоді, коли Україна запровадить відповідне законодавство.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу (компаній). Бізнес має оперативно інформувати державні органи влади щодо виявлення ризиків або захворювань на своїх виробничих потужностях, а також співпрацювати з державними органами влади для проведення консультацій з торговельними партнерами в разі виявлення можливих загроз для безпеки і здоров'я населення, тварин і рослин від імпортованої продукції.

Для домогосподарств (споживачів). Споживачі будуть мати вигоди або загрози лише від кінцевих рішень держави (які будуть прийматись на основі результатів консультацій та попереджень) дозволити, заборонити чи додатково перевірити імпорту продукцію.

Для державного сектору. Державні органи влади є відповідальними за те, наскільки швидко в Україні почнуть працювати система оперативного оповіщення та механізм раннього попередження надзвичайних ситуацій стосовно СФЗ. Україна може розробляти такі системи і механізми, використовуючи досвід ЄС у застосуванні подібних інструментів, зокрема, таких як електронні системи ADR (система альтернативних методів вирішення спорів чи врегулювання спорів он-лайн), TRACES (Транс'європейська система управління торгівлею й експертна система у сфері ветеринарного здоров'я), ADNS (система повідомлень про захворювання тварин) тощо.⁹

---

⁹ Детальніше про ці системи див. ІЕД (2012). Принцип прозорості у внутрішній регуляторній практиці (на прикладі регулювання ТБТ (технічних бар'єрів у торгівлі) та СФЗ (санітарних та фітосанітарних заходів): http://www.ier.com.ua/files/Projects/2012/trade_policy/11.12.2012_presentations_workshop/0000015463-transparency_final.pdf

ТОРГОВЕЛЬНІ УМОВИ

Зміст домовленості:

- Загальні умови імпорту застосовуються Сторонами до низки товарів, зазначених у додатках до Угоди.¹⁰ Умови імпорту Сторони-імпортера поширюються на всю територію Сторони-експортера. Імпортер має інформувати експортера про свої санітарні та фітосанітарні вимоги стосовно вищеназваних товарів.
- Нотифікації щодо змін або запропонованих змін мають відповідати Угоді про СФЗ та її додатковим рішенням і враховувати час на транспортування продукції між Сторонами для встановлення дати набрання чинності відповідними змінами. Якщо Сторона-імпортер не може виконати ці вимоги щодо повідомлень, вона має приймати сертифікат або атестат відповідно до регулювань, які діяли до змін, протягом 30-ти днів із моменту набрання чинності відповідними змінами умов імпорту.
- Протягом дев'яноста днів після дати прийняття рішення про визнання еквівалентності Сторони мають вжити необхідні законодавчі та адміністративні заходи з визнання еквівалентності щодо відповідного переліку товарів у галузях та підгалузях.
- З дати набрання чинності Угодою значна частина сільськогосподарських товарів, визначених у додатках, не вимагатиме отримання імпортних дозволів.
- Для цілей імпорту тваринницької продукції та на прохання Сторони-експортера, що супроводжуються відповідними гарантіями, Сторона-імпортер має попередньо схвалити перелік переробних підприємств без проведення попередніх інспекцій окремих підприємств.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Ці домовленості мають на меті спрощення торговельних процедур, зокрема, зменшення кількості дозволів на імпорт, зменшення кількості перевірок тощо. Це матиме позитивний вплив на умови ведення бізнесу.

Для державного сектору. Органи державної влади повинні будуть докласти зусиль для створення механізму ефективного обміну інформацією між ЄС та Україною стосовно різних питань у сфері СФЗ і проведення за необхідності відповідних консультацій.

---

¹⁰ Це живі тварини, тваринні продукти та субпродукти, рослини, рослинні продукти, харчові продукти та добавки, а також композитні харчові продукти (composite products). Відповідно до визначення Європейської Комісії (Постанова № 2007/275/ЄС), композитні харчові продукти – це харчові споживчі продукти, які одночасно містять оброблені продукти тваринного походження, продукти рослинного походження та продукти, у яких обробка основного продукту є невід'ємною частиною виробництва кінцевого продукту. <http://www.defra.gov.uk/animal-trade/imports-non-eu/iins/animal-products-hc/iin-cp-1/>

ПРОЦЕДУРА СЕРТИФІКАЦІЇ

Зміст домовленості:

- Для процедури сертифікації та видачі сертифікатів й офіційних документів Сторони погоджуються з міжнародними принципами, що стосуються знань та кваліфікації інспекторів, мови сертифікатів, контролю за достовірністю інформації тощо.
- Підкомітет з управління СФЗ може погодитись із правилами, що застосовуватимуться у випадку електронної сертифікації, відкликання або заміни сертифікатів.
- У рамках наближення законодавства Сторони узгодять спільні форми сертифікатів у разі необхідності.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. В Угоді закріплені зобов'язання України дотримуватись міжнародних принципів сертифікації, що підвищує вимоги до українських виробників, але водночас, спрощує торгівлю та у зв'язку з цим може сприяти збільшенню торговельних обсягів між ЄС та Україною. Додатково виконання вимог Угоди може створити новий вид бізнесу – спеціалізовані фірми, які надаватимуть послуги з адаптації українських виробників до міжнародних стандартів.

Для державного сектору. Угода передбачає низку вимог до органів державної влади, дотримання яких дозволить досягнути взаємного визнання сертифікатів. У частині стандартів на тварин та тваринницьку продукцію вимагається, щоб співробітники мали задовільний рівень освіченості (знань) щодо ветеринарного законодавства стосовно тварин або продукції, яка сертифікується, усіх правил, яких необхідно дотримуватися для складання та видачі сертифікатів і – у разі необхідності – запитів, тестів або перевірок, які повинні бути проведені до сертифікації. Крім того, співробітники мають бути неупередженими, не мати комерційного інтересу до товарів, які вони сертифікують, або установ, до яких вони належать, а також повною мірою усвідомлювати важливість змісту кожного сертифікату, який вони підписують. Також компетентні органи мають постійно проводити перевірки щодо виявлення шахрайських практик і неоригінальних сертифікатів й, у разі виявлення, унеможливити повторення такої практики в майбутньому. Мова, на якій видається сертифікат, має бути зрозумілою для відповідальних співробітників компетентних органів імпортера. При ввезенні товарів в Україну буде надаватись переклад відповідної документації українською мовою.

ВЕРИФІКАЦІЯ

Зміст домовленості:

- З метою забезпечення впевненості в процедурі ефективного впровадження положень цієї Глави кожна із сторін має право повністю або частково проводити підтвердження програм контролю або інших заходів органів влади за власний рахунок з дати, про яку домовляться Сторони, на вимогу однієї зі Сторін,

отримувати інформацію про всю або окремі складові програми контролю та звіти за результатами такого контролю, що здійснюється органами влади.

- Кожна зі сторін може надавати результати перевірок третій стороні або публікувати ці результати, якщо вони не містять конфіденційної інформації.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Можливість отримувати інформацію про результати перевірок органів влади в питаннях реалізації положень цієї Глави є важливою складовою загального дотримання принципів прозорості, що сприяє формуванню кращого бізнес-клімату в країні.

Для державного сектору. Процедури верифікації сприятимуть формуванню ефективнішої системи моніторингу за реалізацією політики у сфері санітарного й фітосанітарного контролю.

ІМПОРТНІ ПЕРЕВІРКИ ТА ІНСПЕКЦІЙНІ ВИТРАТИ

Зміст домовленості:

- Сторони домовились, що імпортний контроль при ввезенні Стороною-імпортером товарів Сторони-експортера має відповідати міжнародним принципам.
- Частота фізичних перевірок імпорту, які можуть застосовуватись кожною Стороною, регламентована в додатку до Угоди. Зокрема, передбачаються документарні перевірки всього імпорту, тоді як частота фізичних перевірок залежить від типу товару. Частота перевірок може бути змінена постановою Підкомітету з управління СФЗ.
- Інспекційні платежі можуть покривати тільки витрати, понесені компетентними органами для виконання імпортних перевірок. Збори мають бути розраховані на тій самій основі, що й збори, які стягуються за перевірки аналогічної вітчизняної продукції.
- За запитом Сторони-експортера Сторона-імпортер має надати інформацію про будь-які зміни й причини цих змін стосовно заходів, які впливають на імпортні перевірки та інспекційні платежі, та будь-які серйозні зміни адміністративної процедури проведення таких перевірок.
- З дати, що буде визначена Підкомітетом з СФЗ, Сторони можуть домовитись про умови, які покращать системи контролю кожною з них із метою пристосування та взаємного зниження фізичних перевірок імпорту. Із цієї дати Сторони можуть працювати в напрямку взаємного вдосконалення систем контролю стосовно певних товарів, зменшуючи або замінюючи, де необхідно, кількість імпортних перевірок для цих товарів.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу (компаній). Компанії самі по собі, виробляючи продукцію, що є менш підозрілою на вміст шкідників чи фітосанітарну невідповідність, можуть запобігти ретельним перевіркам та працювати в напрямку зниження фізичних перевірок.

Для домогосподарств. Покращення системи контролю та проведення перевірок направлене на постачання споживачам безпечнішої і якіснішої продукції. Націленість на скорочення кількості фізичних перевірок імпорту має позитивно відобразитися на споживчих цінах.

Для державного сектору. Вимога інформування про зміни й причини змін заходів, які впливають на перевірки імпорту та інспекційні платежі або адміністративну процедуру проведення перевірок, означає проведення більш стабільної та передбачуваної політики. Також завданням для компетентних органів є проведення роботи в напрямку взаємного вдосконалення систем контролю (перевірок) певних товарів.

ЗАХИСНІ ЗАХОДИ

Зміст домовленості:

- Якщо Сторона-імпортер застосовує якийсь захід, що передбачає контроль над факторами, що можуть створити серйозні ризики для здоров'я населення, тварин або рослин, Сторона-експортер може застосувати еквівалентні заходи, щоб запобігти занесенню на територію імпортера цього фактору. У такому випадку Сторона-імпортер може застосувати тимчасові запобіжні заходи захисту здоров'я населення, тварин або рослин та окремі заходи для товарів, що знаходяться в дорозі, водночас, запобігаючи створенню невинуватених обмежень торгівлі.
- Сторона, яка застосовує заходи контролю, має попередити іншу Сторону протягом одного робочого дня з дати їх застосування. На вимогу однієї із Сторін Сторони мають проводити консультації протягом 15-ти днів із моменту надсилання нотифікації та зробити все можливе для уникнення невинуватених обмежень торгівлі.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Вжиття еквівалентних захисних заходів торговельним партнером у разі необхідності сприятиме кращому захисту ринку від поширення хвороб та інших чинників, що створюють серйозну загрозу для здоров'я населення, тварин або рослин. Це вимагає більшої відповідальності від компаній кожної із сторін щодо швидкого застосування відповідних заходів або запиту додаткової інформації (консультацій) на рівні бізнесу після отримання повідомлень від торговельних партнерів або компетентних органів.

Для домогосподарств. Споживачі отримають позитивний вплив від вищого рівня захисту їхнього здоров'я і безпеки, водночас сплачуючи за це вищі ціни за харчові продукти.

Для державного сектору. Компетентні органи мають швидко реагувати на спалахи хвороб або інші ризики, що виникають на українському ринку, а також чинити відповідні дії у разі спалахів хвороб або ризиків на ринках торговельних партнерів. Компетентні органи мають проводити захисні заходи на рівні країни (макрорівні), а також надавати інструкції та контролювати бізнес у проведенні захисних заходів на рівні компаній (мікрорівні). Важливим елементом є підвищення освіти фахівців компетентних органів, щоб вони могли своєчасно надсилати нотифікації та

надавати відповіді на запити додаткової інформації, що може вимагатись торговельним партнером для з'ясування ситуації, та професійно реагувати на нотифікації торговельних партнерів. У разі дотримання цієї процедури, вплив на державний сектор буде позитивним за винятком витрат, які доведеться понести компетентним органам для проведення й контролю захисних заходів та підвищення кваліфікації відповідальних співробітників.

Підкомітет з управління санітарними та фітосанітарними заходами

Зміст домовленості:

- Сторони створюють Підкомітет з управління санітарними та фітосанітарними заходами (СФЗ). Перша зустріч Підкомітету має відбутись через три місяці після набрання чинності Угодою та потім за вимогою однієї із Сторін, але не рідше одного разу на рік. Засідання Підкомітету можуть проводитись у формі відео або аудіоконференцій.
- Основними функціями Підкомітету є: контроль за впровадженням положень цієї Глави та вивчення всіх питань, які можуть виникнути у зв'язку з впровадженням, а також розгляд усіх питань, що стосуються цієї Глави, та перегляд і внесення змін до відповідних додатків до цієї Глави, а також вироблення рекомендації для інших органів відповідно до положень Угоди.
- Сторони домовились, за необхідності, створювати технічні робочі групи, що будуть складатись з експертів-представників Сторін, які визначатимуть та вирішуватимуть наукові й технічні питання, пов'язані з реалізацією положень цієї Глави.
- Будь-які рішення, рекомендації, звіти або інші дії Підкомітету, або будь-якої групи, які створені Підкомітетом, що пов'язані з отриманням дозволів на імпорт, обмін інформацією, дотримання вимог прозорості, визнання регіоналізації, еквівалентності заходів тощо, мають прийматись Сторонами на основі консенсусу.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу (компаній). Для отримання переваг від реалізації цієї статті, як і багатьох інших, бізнесу потрібно постійно співпрацювати з органами державної влади для донесення свого бачення щодо актуальних питань СФЗ та врахування цих питань у роботі та рішеннях Підкомітету з СФЗ та, в результаті, діях України в торгівлі з ЄС.

Для державного сектору. Підкомітет з СФЗ буде виступати своєрідною платформою для вирішення питань між торговельними партнерами – ЄС та Україною – для виконання принципу прозорості. Компетентні органи мають провести певні роботи для налагодження роботи Підкомітету, що вимагатиме певних фінансових і часових витрат.

Глава 5 Митні питання та сприяння торгівлі

ЗАКОНОДАВСТВО ТА ПРОЦЕДУРИ, НАБЛИЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА В МИТНІЙ СФЕРІ

Зміст домовленостей:

- Торговельне та митне законодавство¹¹ має бути стабільним та всеохопним, а положення й процедури – пропорціональними, прозорими, передбачуваними, недискримінаційними, об'єктивними, причому, їх застосування має бути уніфікованим та ефективним.
- Сторони домовились про покращення методів роботи митниць, забезпечення недискримінації, прозорості, ефективності, цілісності операцій у митній сфері та питаннях спрощення процедур торгівлі. Це стосується скорочення, спрощення й стандартизації даних і документів, які вимагаються митними та іншими органами, забезпечення легкодоступних процедур оскарження адміністративних дій, правил та рішень митних та інших органів щодо товарів, пред'явлених для митного контролю та оформлення й т. ін.
- Мають бути скасовані вимоги щодо обов'язкового залучення митних брокерів та обов'язкового проведення передвідвантажувальної інспекції або інспекції на місці призначення.
- Що стосується транзиту, то в цій сфері має відбуватися поступове зближення транзитних митних систем, також Сторони Угоди мають розвивати співробітництво та координацію дій зацікавлених органів та агентств, щоб сприяти транзитним перевезенням та розвитку транскордонного співробітництва.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу (компаній). Імплементация цих домовленостей повинна сприяти запровадженню ефективних, прозорих і спрощених митних процедур, мінімізації ризиків і труднощів при веденні зовнішньоекономічної діяльності, усуненню дискримінаційних вимог та процедур, які можуть застосовуватися до імпорту, експорту чи транзиту товарів. Крім того, суб'єкти господарювання – зокрема, малі та середні підприємства – матимуть змогу скоротити свої витрати, у тому числі, за рахунок покращення регуляторного середовища та збільшення рівня його передбачуваності.

Водночас, не можна стверджувати, що названі домовленості являють собою щось принципово нове для України, адже процес спрощення процедур міжнародної торгівлі відбувається постійно. Зокрема, у відповідності до підписаних Україною міжнародних угод і досягнутих домовленостей, що стосуються митних питань в Україні вже відбулись певні зміни в процедурах митного контролю й митного оформлення товарів, зокрема, у частині запровадження системи оцінки ризиків при

---

¹¹ «Митне законодавство» означає всі законодавчі та розпорядчі положення, чинні на територіях України і ЄС, які регулюють імпорт, експорт і транзит майна та вміщення його в будь-який інший митний режим або порядок, у тому числі засоби щодо заборони, обмеження й контролю (Стаття 1 Протоколу 2 до УА «Про взаємну адміністративну допомогу в митних питаннях»)

митному контролю замість суцільного контролю товарів, які переміщуються через митний кордон України або постаудиту – документальних виїзних або невиїзних перевірок, які здійснюються після випуску товарів у вільний обіг із метою перевірки точності та достовірності даних декларацій і охоплюють контроль системи бізнесу.

Але варто зазначити, що для учасників зовнішньоекономічної діяльності запровадження вищезгаданих положень є, з *одного боку*, шансом отримати економічний вигравш від позитивних зрушень у чинній практиці контролю з боку держави щодо дотримання митного законодавства та зменшення адміністративного тиску (наприклад, у результаті уникнення подвійного контролю – при митному оформленні й після – під час проведення невиїзних або виїзних перевірок¹²). З *іншого боку*, спрощення процедур контролю на кордоні означає підвищення відповідальності представників бізнесу, оскільки підприємствам-учасникам зовнішньоекономічної діяльності за нових умов варто більш прискіпливо ставитися до підготовки відповідної документації та посилювати внутрішній контроль на рівні компанії, оскільки порушення загрожують вилитися в значні фінансові санкції.

Значним досягненням запровадження вищезгаданих домовленостей для торгових операторів буде формування аналогічного європейському операційного середовища в Україні.

Для домогосподарств. Спрощені й прозорі митні процедури мають створити передумови для скорочення витрат суб'єктів господарювання на ввезення в Україну кінцевої продукції споживання або ж виготовлення готової продукції із ввезеної сировини, що за інших рівних умов очевидно сприятиме загальному зниженню цін на товари на ринку України або протидіятиме їхньому зростанню.

Для державного сектору. Імплементация названих домовленостей вимагатиме від держави підготовки цілої низки нормативно-правових актів із метою поступового (протягом одного – трьох років) наближення митного законодавства України до митного законодавства ЄС.

Найменше часу (один рік із дати набрання чинності Угодою) держава матиме на впровадження в законодавство України положень двох конвенцій щодо спільного транзиту та ЄАД,¹³ а саме: Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами від 20 травня 1987 року та Конвенції про єдиний режим транзиту від 20 травня 1987 року. Проте, завдячуючи ряду раніше проведених змін у законодавстві України, таке завдання для держави не є складним.

Очевидно, що для України протягом трьох років після набрання чинності Угодою процес гармонізації митного законодавства потребуватиме певних зусиль. Разом із тим, повноцінна імплементація митного законодавства ЄС приведе до усунення

---

¹² <http://www.pwc.com/ua/uk/publications/2013/zeldy-unian.jhtml>

¹³ ЄАД – єдиний адміністративний документ.

Для довідки: в Україні в 2007 році було запроваджено форми вантажної митної декларації, аналогічні формам бланків ЄАД (single administrative document /SAD/), які відповідно до положень Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами застосовуються в Європейському Союзі й країнах Європейської асоціації вільної торгівлі (Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07. 2007 № 910 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 09.06.97 № 574”, яка на сьогоднішній день втратила чинність через затверджені в 2012 році Кабінетом Міністрів України Положення про митні декларації і форми митних декларацій).

бар'єрів для торгівлі, звільнення від сплати мита,¹⁴ упорядкування питань дотримання прав інтелектуальної власності.

Також запровадження зближення транзитних митних систем, співробітництво й координація зусиль у сфері транзитних перевезень і транскордонного співробітництва буде мати наслідком збільшення безпеки міжнародного ланцюга поставки товарів та зростання інвестицій. У довгостроковій перспективі можна очікувати певного зростання бюджетних надходжень, оскільки покращення надання послуг у сфері транзитних перевезень стимулюватиме збільшення транзитних потоків.

Відносини з БІЗНЕС-СПІЛЬНОЮ

Зміст домовленостей:

- Сторони Угоди погодилися забезпечувати загальнодоступність інформації про законодавство та відповідні процедури, а також їхню прозорість.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу (компаній). Досягнуті домовленості в черговий раз підкреслили необхідність оприлюднення відповідних повідомлень адміністративного характеру та наявності механізму консультацій як важливого елементу системи державного управління й мають на меті спрощення комунікації між бізнес-спільнотою та адміністративними органами. Фактично мова йде про подальший розвиток чинної системи комунікації влади й бізнесу в Україні. Водночас реалізація відповідних домовленостей стимулюватиме розвиток електронного урядування в Україні.

Для державного сектору. Імплементация названих домовленостей вимагатиме від України створити нові або розвинути чинні механізми консультацій з бізнесом. Найпростішим варіантом для державного сектору може бути модернізація вже наявних механізмів консультацій, тоді як пошук принципово нових підходів у цій сфері вимагатиме зусиль та часу.

Митне співробітництво та взаємодопомога

Зміст домовленостей:

- Сторони домовились про співробітництво в митній сфері (обмін інформацією, спільні ініціативи, співпраця щодо автоматизації митних та інших торговельних процедур) з метою сприяння торгівлі та, водночас, досягнення оптимального балансу між спрощенням і сприянням торгівлі та ефективним контролем і безпекою.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу (компаній). Поширення кращих практик регулювання митних операцій, без сумніву, вимагатиме від бізнес спільноти адаптації внутрішніх управлінських практик до нових вимог та процедур, зокрема, у частині автоматизації

---

¹⁴ Стосується Регламенту Ради (ЄС) №1186/2009 від 16 листопада 2009 року про заснування режиму співтовариства щодо звільнення від сплати мита.

торговельних і митних процедур. Водночас, спільний контроль на кордоні, там, де це буде можливо і доречно, полегшуватиме й прискорюватиме процес перетину кордонів товарами. Крім того, взаємне визнання в певних випадках митного контролю й уповноважених трейдерів значно спрощуватиме ведення зовнішньоекономічної діяльності.

Наслідком запровадження більш ефективного взаємного контролю та виявлення операцій, які порушують митне законодавство, може бути покращення підприємницького середовища та, відповідно, зменшення ризиків ведення бізнесу в Україні.

Незважаючи на домовленість щодо обміну інформацією без порушення промислової, комерційної або професійної таємниці окремих компаній на засадах з дотримання конфіденційності інформації та захисту персональних даних, Сторони не можуть надавати адміністративну допомогу з митних питань, якщо вона стосуватиметься повернення мита, податків або штрафів, тому це може сприйматись як окремий елемент захисту інтересів бізнес-структур.¹⁵

Для державного сектору. Очевидно, що налагодження відповідної співпраці вимагає підготовки та внесення відповідних змін до цілого ряду нормативно-правових документів. Водночас, імплементація положень щодо співробітництва в митній сфері сприятиме більш ефективному наданню адміністративних послуг підприємницькій спільноті. Розвиток такого співробітництва сприятиме прискоренню процесу автоматизації митних та інших торговельних процедур, що вимагатиме відповідних фінансових витрат.

Підкомітет з питань митного співробітництва

Зміст домовленості:

- Сторони створюють Підкомітет з питань митного співробітництва для регулярних консультацій та моніторингу виконання й адміністрування питань митного співробітництва, транскордонного митного співробітництва та управління, технічної допомоги, правил походження товарів, сприяння торгівлі, а також взаємної адміністративної допомоги з митних питань.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу (компаній). Створення та функціонування Підкомітету є важливим елементом співпраці в митній сфері, результатом якої стане оптимізація митних процедур, що сприятиме покращенню підприємницького клімату в Україні.

Для державного сектору. Для роботи в Підкомітеті держава має виділити досвідчених фахівців-практиків із питань митної справи. Діяльність Підкомітету, який має займатись, у тому числі, проблемними питаннями в сфері митного співробітництва, спрощенням процедур тощо, сприятиме вдосконаленню системи державного управління в митній сфері.

---

¹⁵ Відповідно до ст.2 Протоколу №2 до УА щодо взаємної адміністративної допомоги з митних питань «допомога з метою повернення мита, податків або штрафів не входить до сфери цього протоколу».

Глава 6 Заснування підприємницької діяльності, торгівля послугами, електронна торгівля

НАЦІОНАЛЬНІ РЕЖИМИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

Зміст домовленостей:

- Із урахуванням ряду застережень та винятків, у тому числі, у розрізі окремих секторів економіки, що стосуються національних режимів заснування підприємств у країнах-членах ЄС та в Україні, Сторони зобов'язані взаємно гарантувати встановлення такого національного режиму створення та функціонування дочірніх компаній, філій та представництв юридичних осіб, який був би не менш сприятливим, ніж той, що застосовується до власних юридичних осіб чи юридичних осіб третіх країн, причому, має обиратися той, який є кращим.¹⁶
- При цьому не допускається запровадження Сторонами нових дискримінаційних регуляторних норм чи заходів у порівнянні з регулюванням, що застосовується до власних юридичних осіб. Також Сторони зобов'язуються проводити поступову лібералізацію режимів створення підприємств, здійснювати регулярний перегляд відповідного законодавства згідно з їхніми зобов'язаннями в рамках підписаних міжнародних угод, а також оцінювати та усувати будь-які перешкоди, поліпшувати режими захисту інвестицій та процедури вирішення спорів між інвесторами та державою.
- Однак вищенаведений принцип встановлення національних режимів не виключає застосування Сторонами окремих правил щодо створення та функціонування підприємств, дочірніх компаній та представництв, що обумовлені відмінностями правових систем Сторін, а також мотивами пруденційного нагляду, наприклад, у сфері надання фінансових послуг.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Запровадження принципу симетричного регулювання, що стосується створення та функціонування дочірніх компаній, філій та представництв юридичних осіб у державах-членах ЄС та Україні дозволить покращити рівень і якість бізнес-контактів між європейськими та українськими компаніями, а також підвищити ефективність реалізації спільних бізнес-проектів. Для іноземних інвесторів в Україну це буде певною гарантією стабільності ведення бізнесу, оскільки правила реєстрації та функціонування для компаній з інвестиціями з держав-членів ЄС принаймні будуть відповідати аналогічним вимогам щодо національних компаній та будуть прогнозованими в довгостроковій перспективі.

Для домогосподарств. Поліпшення одного із компонентів інвестиційного клімату, а саме процедури реєстрації підприємств, буде сприяти зростанню кількості

---

¹⁶ Утім, це зобов'язання не поширюється на режими захисту інвестицій (крім положень статті 88 цієї Угоди), включаючи процедури вирішення спорів між інвесторами і державою, які не зафіксовані в інших договорах та не визначені цією Угодою.

інвестицій, створенню більшої кількості компаній, що за інших рівних умов стимулюватиме збільшення попиту на робочу силу, і у результаті цього зростатимуть зайнятість та рівень доходів домогосподарств.

Для державного сектору. Спрощення процедур реєстрації та роботи дочірніх компаній, філій та представництв юридичних осіб для європейських в Україні та українських компаній в ЄС буде сприяти інтенсифікації ділових контактів, зростанню кількості спільних бізнес-та інвестиційних проектів.

Транскордонне постачання послуг

Зміст домовленості:

- Для забезпечення доступу на ринок за допомогою транскордонного надання послуг кожна Сторона повинна створити режим регулювання ринків послуг та постачальників послуг не менш сприятливий, ніж уже встановлений Сторонами.¹⁷
- У секторах, для яких визначені зобов'язання щодо доступу на ринок, Сторони не повинні підтримувати чи запроваджувати нові заходи на основі регіонального поділу чи країни в цілому, якщо такі не наведені в додатках до цієї Угоди, як-то:
  - Обмеження щодо кількості постачальників послуг у формі встановлення кількісних квот, монополій, визначення виключних постачальників послуг або вимог економічної необхідності;
  - Обмеження загальної вартості транзакцій операцій послуг чи активів у вигляді кількісних квот чи вимог економічної необхідності;
  - Обмеження загальної кількості операцій послуг або загальної кількості продукту послуг, вираженого у вигляді встановлених чисельних одиниць у формі квот чи у вигляді вимог економічної доцільності.
- У секторах, де зобов'язання щодо доступу на ринок описані в додатках до цієї Угоди, з урахуванням будь-яких умов і застережень у них, кожна Сторона повинна гарантувати стосовно послуг та постачальників послуг іншої Сторони та стосовно всіх заходів, що впливають на транскордонне постачання послуг, режим не менш сприятливий, ніж той, що застосовується до таких же власних послуг та постачальників послуг. При цьому, Сторона може задовольнити ці вимоги, встановлюючи режим, що формально може як збігатися, так і відрізнятися від режиму, що застосовується до власних послуг та постачальників послуг. Такий режим вважається менш сприятливим, якщо він змінює умови конкуренції виключно на користь однієї Сторони.
- Конкретні зобов'язання щодо транскордонного постачання послуг не повинні тлумачитися як такі, що вимагають від будь-якої Сторони компенсувати невігідні конкурентні умови, які є результатом іноземного походження відповідних послуг або постачальників послуг.

---

¹⁷ Наведені додатки не включають зобов'язання по аудіовізуальним послугам. Перелік зобов'язань повинен бути об'єктом регулярного перегляду з метою поступової лібералізації режимів транскордонного постачання послуг.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. З точки зору бізнесу, який пов'язаний із транскордонним постачанням послуг, створення рівних умов регулювання таких послуг та забезпечення рівних можливостей доступу на національні ринки Сторін, повинно суттєво посилити конкуренцію між постачальниками таких послуг. Для українських компаній це буде означати посилення конкурентного тиску, з одного боку, а з іншого – має полегшити доступ на ринки країн-членів ЄС для тих послуг, де Україна має конкурентні переваги (наприклад, надання послуг у сфері інформаційно-комунікаційних технологій). Очевидно, що посилення конкуренції вимагатиме від компаній певних витрат на адаптацію до нових правил.

Для домогосподарств. Зростання конкуренції серед вітчизняних та іноземних постачальників послуг має позитивно позначитись на рівні якості та ціні обслуговування кінцевих споживачів таких послуг. Водночас, зростання конкуренції може стримувати створення нових компаній у сфері послуг та, відповідно, бути бар'єром для створення більшої кількості робочих місць.

Для державного сектору. Очевидно, що в подальшому, можливості держави щодо запровадження захисних заходів у сфері транскордонного надання послуг будуть суттєво обмежені. Водночас, унаслідок симетричного відкриття ринків країн-членів ЄС можна очікувати певного зростання обсягів постачання послуг українських компаній, які мають сильні конкурентні позиції на ринку ЄС. Це, у свою чергу, приведе до відповідного зростання рівня податкових надходжень та рівня зайнятості, однак буде вимагати здійснення певних витрат на адаптацію регулювання сектору послуг до стандартів ЄС.

ТИМЧАСОВА ПРИСУТНІСТЬ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У КОМЕРЦІЙНИХ ЦІЛЯХ

Зміст домовленості:

- Положення цієї Угоди стосуються всіх заходів, що застосовуються Сторонами стосовно в'їзду та тимчасового перебування на їхній території певних категорій фізичних осіб, що надають послуги, визначені в статті 86 цієї Угоди.¹⁸ Юридичні особи в Україні та в державах-членах ЄС мають право наймати на роботу нижче визначені категорії фізичних осіб (що є громадянами країн-членів ЄС чи України) у дочірні компанії, філіали, офіси представництв на території іншої Сторони у відповідності до вимог чинного законодавства приймаючої Сторони.
- Угода визначає категорії фізичних осіб, стосовно яких застосовуються регулювання тимчасової присутності в комерційних цілях, та їхній юридичний статус. Положення Угоди стосуються ключового персоналу, випускників-стажерів, продавців бізнес-послуг та постачальників договірних послуг та незалежних фахівців.

---

¹⁸ При цьому всі інші вимоги стосовно в'їзду, перебування, роботи й заходів соціального забезпечення, які встановлені нормативно-правовими актами кожної із Сторін, зберігають свою силу. Зобов'язання щодо руху осіб не застосовуються у випадках, коли це може вплинути на результат вирішення будь-якого трудового спору чи переговорів.

- Угода чітко визначає перелік послуг, щодо яких Сторони повинні дозволити постачання договірних послуг на свою територію для постачальників таких послуг та незалежних фахівців із урахуванням умов та застережень Угоди.
- Правила в'їзду та тимчасового перебування постачальників договірних послуг та незалежних фахівців повинні відповідати іншим зобов'язанням Сторін, узятим у рамках ГАТТ 1994. Крім того, перебування постачальників договірних послуг однієї Сторони на території іншої Сторони повинно відповідати кільком вимогам, що стосуються тривалості контракту, досвіду, кваліфікації, тривалості перебування тощо.
- Інші положення, що стосуються присутності фізичних осіб, включаючи встановлення кількості фізичних осіб із точки зору економічної доцільності, визначаються додатками до цієї Угоди.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Встановлення чітких правил тимчасової присутності фізичних осіб у комерційних цілях дозволить компаніям, що працюють у сфері надання послуг у країнах-членах ЄС та Україні, полегшити взаємний доступ на ринки та спростити рух найманого персоналу та незалежних професіоналів як для компаній, що мають постійні представництва на території ЄС чи України, так і для прямого продажу (надання) послуг на території іншої країни. Усунення невизначеностей у цих питаннях, що існують сьогодні, повинно стимулювати розвиток ринків відповідних послуг як у країнах-членах ЄС, так і в Україні та полегшити здійснення спільних проєктів у сфері надання послуг, а також обмін кращими практиками ведення бізнесу у сфері послуг.

Для домогосподарств. З точки зору домогосподарств, реалізація названих домовленостей матиме позитивний ефект, перш за все, для самозайнятих працівників, для яких має спроститись режим надання послуг на території країн-членів ЄС. З іншого боку, взаємне відкриття ринків послуг створить більшу конкуренцію для самозайнятих осіб-резидентів України на внутрішньому ринку послуг. Також, встановлення більш чітких процедур внутрішньо-корпоративного руху персоналу на території ЄС та України, має створити більш сприятливі умови для зростання професійної кваліфікації та навичок вітчизняних найманих працівників.

Для державного сектору. Створення чітких правил та процедур щодо руху та тимчасової присутності фізичних осіб у комерційних цілях у рамках цієї Угоди має полегшити процес створення в майбутньому безвізового режиму між Україною та ЄС (принаймні в частині руху фізичних осіб у комерційних цілях). Також можна очікувати зростання ринків відповідних послуг та відповідного збільшення рівня зайнятості, доходів постачальників послуг та податкових надходжень.

ЛІЦЕНЗУВАННЯ ПОСЛУГ, ВИЗНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ

Зміст домовленості:

ЛІЦЕНЗУВАННЯ НАДАННЯ ПОСЛУГ

- Сторони мають право застосовувати ліцензування до транскордонного постачання послуг, заснування на своїй території юридичних осіб та фізичних осіб (самозайнятих осіб-підприємців) та тимчасового перебування на своїй території певних категорій фізичних осіб.
- При цьому ліцензійні процедури мають застосовуватися лише до тих категорій послуг та постачальників послуг, які визначені специфічними зобов'язаннями Сторін.
- Ліцензування діяльності¹⁹ з надання послуг має базуватися на чітко визначених критеріях, що унеможливить проведення ліцензійних процедур компетентними органами (регуляторами)²⁰ у довільній формі. Такі процедури мають відповідати таким вимогам: бути співставними з офіційною метою державної політики, зрозумілими та однозначними, об'єктивними, попередньо встановленими, заздалегідь оприлюдненими, прозорими та доступними.
- Ліцензія має видаватися одразу ж після завершення відповідної експертизи, якщо всі умови для одержання ліцензії були виконані. Усі суперечки стосовно отримання ліцензії мають вирішуватися у судовому порядку. Судові органи, які приймають остаточне рішення, мають бути неупередженими та незалежними від компетентного органу (регулятора), який приймає рішення щодо видачі ліцензії.
- У випадку, коли кількість доступних ліцензій на певний вид діяльності є обмеженою, Сторони повинні застосувати процедуру відбору потенційних кандидатів, яка гарантуватиме неупередженість та прозорість процесу, у тому числі, через неупереджене інформування громадськості про початок, проведення та завершення процедури такого відбору. Така процедура може враховувати інші офіційні цілі державної політики, у тому числі охорону здоров'я громадян, безпеку, захист навколишнього середовища й збереження культурної спадщини.
- Ліцензійні процедури повинні відповідати кільком критеріям, що стосуються формального порядку отримання ліцензії, простоти процедури, плати за отримання ліцензії,²¹ гарантій вчасного розгляду тощо. Заявник на його прохання може бути також поінформований про причини відхилення заявки та терміни оскарження цього рішення.

---

¹⁹ Під ліцензуванням тут мається на увазі процедура отримання постачальником послуг чи інвестором дозволу від компетентного органу (регулятора) на постачання послуг, у тому числі, через здійснення інших видів діяльності, ніж надання послуг.

²⁰ Під компетентним органом (регулятором) тут мається на увазі орган державної влади чи недержавна установа із делегованими їй повноваженнями на центральному, регіональному чи місцевому рівні, що приймає рішення стосовно ліцензування.

²¹ Така плата не повинна включати платежі за використання природних ресурсів, плату за участь в аукціоні, тендері, плату за участь у концесіях чи обов'язкові внески з метою надання універсальних послуг.

ВЗАЄМНЕ ВИЗНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА РОЗКРИТТЯ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

- Сторони мають право вимагати від фізичних осіб, що є об'єктом регулювання Глави 5 цієї Угоди, наявності відповідної кваліфікації та/або професійного досвіду обов'язкових на території, де надається послуга, для зазначеного сектору діяльності.
- Сторони заохочують свої національні професійні асоціації надавати рекомендації щодо взаємного визнання кваліфікації фізичних осіб Комітету з питань торгівлі з метою дотримання з боку інвесторів та постачальників послуг критеріїв (для кожної Сторони) стосовно отримання дозволів, ліцензій, сертифікатів тощо на здійснення відповідної діяльності, зокрема, на надання професійних послуг. Комітет із питань торгівлі, у свою чергу, упродовж обґрунтованого періоду часу має розглядати такі рекомендації з метою визначення їхньої відповідності положенням цієї Угоди. У випадку, коли такі рекомендації будуть відповідати положенням цієї Угоди та коли відповідна система регулювання Сторін значною мірою відповідає одна одній, Сторони (з метою подальшої імплементації цих рекомендацій) повинні проводити переговори (через відповідні компетентні органи) про взаємне визнання вимог, кваліфікацій, ліцензій та інших механізмів регулювання шляхом підписання окремої угоди. Така угода повинна бути сумісною із відповідними положеннями Угоди про створення СОТ, зокрема, із положеннями статті VII ГАТС.
- Кожна Сторона має оперативно реагувати на всі запити іншої Сторони стосовно конкретної інформації щодо заходів загального застосування або міжнародних угод, що стосуються або впливають на цю Угоду. Кожна сторона також має створити один чи декілька довідкових центрів для надання за запитом інформації інвесторам та постачальникам послуг. Сторони мають попередити одна одну про створення таких центрів упродовж трьох місяців після набуття чинності цієї Угодою. Довідкові центри не обов'язково повинні бути депозитаріями нормативно-правових актів.
- Ніщо в цій Угоді не може вимагати від Сторони надання конфіденційної інформації, розкриття якої може перешкоджати виконанню законів, або іншим чином суперечить суспільним інтересам чи може завдати шкоди законним комерційним інтересам окремих підприємств державної чи приватної форми власності.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Імплементація положень цієї Угоди стосовно ліцензування окремих видів послуг, взаємного визнання кваліфікації фізичних осіб та обміну інформацією дозволить створити більш прогнозоване регуляторне поле для європейських та українських компаній в окремих секторах послуг. Це має спростити та гармонізувати ліцензування окремих послуг в Україні з кращими європейськими практиками та полегшити процес отримання ліцензій іноземними компаніями, що надають послуги в Україні.

Для домогосподарств. З точки зору найманих працівників та фізичних осіб-підприємців в Україні налагодження взаємного визнання кваліфікаційних рівнів

та/або професійного досвіду в певних секторах послуг має значно полегшити транскордонний рух фахівців (включаючи внутрішньо-корпоративні трансфери), полегшити надання послуг на території країн-членів ЄС, розширити можливості підвищення професійної кваліфікації та отримання відповідного досвіду, що в кінцевому результаті приведе до підвищення конкурентоспроможності вітчизняних фахівців та рівня їхніх доходів. Водночас, зниження регуляторних бар'єрів зробить українські ринки послуг більш відкритими для доступу фахівців з ЄС та приведе до зростання конкуренції між вітчизняними та іноземними фахівцями на ринках окремих послуг.

Для державного сектору. Підписання цієї Угоди вимагатиме від державних органів України реформування ліцензійної системи у сфері послуг та імплементації кращих європейських практик регулювання, що, зокрема, вимагатиме певних витрат на реформування системи регуляторних органів та створення довідкових центрів. З іншого боку, створення більш чіткого й уніфікованого з європейським регуляторного поля у сфері ліцензування дозволить покращити умови для розвитку окремих секторів послуг в Україні, що буде сприяти зростанню доходів компаній та податкових надходжень.

НАЦІОНАЛЬНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОКРЕМИХ СЕКТОРІВ ПОСЛУГ

Зміст домовленості:

КОМП'ЮТЕРНІ ПОСЛУГИ

- Сторони беруть на себе зобов'язання здійснити лібералізацію сектору комп'ютерних послуг (відповідно до вимог глав 2-4 цієї Угоди), приймаючи до уваги, що надання комп'ютерних та пов'язаних з ними послуг²² передбачає також надання й інших (у тому числі, електронних) послуг, що не підпадають під класифікацію, наведену в цій Угоді.

ПОШТОВІ ТА КУР'ЄРСЬКІ ПОСЛУГИ

- Приймаючи на себе зобов'язання щодо лібералізації сектору поштових та кур'єрських послуг та встановлення відповідних принципів регулювання, Сторони мають здійснити всі необхідні заходи для попередження антиконкурентних практик на цьому ринку постачальниками таких послуг, які мають можливість, використовуючи свою позицію на ринку, впливати на обсяги надання відповідних послуг та їхню ціну.
- Кожна із Сторін має право визначати вид зобов'язання щодо надання універсальної послуги²³ у сфері поштових та кур'єрських послуг, які вона бажає підтримувати. Такі зобов'язання не будуть розглядатися як антиконкурентні самі по собі, якщо вони будуть об'єктом прозорого, недискримінаційного та

---

²² Центральна класифікація продукції ООН, код 84: <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcs.asp?Cl=9&Lg=1&Co=84>

²³ Універсальна послуга – це послуга постійного надання поштового зв'язку визначеної якості, яка має бути доступна у всіх населених пунктах на території Сторони та надаватися за доступними для всіх споживачів цінами.

конкурентно-нейтрального адміністрування, причому, таке регулювання не має бути занадто обтяжливими для відповідної Сторони, ніж це зазвичай необхідно для нормального надання таких послуг.

- Через три роки після набрання чинності цією Угодою ліцензування буде вимагатися лише для універсальних послуг із чітким визначенням критеріїв й умов отримання ліцензії, строків прийняття рішення щодо подачі заявки на отримання ліцензії, причин для відмови у видачі такої ліцензії та прозорой і недискримінаційної процедури оскарження такої відмови.
- Регулюючий орган повинен бути юридично відокремленим та операційно незалежним від будь-якого постачальника поштових і кур'єрських послуг. Рішення, що приймаються таким органом, повинні бути неупереджені стосовно всіх учасників ринку.
- Україна зобов'язується розпочати поступове зближення національного законодавства в цій сфері з нормами відповідного регулювання ЄС, починаючи з дати підписання цієї Угоди.

ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНІ ПОСЛУГИ²⁴

- Сторони Угоди повинні гарантувати, що регулятор на ринку послуг з електронної комунікації є юридично відокремленим, функціонально незалежним від будь-якого постачальника телекомунікаційних послуг та має достатні повноваження для регулювання цього сектору, зокрема, щодо постійного моніторингу ринків відповідних послуг,²⁵ визначення відносної ринкової сили постачальників послуг та вжиття адекватних заходів у випадку виявлення фактів монополізації ринку.
- Задачі, що покладаються на такий регулятор, та їх вирішення мають бути легкодоступними для широкого загалу, прозорими й неупередженими стосовно всіх учасників. Постачальники послуг повинні мати право на оскарження рішень регулятора шляхом звернення до апеляційного органу, який є незалежним по відношенню до сторін конфлікту, і рішення якого є остаточними. Регулятор має надавати можливість учасникам ринку надавати коментарі рішенням, які мають значний вплив на розвиток відповідного ринку, та публікувати матеріали консультацій (за винятком конфіденційної інформації).
- Постачальники послуг мають надавати певну інформацію, включаючи фінансову й регулятору, необхідну для виконання обов'язків. Така інформація може надаватися як за графіком, так і негайно за запитом регулятора (із поясненням останніх причин запити), і бути сумісною із завданням регулятора.
- Сторони гарантують, що надання телекомунікаційних послуг мають здійснюватись лише після отримання відповідного дозволу (авторизації), якому

---

²⁴ Сюди відносяться всі послуги за винятком телерадіомовлення, що включають у себе передачу та приймання електромагнітних сигналів, які як правило, є платними, і не включають послуги з надання контенту, що вимагають телекомунікаційної мережі для його передачі.

²⁵ Моніторинг ринків окремих послуг здійснюється відповідно до індикативних списків таких послуг, що наведені в Додатках XIX і XX цієї Угоди.

має передувати просте повідомлення та/або реєстрація постачальника таких послуг. Для розподілу номерів та частот має бути необхідним отримання ліцензії. Ліцензування має здійснюватись відповідно до наступних параметрів: усі критерії ліцензування та інформація про обґрунтований період отримання ліцензії мають бути доступні громадськості; причини відмови від видачі ліцензії надаються в письмовому вигляді заявникові за вимогою. У випадку незаконної відмови від видачі ліцензії заявник може оскаржити таке рішення в апеляційній інстанції; плата за отримання ліцензії не повинна перевищувати розміру пов'язаних із ліцензійними процедурами адміністративних витрат.²⁶

- Авторизовані постачальники послуг з електронної комунікації мають одночасно право й зобов'язання вести переговори на комерційній основі з іншими публічними постачальниками доступу до електронних комунікаційних мереж щодо взаємного об'єднання мереж (інтерконекції). При цьому інформація, отримана одним постачальником таких послуг від іншого в процесі переговорів про інтерконекцію, має використовуватись ним виключно з тою метою, з якою вона була надана, причому, авторизовані постачальники мають забезпечити її конфіденційність.
- У випадку, якщо постачальник телекомунікаційних послуг, на думку регулятора, має надлишкову ринкову силу й ринок не є конкурентним, регулятор має право застосувати ряд обмежень, які стосуються інтерконекції та перелік яких визначений у тексті Угоди.
- Усі спірні ситуації, які можуть виникнути при запиті інтерконекції одним постачальником послуг в іншого, повинні вирішуватись регулятором, а відповідні рішення мають бути оприлюднені.
- Сторони повинні гарантувати, що розподіл та використання обмежених ресурсів, включаючи частоти, номерний ресурс та права використання повинні розподілятись в об'єктивний, пропорційний, своєчасний, прозорий та недискримінаційний способи. При цьому чинний статус розподілу частотних смуг має бути оприлюдненим (за винятком частот для специфічних державних потреб), управління частотним ресурсом має забезпечувати його ефективне використання, включаючи випадки, коли попит на цей ресурс перевищує пропозицію. Управління номерним ресурсом має відноситись до компетенції регулятора. Права на використання телекомунікаційних мереж/послуг мають бути відокремлені від прав володіння чи контролю.
- Сторони також мають визначити види зобов'язань щодо підтримки певних універсальних послуг, які мають не завдавати шкоди конкуренції, прозоро та ефективно управлятись та не бути занадто обтяжливими для організації (організацій), що надає універсальну послугу. Регулятор може визначити механізм компенсації постачальнику вартості наданих універсальних послуг.

---

²⁶ При цьому ліцензійні платежі за використання радіочастотного спектру та номерного ресурсу є винятком із цього положення.

- Сторони повинні гарантувати доступність та оновлення каталогів абонентів. Організації, що надають послуги із розробки таких каталогів, мають використовувати інформацію, отриману від постачальників послуг на недискримінаційній основі та із дотриманням регуляторних вимог щодо обробки персональної інформації та захисту персональних даних.
- Сторони не повинні створювати бар'єри для транскордонного надання електронних комунікаційних послуг та гарантувати конфіденційність електронної комунікації через публічні комунікаційні мережі та пов'язаних з нею даних без обмеження при цьому торгівлі такими послугами.
- Сторони повинні гарантувати, що у випадку виникнення суперечок між постачальниками електронних комунікаційних послуг, регуляторний орган за запитом кожної із сторін зобов'язаний віднайти компромісне рішення таких спорів у максимально можливий короткий строк, але не більше ніж за чотири місяці. Відповідне рішення регулятора має бути оприлюдненим (крім конфіденційної інформації) із наданням відповідного пояснення сторонам спору про мотиви, на яких воно базується. У випадку вирішення суперечок, що стосуються транскордонного надання послуг, регуляторні органи Сторін Угоди повинні координувати зусилля щодо їх вирішення.
- Україна зобов'язується розпочати поступове зближення національного законодавства в цій сфері з нормами відповідного регулювання ЄС, починаючи з дати підписання цієї Угоди.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Взявши на себе зобов'язання з лібералізації ринків комп'ютерних послуг, поштових та кур'єрських послуг, та телекомунікаційних послуг, а також приведення відповідного регулювання до рівня європейських стандартів та імплементації їх, Україна зможе створити сприятливе конкурентне середовище для роботи компаній-постачальників відповідних послуг, а також полегшити транскордонний рух таких послуг. Виконання названих домовленостей дозволить вирішити цілу низку важливих для бізнесу проблем, а саме: уточнення принципів та напрямків діяльності регулятора в частині регулювання монопольних ринків та забезпечення недискримінаційного доступу третіх сторін до електронних комунікаційних мереж, удосконалення процесу ліцензування та розподілу частотного й номерного ресурсу тощо, оскільки сьогодні ці питання в Україні вирішуються непослідовно й у непрозорий спосіб. Невирішеність цих та інших питань призводить до штучної монополізації ринків, завищення цін на відповідні послуги для споживачів, гальмування проникнення нових технологій на окремі ринки (наприклад, Україна досі не спромоглася виділити частоти під функціонування мобільного зв'язку покоління 3G, тоді як окремі країни ЄС вже розпочали розгортання мереж наступного покоління – 4G. Спрощення транскордонного руху послуг також має спростити вихід на європейські ринки для вітчизняних компаній ІТ-сектору.

Для домогосподарств. Унаслідок запровадження вищезгаданих змін українські домогосподарства, що є споживачами комп'ютерних, поштових та кур'єрських послуг, телекомунікаційних послуг, отримають можливість доступу до нових

технологій і продуктів у цих сферах, при цьому ціни на відповідні послуги формуватимуться під впливом зростаючої конкуренції та за умов адекватного регулювання цих ринків, причому, одночасно посилюватиметься захист персональної інформації споживачів послуг. Ми також можемо очікувати на подальший розвиток ринку універсальних послуг та поширення їх доступності для домогосподарств.

Для державного сектору. Виконання положень цієї Угоди буде вимагати від державного сектору суттєвої модернізації регуляторної системи (та відповідних бюджетних витрат) на ринках комп'ютерних, поштових та кур'єрських послуг та телекомунікаційних послуг. З іншого боку, держава зможе отримати певний фінансовий ресурс від продажу радіочастотного та номерного ресурсу, а також отримати певні вигоди від динамічного розвитку цих секторів у вигляді зростання зайнятості та податкових надходжень. Водночас, вітчизняні регуляторні органи мають встановити ефективні механізми та процедури взаємодії й обміну досвідом із відповідними європейськими регуляторами.

РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Зміст домовленостей:

- Сторони можуть встановлювати режим чи заходи пруденційного нагляду на ринку фінансових послуг²⁷ з метою захисту інвесторів, вкладників, власників полісів чи осіб, перед якими постачальник фінансових послуг має зобов'язання довірчої особи, а також забезпечення цілісності й стабільності фінансової системи Сторони.
- Ці заходи не повинні бути занадто обтяжливими чи дискримінаційними щодо постачальників фінансових послуг іншої Сторони.
- Також Сторони не повинні розголошувати інформацію щодо персональних даних та рахунків окремих споживачів або будь-яку іншу конфіденційну інформацію, до якої мають доступ державні органи.
- Сторона також може вимагати реєстрацію транскордонних постачальників фінансових послуг іншої Сторони та/або фінансових інструментів.
- Кожна Сторона має докласти всіх зусиль для забезпечення прозорого розгляду прийняття регуляторних рішень, зокрема, шляхом надання можливості всім зацікавленим Сторонам коментувати заплановані заходи, що мають оприлюднюватись або шляхом офіційної публікації, або в іншій (письмовій чи електронній) формі.
- Кожна Сторона має поставити до відома заявника щодо отримання дозволу на надання фінансових послуг та про необхідні вимоги щодо заповнення заявки та інформацію про статус обробки його заявки (за запитом заявника). У випадку

---

²⁷ У цій Угоді під фінансовими послугами розуміються будь-які послуги фінансового характеру, що пропонуються з боку відповідного постачальника фінансових послуг. Фінансові послуги включають в себе такі види діяльності: (1) Страхування та пов'язані послуги; (2) Банківські послуги; (3) Інші фінансові послуги.

необхідності надання додаткової інформації заявник повинен бути офіційно попереджений про це без невиправданих затримок.

- Сторони також мають докласти всіх зусиль для імплементації та застосування на своїй території кращих міжнародних стандартів регулювання й нагляду над сектором фінансових послуг,²⁸ а також заходів боротьби з ухиленням від сплати податків.
- Сторона повинна дозволити постачальнику фінансових послуг походженням з іншої Сторони надавати на території цієї Сторони нові типи фінансових послуг. При цьому Сторона повинна забезпечити недискримінаційне ставлення до таких фінансових послуг, але, водночас, може визначати юридичну форму надання такої послуги та вимагати її реєстрації (авторизації).
- Кожна із Сторін повинна дозволяти постачальникам фінансових послуг здійснювати вільний обмін та обробку інформації, необхідної для нормального ведення бізнесу. При цьому Сторони зобов'язані забезпечити заходи із захисту передачі особистої персональної інформації громадян, а також захист їхній фундаментальних прав і свобод.
- Виняткам із вищенаведених положень є діяльність держави у сфері надання фінансових послуг, що стосується функціонування, пенсійної системи та системи соціального захисту,²⁹ та центрального банку країни чи центрального державного органу, який здійснює монетарну політику.
- Сторони мають дотримуватися зобов'язань, визначених в Угоді, які гарантують кожній Стороні право на участь у саморегульованих організаціях (СРО) на фінансовому ринку, там, де така участь є необхідною для постачання фінансових послуг компанією-постачальником із іншої Сторони Угоди на рівних умовах із місцевими постачальниками або отримання певних привілеїв, які мають місцеві компанії як члени СРО.
- Відповідно до режиму національного регулювання ринків фінансових послуг кожна із Сторін повинна гарантувати постачальникам фінансових послуг з іншої Сторони вільний доступ до платіжних та клірингових систем, управління якими здійснюють публічні компанії, та до необхідних для нормального ведення бізнесу каналів фінансування та рефінансування. Однак цей пункт не передбачає надання доступу до кредитора останньої інстанції.
- Україна зобов'язується розпочати поступове зближення національного законодавства в цій сфері з нормами відповідного регулювання ЄС, починаючи з дати підписання цієї Угоди.

---

²⁸ Зокрема, таких як «Ключові принципи ефективного банківського нагляду» Базельського Комітету, «Ключові принципи страхування» Міжнародної асоціації страхового нагляду та інших, визначених в ст. 127 цієї Угоди.

²⁹ За винятком подібних фінансових послуг, що надаються постачальниками таких послуг на конкурентній основі (конкуренція з іншими державними чи приватними постачальниками).

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Створення ефективної системи державного пруденційного нагляду над ринками фінансових послуг на основі кращих міжнародних стандартів, прозорості дозвільної системи та усунення бар'єрів, що перешкоджають конкуренції у сфері розробки та впровадження нових типів фінансових послуг як наслідок імплементації положень цієї Угоди в національне законодавство, дозволить створити прогнозоване та сприятливе для ведення бізнесу та залучення інвестицій регуляторне середовище. Особливо важливими в цьому контексті є взаємні зобов'язання Сторін щодо забезпечення вільного доступу фінансових компаній до платіжної та клірингової інфраструктури, що допоможе в майбутньому уникати конфліктів, пов'язаних із щільною монополізацією ринків платіжних систем.

Для домогосподарств. Унаслідок запровадження вищезгаданих змін українські домогосподарства як споживачі фінансових послуг отримають можливість доступу до нових фінансових продуктів за більш справедливими цінами, зросте конкуренція, буде адекватне регулювання цих ринків. За інших рівних умов можна також очікувати зростання обсягів та зниження вартості споживчого кредитування одночасно з посиленням захисту персональної інформації споживачів.

Для державного сектору. Виконання положень цієї Угоди буде вимагати від державного сектору модернізації національної регуляторної системи (та відповідних витрат) та системи пруденційного нагляду над вітчизняним фінансовим ринком, перш за все, у частині забезпечення прозорості процесу прийняття та реалізації регуляторних рішень. Також держава зможе отримати ряд макроекономічних вигод від розвитку фінансового сектору у вигляді збільшення обсягів кредитування домогосподарств та реального сектора економіки, зростання реального кінцевого споживання домогосподарств, а також пом'якшення курсових коливань та зростання податкових надходжень.

РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ТРАНСПОРТНИХ ПОСЛУГ

Зміст домовленостей:

МІЖНАРОДНІ МОРСЬКІ ТРАНСПОРТНІ ПОСЛУГИ

- Положення цієї Угоди застосовуються також до міжнародних морських перевезень, що здійснюються між портами України та країн-членів ЄС, та між портами країн-членів ЄС, а також між портами України, країн-членів ЄС та третіми країнами, включаючи перевезення обладнання, фідерні перевезення,³⁰ а також рух суден у внутрішніх морських водах Сторони. Внутрішні морські перевезення не є об'єктом регулювання цієї Угоди.
- Кожна Сторона повинна гарантувати морським суднам, що ходять під прапором іншої Сторони та/або знаходяться під управлінням постачальника послуг з іншої Сторони, режим регулювання, що є не менш сприятливим, ніж той, що застосовується до власних суден/компаній або до суден/компаній третіх країн.

---

³⁰ Термін «фідерні перевезення» означає попереднє та подальше транспортування міжнародних вантажів, зокрема контейнерних, морськими шляхами між портами, розташованими на території Сторони.

Такий режим має гарантувати вільний доступ до портів, використання портової інфраструктури та послуг портів, допоміжних морських послуг,³¹ що вимагають сплати відповідних платежів і зборів, а також використання причалів та інфраструктури для завантаження/розвантаження суден.

- Сторони повинні також гарантувати необмежений доступ для постачальників міжнародних морських перевезень до міжнародних морських ринків та торгівлі на комерційній і недискримінаційній основі, у тому числі, через скасування чинних механізмів розподілу вантажів та інших адміністративних, технічних та інших бар'єрів.
- Сторони повинні дозволити створення юридичних осіб іншої Сторони у сфері постачання міжнародних морських транспортних перевезень, створити їм умови для ведення бізнесу не менш сприятливі, ніж для власних компаній чи компаній із третіх країн, та дозволити (у рамках чинного законодавства) здійснювати головні види діяльності, у тому числі, видавничої діяльності, надання комерційної інформації, підготовки документації, організація замовлення суден та отримання вантажів від власного імені або від імені інших постачальників послуг, придбання й використання за свій рахунок чи від імені своїх клієнтів транспортних послуг всіх видів та володіння
- Кожна із Сторін має зробити доступними для постачальників міжнародних морських транспортних послуг з іншої Сторони на розумних та недискримінаційних умовах такі портові послуги: лоцманські послуги, послуги з буксирування, закупівля провізії, заправка суден паливом та водою, послуги з прибирання сміття та знищення баластних відходів, послуги капітана порту, допомога в навігації, берегові операційні послуги, включаючи послуги зв'язку, забезпечення водою та електроенергією, проведення термінових ремонтів, якірні та причальні послуги.
- Положення цієї Угоди не повинні перешкоджати застосуванню положень інших морських угод, укладених між Україною та ЄС, що виходять за рамки цієї Угоди. Якщо положення цієї Угоди є менш сприятливими, ніж положення чинних договорів, то застосовуватися повинні останні. Якщо ж положення таких угод є несумісними з відповідними положеннями цієї Угоди або ж є ідентичними, то застосовуватися мають положення цієї Угоди.

АВТОМОБІЛЬНІ, ЗАЛІЗНИЧНІ ТА ВНУТРІШНІ ВОДНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ

- З метою скоординованого розвитку та поступової лібералізації транспортного сектору питання взаємного доступу до ринків автомобільних, залізничних та внутрішніх водних перевезень мають вирішуватись шляхом підписання окремих угод. До моменту підписання таких угод Сторони не повинні запроваджувати обмеження щодо доступу до таких ринків на додачу до тих, які існують на день

---

³¹ Такі послуги включають послуги з обробки вантажів, складські послуги зі зберігання вантажів, послуги з митного оформлення, використання контейнерних станцій та депо, послуги морських агентств, морські транспортно-експедиторські послуги, оренда суден з екіпажем, послуги з технічного обслуговування й ремонту суден, послуги з буксировки суден, а також інші допоміжні послуги.

набрання чинності цією Угодою, а також визначені у вже підписаних окремих угодах.

- Питання доступу на ринок авіаційних перевезень мають вирішуватись Угодою про Спільний авіаційний простір. До підписання цієї угоди Сторони не повинні здійснювати будь-яких заходів, що є більш обмежувальними чи дискримінаційними порівняно з ситуацією, що існує до підписання цієї Угоди.
- Україна зобов'язується розпочати поступове зближення національного законодавства в цій сфері, включаючи гармонізацію адміністративних, технічних та інших правил із нормами відповідного регулювання ЄС, починаючи з дати підписання цієї Угоди.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Поступова лібералізація ринків міжнародних морських транспортних перевезень, а також автомобільних, залізничних та внутрішніх водних перевезень дозволить створити умови для зростання рівня конкуренції на цих ринках, що за інших рівних умов сприятиме підвищенню якості надання відповідних послуг та зростанню інвестицій у розвиток відповідної інфраструктури (зокрема, портів, доріг, залізниць тощо). Цей момент є особливо важливим для України як досить великого транспортного коридору, який з'єднує країни ЄС та Азію.

Для домогосподарств. Унаслідок зростання конкуренції домогосподарства зможуть отримати транспортні послуги кращої якості за більш прийнятними цінами.

Для державного сектору. Лібералізація ринків міжнародних морських транспортних перевезень, а також автомобільних, залізничних та внутрішніх водних перевезень дозволить створити конкурентні умови роботи на цих ринках за стандартами Європейського Союзу. Водночас, цей процес буде вимагати від держави певних витрат на розробку та внесення відповідних змін до законодавства, а також імплементацію цих змін.

ЕЛЕКТРОННА ТОРГІВЛЯ

Зміст домовленостей:

- Сторони визнають важливість електронної торгівлі в стимулюванні економічної активності в багатьох секторах економіки, погоджуються сприяти її розвитку, зокрема, шляхом взаємного співробітництва з цих питань. При цьому визнається, що розвиток електронної комерції має бути сумісним із найвищими міжнародними стандартами захисту інформації з метою забезпечення конфіденційності користувачів систем електронної торгівлі. Сторони також визнають, що електронні транзакції відносяться до транскордонного постачання послуг, а тому не можуть обкладатися митом.
- Сторони повинні підтримувати діалог із регуляторних питань, що стосуються електронної торгівлі, зокрема, у плані забезпечення взаємного визнання сертифікатів електронних підписів, що випускаються публічно, та спрощення транскордонних послуг із сертифікації; відповідальності посередників, що надають послуги із передачі та зберігання інформації; поведження з небажаними

електронними комерційними повідомленнями; захисту інтересів споживачів у сфері електронної торгівлі та вирішення будь-яких інших питань, що стосуються розвитку електронної торгівлі.

- Таке співробітництво може здійснюватись шляхом взаємного обміну інформацією щодо розробки відповідних регуляторних норм, а також їх впровадження.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Спрощення й уніфікація регулювання сектору електронної торгівлі повинно створити певні стимули для зростання цього відносно молодого ринку. Сьогодні наявність різних регуляторних моделей, які застосовуються в Україні та державах-членах ЄС для регулювання електронної торгівлі, значною мірою перешкоджають динамічному зростанню обсягів електронної торгівлі. Також очевидно, що взаємне відкриття ринків приведе до розширення присутності європейських компаній на українському ринку електронних послуг, що сприятиме його розвитку.

Для домогосподарств. Домогосподарства зможуть отримати більший вибір можливостей для здійснення роздрібних покупок у мережах електронної торгівлі, а також доступ до сучасніших платіжних технологій, розвиток яких сьогодні стримується недостатнім розвитком платіжних систем та відповідної інфраструктури в Україні. Водночас, для кінцевих споживачів реалізація досягнутих домовленостей приведе до підвищення рівня захисту прав споживачів при здійсненні платежів, зокрема, у частині захисту персональної інформації, що сьогодні є надзвичайно актуальною проблемою.

Для державного сектору. Застосування однакових підходів до регулювання діяльності компаній, що надають послуги електронної торгівлі, дозволить створити конкурентне середовище в цьому секторі та запобігти переміщенню вітчизняних компаній у сфері електронної торгівлі до інших юрисдикцій із менш обтяжливим регулюванням. Водночас, це буде вимагати від держави певних витрат на внесення відповідних змін до законодавства та створення відповідної системи регулювання.

Глава 7 Поточні платежі та рух капіталу

ПОТОЧНІ ПЛАТЕЖІ

Зміст домовленостей:

- В Угоді фактично підтверджуються зобов'язання України щодо відсутності обмежень на платежі за поточним рахунком платіжного балансу з країнами ЄС відповідно до статті VIII Угоди МВФ.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Зменшується ймовірність запровадження обмежень на поточні платежі, що суперечать діючим міжнародним зобов'язанням України. Наприклад, Угода забороняє відновлення обмежень на платежі за імпортовані товари та послуги, які були запроваджені під час кризи 2008 року.

Для домогосподарств. Зменшується ймовірність запровадження обмежень на поточні платежі, наприклад, щодо оплати за лікування, навчання за кордоном, покупки товарів та послуг через Інтернет.

Для державного сектору. Міжнародні зобов'язання України не змінюються, оскільки країна вже взяла на себе відповідні зобов'язання згідно зі статтею VIII Угоди МВФ та угодою про партнерство та співробітництво з ЄС. Водночас, Угода передбачає ефективніший механізм контролю за їх виконанням. Хоча МВФ уповноважений застосовувати санкції до країн-членів, що порушують свої зобов'язання, від призупинення доступу до кредитних ресурсів аж до виключення країни з МВФ, на практиці, проти жодної країни не запроваджувались санкції за встановлення обмежень на поточні платежі.³²

СКАСУВАННЯ ОБМЕЖЕНЬ НА РУХ КАПІТАЛУ ТА ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПОДАЛЬШУ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЮ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ

Зміст домовленостей:

- Україна бере на себе зобов'язання щодо забезпечення вільного руху капіталу в окремих сферах. Зокрема, скасовуються обмеження у сфері прямих іноземних інвестицій (ПІІ), торгових кредитів, портфельних інвестицій та фінансових позик і кредитів. Поза сферою дії угоди лишається регулювання Україною закордонних інвестицій походженням з України та, скоріш за все, депозити нерезидентів в українських банках. Аналогічні зобов'язання бере на себе ЄС, однак на практиці режим руху капіталу в ЄС уже є досить ліберальним.
- Також Сторони зобов'язуються не запроваджувати нових обмежень на рух капіталу та поточні платежі й не робити існуючі обмеження більш жорсткими. Єдиним винятком є запровадження захисних заходів терміном до шести місяців, якщо виникають труднощі в реалізації курсової або грошово-кредитної політики. Варто зазначити, що запровадження таких заходів дозволяється й законодавством ЄС
- Україна зобов'язалась вживати заходи щодо подальшої лібералізації руху капіталу до рівня, який існує в ЄС. Така лібералізація є передумовою формування єдиного ринку з ЄС у сфері фінансових послуг.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Результатом лібералізації руху капіталу для бізнесу може стати скасування обмежень на максимальну відсоткову ставку іноземних запозичень та вимог щодо резервування за короткостроковими запозиченнями для банків, певне зменшення формальностей при залученні іноземного фінансування. Це може спростити залучення іноземного фінансування українськими компаніями та сприяти розвитку інвестування в українські цінні папери іноземними компаніями. Водночас, лібералізація може торкнутись лише руху капіталу з країнами ЄС і не обов'язково передбачає скорочення технічних процедур валютного контролю.

---

³² Детальніше див., наприклад, <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2006/052606.pdf>

У цілому ж подальша лібералізація руху капіталу сприятиме інтеграції української економіки до європейських ринків капіталу, що може привести до зростання обсягів іноземних інвестицій.

Для домогосподарств. Прямі наслідки переважно відсутні, хоча можна очікувати, наприклад, скасування вимоги щодо реєстрації отриманих закордоном кредитів. Водночас Угода не забороняє НБУ й надалі вимагати від фізичних осіб отримувати індивідуальні ліцензії НБУ для інвестицій та відкриття рахунків закордоном та ряду інших операцій. Подальша лібералізація руху капіталу може спростити інвестиції закордоном громадянам України, оскільки зараз багато видів іноземних інвестицій формально заборонені без індивідуальної ліцензії НБУ.

Для державного сектору. Національний банк, як державний орган, відповідальний за контроль за рухом капіталу, буде зобов'язаний переглянути норми щодо валютного регулювання. Оскільки норми Угоди не передбачають перехідного періоду для першого етапу лібералізації руху капіталу, то такий перегляд буде проведений у стислі терміни. Інше питання – чи буде лібералізація стосуватись лише країн ЄС, чи всіх іноземних країн.

Зменшення обмежень на рух капіталу сприятиме зближенню відсоткових ставок в Україні з відсотковими ставками на світових фінансових ринках. Це, у свою чергу, може ускладнити підтримання фіксованого обмінного курсу. Тому кроки щодо лібералізації руху капіталу доцільно супроводжувати переходом до гнучкішого обмінного курсу. Якщо фіксований курс зберігається, можливості НБУ щодо проведення монетарної політики зменшуються. У такому випадку підтримання стабільного курсу повинне стати офіційною метою політики НБУ.

Для органів доходів та зборів лібералізація руху капіталу може спростити оподаткування іноземних доходів українців, якщо громадяни, що декларують закордонні доходи, не будуть наражатись на кримінальну або адміністративну відповідальність за порушення валютного контролю.

Глава 8 Державні закупівлі

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ТА ДОВГОСТРОКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Зміст домовленостей:

- Державні закупівлі, що підпадають під дію Угоди, після закінчення восьмирічного перехідного періоду будуть проводитись відповідно до норм, установлених основними директивами ЄС у сфері державних закупівель.
- Державні закупівлі, що підпадають під дію Угоди, - це закупівлі товарів, послуг та робіт центральними та місцевими органами влади, іншими суб'єктами публічного права, компаніями-постачальниками комунальних послуг на неконкурентній основі на суми, що перевищують мінімальні розміри, встановлені законодавством ЄС.
- Після закінчення перехідного періоду Україна та ЄС отримають взаємний доступ до ринків державних закупівель у повному обсязі.

- Протягом шести місяців Україна має впровадити й імплементувати основні принципи законодавства ЄС у сфері державних закупівель, передбачені в Угоді, та розробити «Дорожню карту» адаптації українського законодавства до норм ЄС.
- Подальша адаптація українського законодавства та лібералізація доступу до ринку ЄС відбуватиметься поетапно. При оцінці успішності адаптації будуть враховуватись не лише імплементация базових директив, але й роз'яснень Єврокомісії та рішень Суду ЄС. Кожний етап вважається завершеним, коли прийнято нове законодавство, а нові правила успішно запроваджені на практиці. При цьому, на кожному етапі передбачається відкриття нових сегментів ринку державних закупівель.
- Угода передбачає посилення функцій органів, які несуть відповідальність за регулювання та нагляд за державними закупівлями (Міністерства економічного розвитку та торгівлі) та органу перегляду рішень щодо конкретних державних закупівель (АМКУ).
- ЄС зобов'язується надавати Україні широку технічну підтримку для адаптації української системи державних закупівель до європейських вимог та правил.

Оцінка можливих наслідків :

Для бізнесу. У разі успішної адаптації українського законодавства до законодавства ЄС українські компанії отримають ширший доступ до державних закупівель як в Україні, так і в ЄС. Ринок державних закупівель ЄС, що проводяться відповідно до норм ЄС, становить десь 0,5 трлн. євро на рік, а договори про державні закупівлі, укладені в Україні в 2012 році, становили 0,46 трлн. грн. Зараз доступ українських компаній навіть до українського ринку державних закупівель має обмежений характер через збільшення випадків скасування вимоги щодо проведення державних закупівель, різке зростання процедур закупівлі з обмеженим колом учасників, обмежувальні технічні умови та вимоги, відхилення тендерних пропозицій за формальні порушення, що ігноруються для переможця тендеру, порушення вимог про конфіденційність заявок учасників. Адаптація до норм ЄС, а особливо їх практичне застосування, усуне принаймні частину цих перепон.

Водночас Україна зобов'язується не змінювати чинну норму, що забороняє дискримінацію нерезидентів (принаймні для нерезидентів з ЄС) щодо доступу до державних закупівель. Водночас, директиви ЄС містять низку норм (такі як заборона вимог про наявність працівників або виробничих потужностей в Україні), імплементация яких гарантуватиме доступ нерезидентів до українського ринку. Зростання прозорості процедур державних закупівель також може збільшити зацікавленість іноземних компаній. За таких умов українські компанії стикнуться з підвищеною конкуренцією. Водночас, перед ними відкриваються можливості виходу на ринок державних закупівель ЄС та нові можливості на ринку України внаслідок створення рівних умов та прозорих процедур.

Також українські компанії можуть отримати доступ до ринку державних закупівель ЄС до закінчення перехідного періоду, передбаченого Угодою, якщо Україна приєднається до багатосторонньої Угоди про державні закупівлі (УДЗ) СОТ. Оскільки Україна вже зобов'язалась виконувати практично всі умови УДЗ, коли уклала угоду

про вільну торгівлю з Європейською асоціацією вільної торгівлі, тому приєднання до УДЗ може бути порівняно простим.

Угода про асоціацію не регулює державні закупівлі для угод на суму від 100 тис. грн. до 1,4 млн. грн. для товарів та окремих послуг і від 5 до 53 млн. грн. для робіт. Тому є ризик, що частина державних закупівель залишиться поза межами дії Угоди.

Для домогосподарств. Домогосподарства не отримають безпосередніх переваг від удосконалення державних закупівель, але суспільство в цілому виграє від ефективнішого витрачання державних коштів. Компанії, що зможуть вийти на ринок державних закупівель ЄС та/або України, отримають замовлення, реалізація яких означатиме зайнятість для працівників та отримання ними додаткових доходів.

Для державного сектору. Реформа системи державних закупівель потребуватиме значних зусиль та відповідних ресурсів. Державні органи мають не тільки привести нормативну базу у відповідність до міжнародних угод та відповідного законодавства ЄС, але й забезпечити розвиток спроможності неухильного дотримання відповідних правил та подолати корупцію у сфері державних закупівель. Водночас, впровадження директив ЄС не передбачає збільшення адміністративного навантаження на більшість замовників державних закупівель, і перелік винятків із загального порядку закупівель (як повних так і часткових) буде відчутно скорочено.

Таким чином, гнучкість державної політики у сфері державних закупівель стане не більшою, ніж у країни-члена ЄС, але Україна не матиме можливості впливати на формування законодавства ЄС. Україна не скористалась можливістю отримати доступ до ринків державних закупівель багатьох розвинутих країн в т. ч. ЄС, беручи на себе лише зобов'язання в рамках Угоди про державні закупівлі СОТ. Утім, попередній досвід законотворчості у сфері державних закупівель свідчить, що жорстка прив'язка до норм ЄС може спростити законодавство і запобігти впровадженню привілеїв на користь спеціальних інтересів.

Початкові зобов'язання України

Зміст домовленостей:

- Протягом шести місяців після набуття чинності Угодою українське законодавство повинно бути приведеним у відповідність до основних принципів законодавства про державні закупівлі ЄС.
- Принципи включають належне інформування зацікавлених сторін, проведення максимально відкритої і конкурентної процедури закупівлі на основі чітких та передбачуваних правил закупівель, надання достатнього часу для підготовки тендерних пропозицій, формулювання технічних вимог до товарів та послуг на основі загальноприйнятих стандартів без прив'язки до брендів, відсутність вимог, що неналежним чином обмежує коло постачальників, максимально обмежене використання закупівель в одного учасника, об'єктивний відбір найвигіднішої тендерної пропозиції та створення необхідних умов для оскарження результатів.
- Протягом шести місяців після набуття чинності Угодою Україна зобов'язалась посилити інституційну спроможність Міністерства економічного розвитку та торгівлі й АМКУ та погодити з ЄС «Дорожню карту» реформ. У випадку виконання

цих Умов Україна та ЄС взаємно відкривають доступ до державних закупівель товарів центральними органами влади.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Наслідки для бізнесу на першому етапі залежать від того, які кроки буде погоджено Україною та ЄС для виконання ст. 151 Угоди. Ці кроки потрібно буде провести в короткий час після набуття чинності Угодою. Зміни можуть бути косметичними й малопомітними для більшості компаній, але можуть зменшитись винятки застосування неконкурентних процедур закупівель та відбутись певні зрушення в інших сферах, наприклад, щодо технічних вимог до товарів та послуг. Доступ українських компаній до ринку державних закупівель ЄС (хоч і не надто великої його частини) може покращитись. Водночас, присутність нерезидентів на українському ринку державних закупівель стане достатньою для збільшення конкуренції. У 2012 році нерезиденти виграли менше 0,3% закупівель товарів і послуг, незважаючи на законодавчу заборону дискримінації між резидентами та нерезидентами (статистика наявна лише за кількістю договорів).

Для державного сектору. Законодавство України загалом формально відповідає цим принципам (на відміну від практики виконання законодавства). Оскільки положення ст. 151 мають досить загальний характер, то на практиці залишається значний простір для їх інтерпретації. Водночас деякі положення українського законодавства можуть суперечити законодавству ЄС і їх очевидно доведеться змінити. Це, зокрема, стосується надто широкого переліку винятків із процедур державних закупівель, коротких строків проведення закупівель за скороченою процедурою та занадто широких підстав для проведення закупівель в одного учасника. Також можливо будуть необхідні й інші зміни для усунення практики застосування законодавства, що суперечить принципам Угоди.

Основними завданнями для державного сектору на початковому етапі реалізації Угоди стане розробка та погодження з ЄС «Дорожньої карти» реформ та початкових змін у сфері державних закупівель. Також буде переглянута роль Міністерства економічного розвитку та торгівлі в регулюванні та моніторингу державних закупівель. Від дієвості заходів на цьому етапі також залежатиме успіх подальших змін. Проте процедури конкурентних державних закупівель навряд чи відчутно зміняться, що обмежить навантаження на замовників державних закупівель.

Глава 9 Інтелектуальна власність

Зміст домовленостей:

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

- Метою домовленостей Сторін у сфері інтелектуальної власності є стимулювання процесу виробництва та комерціалізації інноваційних товарів, технологій та винаходів, а також посилення належного та ефективного рівня захисту прав інтелектуальної власності.

- Положення Угоди відповідають зобов'язанням України перед СОТ,³³ Паризькій конвенції з охорони промислової власності (1967),³⁴ Міжнародній конвенції про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення ("Римська конвенція", 1961),³⁵ Бернській конвенції про охорону літературних і художніх творів (1886, зі змінами та доповненнями 1979 року),³⁶ Договором Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право (1996)³⁷ та про виконання і фонограми (1996).
- Україна зобов'язується обмінюватися інформацією з охорони прав інтелектуальної власності та створювати сприятливі умови для їх дотримання.

АВТОРСЬКІ ПРАВА НА КІНЕМАТОГРАФІЧНІ ТА АУДІОВІЗУАЛЬНІ ТВОРИ

- Авторські права діють протягом усього життя автора й 70-ти років після його смерті.³⁸ Автором або одним із авторів кінематографічного або аудіовізуального твору вважається його режисер-постановник. Авторське право спливає не раніше ніж через 70 років із дати смерті останньої особи з групи визначених за життя осіб, яка включає, як мінімум, режисера-постановника, автора сценарію, автора діалогів та композитора.³⁹
- Майнові права виконавців аудіовізуальних творів, виробників фонограм та фільмів, радіомовних організацій діють 50-ти років із дати здійснення запису, першого опублікування чи звукозапису, чи першої трансляції передачі.
- У випадку оприлюднення раніше неопублікованого твору після закінчення строку чинності авторського права особа, яка його оприлюднила, користується захистом рівноцінним майновим правам автора протягом 25-ти років з дати оприлюднення.
- В угоді окремо визначається термін дії авторських прав на критичні та наукові публікації (не більше 30-ти років із дати публікації) та на оригінальні фотографії (протягом життя автора та 70-ти років після його смерті).
- Виконавці, виробники фонограм і організації мовлення мають виключне право дозволяти або забороняти запис своїх виконань та передач. Такого права не

---

³³ Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (англ. Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights або TRIPS, звідки походить український варіант назви ТРІПС)

³⁴ Набула чинності для України 25 грудня 1991 року

³⁵ Україна приєдналася 20 вересня 2001 року

³⁶ Україна приєдналася 21 травня 1995 року

³⁷ Україна приєдналася 20 вересня 2001 року

³⁸ Це також передбачено аналогічним положенням Закону України "Про авторське право і суміжні права" від 23.12.1993 у редакції від 05.12.2012 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

³⁹ За чинним українським законодавством перелік авторів аудіовізуального твору є дещо ширшим і включає режисера-постановника, автора сценарію і (або) текстів, діалогів, автора спеціально створеного музичного твору, художника-постановника й оператора-постановника. Але оскільки Угода передбачає вільний вибір сторонами інших співавторів кінематографічного або аудіовізуального твору, то можна вважати, що чинне законодавство України у визначенні автора відповідає Угоді.

мають кабельні дистриб'ютори, якщо вони лише транслюють за допомогою кабельної мережі чи супутника передачі організацій мовлення. Виконавці також можуть дозволити чи заборонити трансляцію своїх виступів, крім випадків, коли сам виступ уже є трансляцією.

- Виконавці та виробники фонограм мають право на одноразову справедливую винагороду, якщо фонограма публікується в комерційних цілях або відтворення фонограми використовується для ефірного мовлення або для будь-якого публічного виконання. Така винагорода має ділитись між виконавцями та виробниками фонограм.
- Автори мають виключне право дозволяти чи забороняти розповсюджувати оригінали або копії своїх творів. Виключне право на трансляцію та розповсюдження не стосується приватного використання, використання коротких витягів у зв'язку з повідомленням останніх подій, поодинокого відтворення організацією мовлення за допомогою своїх власних засобів і для своїх власних передач мовлення, використання виключно з метою навчання або наукового дослідження.
- Автори мають право дозволяти чи забороняти пряме або опосередковане, тимчасове чи постійне відтворення будь-якими засобами та в будь-якій формі, повністю або частково, свого твору. Те саме стосується доступу до творів будь-якої особи з будь-якого місця та в будь-який час за її власним вибором. Винятком є відтворення з метою передачі мережею між третіми особами та посередником та правомірне використання твору, який не має самостійного економічного значення.
- Сторони забезпечують належну правову охорону проти виготовлення, ввезення, розповсюдження, продажу, оренди, рекламування з метою продажу чи оренди, володіння з комерційною метою пристроїв, продуктів або складових частин та надання послуг із метою обходу будь-яких ефективних технічних засобів захисту авторського права. "Технічні засоби" - це технології, пристрої або компоненти, призначені для запобігання або обмеження дій щодо творів або інших об'єктів інтелектуальної власності, які не дозволені власником. Технічні заходи захисту вважаються "ефективними", якщо використання твору контролюється правласником шляхом застосування контролю доступу або процедури захисту, такі як кодування, скремблювання або інше перетворення твору з метою захисту, за винятком випадків, коли доступ надається на погоджених договірних умовах.
- Угодою також забороняється незаконне видалення або зміна електронної інформації про управління правами, а також розповсюдження об'єктів інтелектуальної власності, електронної інформації про управління правами, які було змінено або видалено. "Інформація про управління правами" означає будь-яку інформацію, надану правласниками, що ідентифікує об'єкт авторського права, його автора або умови використання об'єкта.
- Автори об'єктів інтелектуальної власності, крім споруд і творів ужиткового мистецтва, мають ексклюзивне право дозволяти або забороняти прокат та позичку своїх творів. Публічний прокат можливий за умови отримання авторами

справедливої винагороди. Якщо права на прокат передаються продюсеру, то автор все одно зберігає право на одержання винагороди (роялті).

- Для визначення авторства художнього або мистецького твору достатньо вказати ім'я автора на творі, якщо немає доказів протилежного. Така сама вимога існує й щодо інших подібних авторських прав. Застосування права – відповідальність країни.
- Товар, який порушує авторське право, повинен бути затриманий на митниці. Україна має запровадити ці норми протягом трьох років.

КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ

- Комп'ютерні програми охороняються як літературні твори, за винятком ідей і принципів, на яких ґрунтується будь-який елемент програми, включаючи інтерфейс. Автором комп'ютерної програми є той, хто її створив. Якщо програму створила група осіб, то авторські права належать групі. Якщо програму створив працівник на виконання своїх трудових обов'язків або відповідно до вказівок роботодавця, то всі виключні майнові права на програму належать роботодавцю (якщо інше не передбачено контрактом).
- Права на комп'ютерну програму стосуються її розповсюдження, перекладу, адаптації або зміни. Людина, яка отримала законне право використовувати програму, не повинна отримувати на це окремий дозвіл від правовласника, вона має право створювати резервну копію, вивчати функціонування програми законними методами.
- Дозволу правовласника не вимагається, якщо отримання інформації, необхідної для досягнення сумісності з іншими програмами, потребує відтворення коду й трансляції його форми, якщо програмою користуються на законних підставах, якщо необхідної інформації не було надано раніше та якщо подібні дії застосовуються лише до частин програми, необхідних для досягнення сумісності. Забороняється використання отриманої інформації для інших цілей, передача її іншим особам, використання для розробки, виробництва або продажу подібної програми.

БАЗИ ДАНИХ

- Авторське право на бази даних не розповсюджується на їхній зміст. Автором бази даних є той, хто її створив. Авторське право розповсюджується на відтворення бази даних, її перетворення, адаптацію та іншу зміну, поширення бази або її копій, публічне виконання. Користування базою не вимагає дозволу правовласника. Права обмежуються у випадку відтворення бази даних не в електронній формі для приватних цілей; якщо єдиною метою є навчання або наукове дослідження, за умови зазначення джерела; якщо цього вимагає громадська безпека або судовий розгляд.
- Автор не може передати право отримувати роялті при перепродажі свого твору. Винятком може бути перепродаж твору, отриманого від автора, протягом трьох

років, якщо ціна продажу не перевищує визначеної мінімальної суми. Роялті платить продавець.

- Автор має виключне право дозволяти чи забороняти оприлюднення свого твору через супутниковий зв'язок. Україна зобов'язується забезпечити виконання авторських прав правовласників з інших країн, що підписали цю Угоду.

ТОРГОВЕЛЬНІ МАРКИ

- ЄС та Україна зобов'язуються забезпечити систему реєстрації торговельних марок. Відмова в реєстрації має обґрунтовуватись письмово; заявник може оскаржити рішення про відмову. Також сторони повинні створити й надати вільний доступ до електронної бази цих заявок на торговельні марки та їх реєстрацій.
- Не можуть бути торговельними марками такі об'єкти, що є загальноживаними для позначення товарів і послуг певного виду, не мають жодної розрізняльної здатності, складаються виключно з позначень, які вказують на вид, якість, кількість, призначення, вартість товарів і послуг, а також географічне походження і час виготовлення чи збуту товарів або надання послуг, носять такий характер, що вводять споживача в оману щодо послуги, товару або особи, яка виробляє товар або надає послугу, а також відображають лише форму, що зумовлена природним станом товару, послуги чи особи, що виробляє товар або надає послугу.
- У реєстрації торговельної марки може бути відмовлено, якщо вона є ідентичною з раніше зареєстрованою торговельною маркою або якщо її можна сплутати з іншою торговельною маркою. Сторони зобов'язуються співпрацювати з метою зробити охорону добре відомих торговельних марок ефективною. Винятками є описові терміни, включаючи географічні зазначення. Такі обмежені винятки мають враховувати законні інтереси власника торговельної марки і третіх осіб.
- Закон не захищає використання третіми сторонами власного найменування та адреси правовласника, характеристик товару або послуги, торговельної марки у випадку необхідності її використання для зазначення призначення продукту або послуги (обладнання, запчастини тощо). Третя сторона може використовувати торговельні марки, які були зареєстровані раніше й використовуються лише в окремій місцевості.
- Якщо протягом п'яти років після реєстрації торговельна марка не використовувалась, то реєстрацію можуть анулювати. Також її можуть анулювати, якщо торговельна марка за цей час невикористання стала загальноживаною або використовується таким чином, що вводить в оману споживачів стосовно характеру, якості або географічного походження товару.
- Захист торгової марки діє протягом десяти років із правом подовження.

ГЕОГРАФІЧНІ ЗАЗНАЧЕННЯ

- Забороняється комерційне використання, імітація (у тому числі переклад, додавання слів «стиль», «тип», «спосіб», «який вироблений у», «імітація», «смак»,

«подібний» тощо). Захищені географічні зазначення не стають генеричними. Якщо зазначення є омонімічними, але споживач може бути введений в оману стосовно місця походження товару, то таке зазначення не реєструється. Якщо географічне зазначення не охороняється в країні свого походження, то сторони також не зобов'язані його охороняти.

- Захист проводиться органами державної влади, зокрема на митному кордоні. Також такий захист проводиться за вимогою зацікавленої сторони.
- Продукти, які до набуття чинності Угоди були вироблені та марковані згідно з національним законодавством, але не відповідають вимогам цієї Угоди, можуть продаватися поки не закінчаться на складі. Товари, які були виготовлені після набуття чинності Угоди, можуть продаватися на території України до закінчення перехідного періоду поки не закінчаться на складі. На наступні торговельні назви діє перехідний період у десять років: шампанське, коньяк, мадера, порто, херес (шеррі), кальвадос, граппа, аніс португальський (Anis Português), арманьяк, марсала, малага, токай. На наступні товари діє перехідний період в сім років: пармезан (Parmigiano Reggiano), рокфор (Roquefort), фета. У цілому ж Україна зобов'язується припинити використовувати близько 3000 торговельних назв продуктів, які використовуються в країнах ЄС.
- Суперечки стосовно географічних зазначень вирішуються Спільним Підкомітетом з географічних зазначень. Реєстрація географічного зазначення може бути анульована тільки країною, з якої такі продукти походять. Країни, які підписали Угоду, можуть запитувати в інших країн інформацію стосовно специфікацій продуктів та їх модифікацій, а також контактних осіб для контрольних заходів.
- Спільний Підкомітет з географічних зазначень встановлюється Комітетом асоціації і включає представників ЄС та України. Підкомітет збирається за вимогою ЄС або України не пізніше ніж через 90 днів після вимоги.

ПРОМИСЛОВІ ЗРАЗКИ

- Угодою охороняються незалежно створені нові промислові зразки, які мають індивідуальний характер. Промисловий зразок не вважається доведеним до загального відома, якщо його повідомили виключно третій особі на умовах конфіденційності, явної чи неявної. Захист зареєстрованого права на промисловий зразок надається на п'ять років і може продовжуватись до 25-ти років. Незареєстровані промислові зразки захищаються мінімум три роки.
- Власник промислового зразка, що охороняється, має виключне право на його використання. Захист не розповсюджується на приватні дії, зроблені в некомерційних, експериментальних, навчальних цілях або для цитування. Захист зареєстрованих промислових зразків одразу після реєстрації не розповсюджується на обладнання на кораблях, літаках, зареєстрованих в іншій країні, які тимчасово перебувають на території відповідної сторони; імпорт відповідною стороною запчастин та комплектуючих для ремонту таких транспортних засобів; проведення ремонту на такому транспорті.

ПАТЕНТИ

- Термін дії патентного права на медичні препарати та захист рослин продовжується на додатковий період, який дорівнює періоду ефективної охорони згідно з патентом, скороченим на п'ять років. Патенти на лікарські засоби, для яких були здійснені педіатричні дослідження, діють на шість місяців довше, ніж на інші медичні препарати.⁴⁰
- Захист винаходів у галузі біотехнологій має відповідати Конвенції про біологічне різноманіття (1992). Патентом не захищаються: сорти рослин та породи тварин; суттєво важливі для відтворення рослин та тварин біологічні процеси; організм людини на різних стадіях формування та розвитку, а також просте відкриття його елементів, зокрема, послідовність чи часткову послідовність генів. Не підлягають патентуванню: процеси клонування людей; процеси модифікування зародкової лінії генетичної ідентичності людей; застосування людських ембріонів у промислових та комерційних цілях; процеси модифікування генетичної ідентичності тварин, які можуть завдати їм страждань без значних медичних вигод для людини чи тварини, а також тварини, отримані в результаті цих процесів.
- Даним, наданим для одержання дозволу на введення лікарського засобу на ринок, повинні бути гарантовані конфіденційність, нерозкриття та незалежність. Тому протягом п'яти років після видачі патенту забороняється виводити на ринок ті самі або подібні засоби іншими компаніями (якщо для патенту вимагались дані випробувань або досліджень щодо безпечності та ефективності лікарського засобу).
- Перед допуском на ринок засобів захисту рослин має бути перевірена їхня безпечність та ефективність. Власнику звіту про випробування або дослідження надається тимчасове право на введення на ринок продукту захисту рослин. За цей час ці дані не можна використовувати в інтересах інших осіб з метою отримання дозволу на введення на ринок продукту захисту рослин. Такий період складає десять років із дати першого дозволу і може продовжуватися до тринадцяти років для засобів захисту рослин із низьким рівнем ризику. Загальний термін захисту даних не може перевищувати тринадцяти років (п'ятнадцять років для продуктів із низьким рівнем ризику). Якщо для оновлення дозволу необхідний звіт про випробування або дослідження, він захищається 30 місяців. Забороняється дублювання випробувань на хребетних тваринах, тому перед проведенням таких досліджень потрібно перевіряти, чи вони вже проводились раніше або були розпочаті. Результатами таких досліджень необхідно ділитись.

---

⁴⁰ В Україні права на винаходи охороняються Законом «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». Строк дії патенту України на винахід становить 20 років від дати подання заявки. Строк дії патенту на винахід, об'єктом якого є лікарський засіб, засіб захисту тварин, рослин тощо, використання якого потребує дозволу відповідного компетентного органу, може бути продовжено за клопотанням власника цього патенту на строк, що дорівнює періоду між датою подання заявки та датою одержання такого дозволу, але не більше ніж на 5 років

ТОПОЛОГІЇ ІНТЕГРАЛЬНИХ МІКРОСХЕМ

- Топологія захищається авторським правом, якщо вона не є загальновідомою в напівпровідниковій промисловості. Право не розповсюджується на аналіз, оцінку або вивчення концепцій, процесів, систем або прийомів топографії, а також на топографію або напівпровідниковий продукт після їх законного виходу на ринок. Виключні авторські права даються на десять років.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Посилення захисту прав інтелектуальної власності фактично означатиме підвищення захисту інвестицій у нові технології та інноваційні продукти. У довгостроковій перспективі це означатиме створення умов для модернізації економіки країни та її перехід на інноваційний шлях розвитку. Очевидно, що наявність такого захисту означатиме підвищення цін на купівлю товарів, які містять інтелектуальну складову.

В Україні найбільша кількість проблем у сфері інтелектуальної власності виникає з реєстрацією торговельних марок та географічних зазначень. Україна ділить весь масив зареєстрованих географічних зазначень на три частини:⁴¹

- ✓ назви товарів, які не виробляються в Україні;
- ✓ продукція, кількість виробників якої є доволі обмеженою;
- ✓ географічні зазначення ЄС, які безпосередньо збігаються з назвами продуктів або напоїв, що традиційно виробляються в Україні і є важливою складовою товарного асортименту національної промисловості.

У випадку підписання Угоди взяття під охорону першої частини масиву пов'язано з витратами на розширення бази зареєстрованих в Україні географічних зазначень та їх подальше обслуговування. Забезпечення захисту другої частини списку потребує вжиття заходів щодо компенсації існуючим виробникам затрат, пов'язаних зі зміною назв продукції, яку вони виробляють та назви якої збігаються з офіційно зареєстрованими в ЄС географічними зазначеннями.

Стосовно третьої частини в Україні було найбільше застережень. Перехід на нові найменування більше ніж половини виноробної продукції, яка виробляється в Україні,⁴² пов'язаний зі значними фінансовими втратами для винарів.⁴³ У результаті переговорів українська сторона домоглась запровадження десятирічного перехідного періоду.

Для домогосподарств. Посилення захисту прав інтелектуальної власності означатиме, що домогосподарства матимуть більше гарантій використання справжніх, а не підроблених товарів. Але за це їм доведеться, імовірно, сплачувати вищу ціну. Наприклад, у сфері лікарських засобів важливим питанням є продовження

---

⁴¹<http://www.rtp.com.ua/journal/2011/05/17/10/147.html>

⁴²<http://170820.minagro.web.hosting-test.net/page/?9915>

⁴³<http://economics.unian.net/ukr/news/139031-viy-na-za-etiketku-ukrajina-moje-zalishitsiya-bez-konyaku-i-shampanskogo.html>

терміну ексклюзивності реєстраційної інформації до 10 років, що може призвести до погіршення доступу населення до дешевших аналогів певних ліків (так званих генериків). Так, Директива 2004/27/ЄС впроваджує ексклюзивність даних на 11 років, що більш ніж подвоює існуючий в Україні термін і може застосовуватись для запобігання реєстрації генериків.

Для державного сектору. У короткостроковій перспективі імплементація Угоди вимагатиме гармонізації значної частини законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності з відповідними нормами ЄС, що вимагатиме певних витрат.

Глава 10 Конкуренція

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ

Зміст домовленостей:

- Визнається, що порушення конкурентного законодавства, такі як узгоджені дії, зловживання домінуючим становищем, злиття та поглинання, що обмежують конкуренцію, негативно впливають на торгівлю між сторонами. ЄС та Україна зобов'язуються проводити ефективну антимонопольну політику шляхом запровадження відповідного законодавства та через спроможні органи контролю
- Норми закону України «Про захист економічної конкуренції» у сфері конкуренції повинні превалювати над положеннями інших законів. Схоже положення вже міститься в законодавстві, але поки що Закон «Про природні монополії» залишається основним законом у сфері дії природних монополій.
- Водночас сторони зобов'язались застосовувати конкурентне законодавство прозоро, у стислі строки і недискримінаційно. Зокрема, передбачено проведення слухань при накладанні санкцій за порушення антимонопольного законодавства, судовий перегляд таких рішень, завчасне повідомлення про попередні висновки в справі. Ці норми вже діють в Україні, хоча строк завчасного повідомлення може бути недостатнім для підготовки до слухання справи.
- Антимонопольний комітет України (АМКУ) зобов'язується опублікувати принципи оцінки горизонтальних злиттів та принципи визначення санкцій за порушення антимонопольного законодавства.⁴⁴
- Угода передбачає обмін інформацією у сфері конкуренції, можливість співробітництва щодо правозастосування. Спори щодо виконання Угоди у сфері антиконкурентних дій та злиттів вирішуються лише в рамках взаємних консультацій без застосування механізму врегулювання спорів (спори щодо адаптації законодавства вирішуються на загальних підставах).

---

⁴⁴ Зобов'язання стосується лише АМКУ, оскільки ЄС уже опублікував аналогічні документи

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Більша прозорість діяльності АМКУ щодо регулювання злиттів та поглинань та застосування санкцій може сформувати більш зрозуміле та передбачуване бізнес-середовище. Це особливо важливо, зважаючи на угоди. Водночас, сам факт оприлюднення документа не гарантує його послідовного виконання АМКУ.

Для державного сектору. Співпраця з ЄС може сприяти посиленню інституційній спроможності АМКУ.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОКРЕМИХ РЕГУЛЯТОРНИХ НОРМ ЄС

Зміст домовленостей:

- Угода передбачає реалізацію цілого ряду домовленостей у частині змін законодавства протягом трьох років після набрання чинності Угодою. Невиконання цього зобов'язання може бути оскаржено в рамках механізму врегулювання спорів Угоди.
- Україна зобов'язалась запровадити частину Регламенту Ради ЄС 139/2004,⁴⁵ у якій ідеться про злиття та поглинання, які підлягають контролю на рівні ЄС, а не національними органами країн-членів. Очевидно, що ці норми можуть бути перенесені до українського законодавства лише після суттєвих змін. Можливе рішення – встановлення попереднього контролю за концентрацією суб'єктів господарювання залежно від чистої виручки від продажу товарів та послуг, тобто без ПДВ та податків з обороту, без урахування інших критеріїв, та дозвіл на врахування частини обороту компанії при продажу частини бізнесу.
- Україна зобов'язалась запровадити норми ЄС щодо регулювання вертикальних узгоджених дій між компаніями на різних стадіях виробництва та постачання кінцевому споживачу.⁴⁶ Норми ЄС застосовуються до всіх підприємств і передбачають ширший перелік заборонених положень у вертикальних угодах. Наприклад, забороняється фіксувати ціни для кінцевих споживачів, обмежувати продаж конкуруючих товарів. Також встановлюються обмеження на частку ринку покупців, а також обмежується частка ринку, що покрита дистриб'юторськими угодами.
- Україна зобов'язалась запровадити норми ЄС щодо договорів про ліцензування технологій. Мова йде про запровадження чіткіших правил щодо заборонених положень, наприклад, заборони домовленостей щодо застосування фіксованих цін на продукцію.⁴⁷

---

⁴⁵ Статті 1, 5(1) та 5(2) Регламенту Ради ЄС 139/2004

⁴⁶ Зараз українське законодавство дозволяє широкий спектр вертикальних узгоджених дій і дозволяє малим та середнім підприємствам проводити узгоджені дії без обмежень.

⁴⁷ В Україні діють загальні обмеження на антиконкурентні узгоджені дії, що, скоріш за все, стосуються й певних норм договорів про передачу технологій. Водночас, деталізований перелік заборонених положень відсутній як на рівні закону, так і на рівні АМКУ. Варто зауважити, що рішення Єврокомісії, яке Україна

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Публікація рішень АМКУ спростить виконання антимонопольного законодавства бізнесом та допоможе виявляти непослідовне застосування законодавства. Підвищення порогу для повідомлення АМКУ про злиття та поглинання зменшить адміністративні видатки зацікавлених компаній.

Виробники продукції можуть мати дещо меншу свободу щодо організації збуту свого товару, тоді як конкуренція серед підприємств торгівлі може зрости. Водночас, бар'єри для входу на ринок стануть меншими, тому переваги для нових учасників ринку та більша свобода дій для дистриб'юторів можуть переважити втрати, пов'язані із зменшенням контролю над розповсюдженням власного товару. Утім, вплив на бізнес залежить від ефективного контролю за виконанням нових норм.

Для домогосподарств. Домогосподарства можуть зменшити свої витрати на придбання товарів та послуг, оскільки підвищення конкуренції сприятиме гальмуванню інфляції або й зниженню цін. Водночас, реструктуризація підприємств, пов'язана зі зростанням конкуренції, впливатиме на попит на робочу силу й зумовлюватиме перетікання працівників із менш успішних підприємств у більш успішні.

Для державного сектору. АМКУ зможе працювати прозоріше й буде розглядати меншу кількість справ щодо надання дозволу на концентрацію, що вивільнить ресурси для використання на інші напрямки.

ДЕРЖАВНІ МОНОПОЛІЇ, ДЕРЖАВНІ КОМПАНІЇ ТА КОМПАНІЇ З ВИКЛЮЧНИМИ ТА СПЕЦІАЛЬНИМИ ПРАВАМИ

Зміст домовленостей:

- Державна політика щодо державних компаній та компаній зі спеціальними та ексклюзивними правами, зокрема, природні монополії, не повинна суперечити законодавству про конкуренцію та призводити до викривлень конкуренції через зловживання відповідним господарським суб'єктом своїм домінуючим становищем, узгодженими діями або концентрацією.⁴⁸ До таких компаній у повному обсязі повинно застосовуватись конкурентне законодавство. Ці норми повинні діяти в тій мірі, у якій вони не перешкоджають виконанню цими підприємствами функцій, покладених на них державою.
- Державні монополії комерційного характеру зобов'язані протягом п'яти років після набуття чинності Угодою припинити перехресне субсидування між

зобов'язалась виконувати, втратить чинність 30 квітня 2014 року. Це може створити правову колізію, коли Україна буде зобов'язана впроваджувати недійсний документ.

⁴⁸ Через загальний характер цих норм і значний обсяг галузевого законодавства важко оцінити, які зміни потрібні для виконання цього зобов'язання. Загалом АМКУ та національні регуляторні комісії повинні виконувати ці завдання відповідно до чинного законодавства, тому, можливо, на законодавчому рівні потрібні лише зміни декларативного та загального характеру: положення про примат закону «Про захист економічної конкуренції» в законі щодо державних монополій та галузевих законів, чіткіше поставити завдання перед національними комісіями щодо мінімізації викривлення ринку. Водночас, у процесі реалізації Угоди може з'явитись досить детальний перелік норм та змін, які треба буде запровадити Україні.

фізичними та юридичними особами, а також усунути інші невиправдані відмінності щодо постачання або закупівлі товарів між юридичними та фізичними особами.

- Діяльність монополій та компаній, що надають послуги, що мають загальний економічний інтерес,⁴⁹ підлягають регулюванню згідно з правилами, якими регулюється державна допомога, у тій мірі, у якій це не перешкоджає виконанню ними своїх функцій.
- Протягом п'яти років після набуття чинності Угодою Україна зобов'язалась забезпечити прозорість політики та механізмів субсидування державних підприємств та процесу надання державою пільг або субсидій підприємствам за надання послуг, що мають загальний економічний інтерес. Важливим елементом прозорості має стати облік усіх субсидій (як прямих, так і непрямих, наприклад, субсидій, що надаються через державні банки), прозорий облік витрат і доходів, пов'язаних із наданням субсидованих послуг, на основі міжнародних стандартів бухгалтерської звітності та міжнародно визнаних методів розподілу витрат за напрямками діяльності й підтверджених аудиторським висновком даних.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Зараз повною мірою незрозуміло, як зміниться режим діяльності підприємств, що належать державі або виконують поставлені державою завдання. Водночас, уже зараз можна сказати, що результатом реалізації положень цієї Угоди стане посилення дії ринкових механізмів у відповідних сферах, що за інших рівних умов має стимулювати підвищення ефективності цих підприємств та зменшення викривлень конкуренції, з якими стикаються контрагенти або конкуренти цих підприємств.

Припинення перехресного субсидування фізичних осіб за рахунок юридичних осіб може мати позитивні наслідки для фінансового стану підприємств, що виступають як донори, та усунути викривлення економічних пропорцій, які пов'язані з таким перехресним субсидуванням. У цьому випадку найбільше можуть виграти ті юридичні особи (компанії), що фінансували знижені тарифи для фізичних осіб у силу відповідної державної політики. Цей вигравш, зокрема, може реалізовуватись у формі зростання конкурентоспроможності товарів та послуг таких компаній на внутрішньому та міжнародному ринках.

Для домогосподарств. Очевидно, що обмеження або скасування субсидій за інших рівних умов призведе до зростання цін на відповідні товари та послуги для домогосподарств, якщо витрати на субсидії не візьме на себе держава. Водночас, у держави буде відчутний стимул хоча б частково перекласти витрати на споживачів. За відповідної державної політики більше платити будуть ті споживачі, які мають порівняно вищий рівень доходів.

Для державного сектору. Протягом п'яти років держава зобов'язалась зробити більш прозорими свої стосунки з державними підприємствами та приватними

---

⁴⁹ Держава із соціальних міркувань субсидує універсальне надання послуг, таких як пошта, телефон, пасажирські залізничні перевезення

підприємствами, які мають ексклюзивні та спеціальні права, або надають послуги загального економічного інтересу. Така прозорість, скоріш за все, створить політичний тиск у напрямку більш раціонального використання державних коштів та збільшення економічної ефективності витрат держави. Припинення перехресного субсидування також приведе до того, що відповідальність за надання субсидованих послуг візьме на себе держава. Зрозуміло, що така ситуація за інших рівних умов стимулюватиме державу вдосконалювати систему надання соціальної допомоги.

ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА

Зміст домовленостей:

- Україна зобов'язалась застосовувати норми ЄС щодо державної допомоги суб'єктам господарювання. Основні категорії дозволеної допомоги включають соціальну допомогу споживачам, допомогу під час надзвичайних ситуацій, розвиток проблемних регіонів, допомогу в умовах економічної кризи або на підтримку стратегічних проектів, що не зашкодять інтересам ЄС, допомогу окремим галузям економіки або географічним районам, якщо така допомога не впливає на умови торгівлі, та допомогу відповідно до горизонтальних винятків ЄС (наприклад, допомога малому та середньому бізнесу, фінансування досліджень) та секторальних правил державної допомоги.
- Протягом трьох років після набуття чинності Угодою АМКУ або інший орган повинен отримати функції контролю державної допомоги.
- Через рік після цього нові схеми державної допомоги або державні гранти повинні схвалюватись АМКУ.
- Через п'ять років після набуття чинності Угодою має бути проведена інвентаризація чинних схем державної допомоги.
- Через 7 років правила та механізми всієї державної допомоги мають бути приведені до вимог ЄС.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Очевидно, що фінансовий стан компаній-отримувачів державної допомоги може погіршитись, решта виграє через кращу конкурентну позицію. Але тривалий перехідний період та можливість отримувати допомогу згідно з нормами ЄС, як показує досвід нових країн-членів ЄС, зменшує вплив на існуючих отримувачів, але обмежує переваги для економіки. Збільшення державної допомоги малому бізнесу та на дослідження, переорієнтація допомоги проблемним регіонам сприятиме переорієнтації робочої сили.

Для домогосподарств. Зменшення та/або ефективніше використання державної допомоги може звільнити кошти на соціальні цілі, але працівники підприємств, субсидованих державою, будуть змушені перекваліфікуватись.

Для державного сектору. Реформа державної допомоги – це важлива нагода для розробки нової стратегії державної промислової та галузевої політики. Водночас, ця нагода може бути втрачена, якщо зусилля будуть спрямовані на формальну адаптацію існуючої допомоги до правил ЄС.

Глава 11 Питання, пов'язані з торгівлею енергоносіями

Ціноутворення та конкуренція на ринку енергоносіїв

Зміст домовленостей:

- Ціни на газ та електроенергію для промислових споживачів мають визначатися виключно на ринкових засадах, тобто на основі попиту та пропозиції.
- Як виняток із правила ринкової торгівлі енергоносіями Сторони можуть встановлювати певні зобов'язання для компаній, що є суб'єктами так званого «загального економічного інтересу»,⁵⁰ постачати газ та електроенергію за регульованими цінами. При цьому, визначення таких зобов'язань має бути чітким та прозорим, перебувати під контролем, застосовуватись у пропорційний та недискримінаційний спосіб, а самі зобов'язання повинні мати кінцевий строк застосування. Також застосування цього зобов'язання не має закривати доступ на ринок для інших компаній.
- У випадку застосування регульованих цін на газ та електроенергію на внутрішньому ринку держава повинна гарантувати, що методологія розрахунку регульованої ціни буде оприлюднена перед уведенням такої ціни в дію, а не навпаки.
- З метою гарантування ефективної конкуренції та ефективного функціонування ринку регуляторна агенція (далі – регулятор), на яку покладені функції розрахунку та встановлення регульованих тарифів, повинна бути юридично та функціонально незалежною від будь-якого державного органу чи приватної юридичної особи й мати достатні для цього повноваження. Рішення й процедури, що застосовуються регулятором, повинні бути неупередженими по відношенню до всіх учасників ринку, а також чіткими та прозорими.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Імплементация цих домовленостей в національне законодавство буде вимагати від України здійснення докорінного реформування ринків природного газу та електроенергії на основі моделі, що запроваджується сьогодні в ЄС (у рамках 2-го та 3-го Енергетичних пакетів). Очевидно, що застосування принципу ринкового ціноутворення буде неможливим без юридичного та організаційного розділення вертикально-інтегрованих компаній, які сьогодні домінують на відповідних ринках в Україні, у сегментах видобування вуглеводнів (генерації електроенергії), транзиту й постачання енергоносіїв.

Зміна моделі організації ринку створить реальні можливості для виходу на національний енергетичний ринок нових гравців, зокрема, у сегменті видобування вуглеводнів (генерації електроенергії), а також постачання природного газу й електроенергії. Це стане можливим унаслідок кращого доступу до транзитної та

---

⁵⁰ Згідно з визначенням ст. 106 Угоди про функціонування ЄС, а саме компанії, які надають послуги загального економічного інтересу та/або мають характер монополії (за доходами).

передавальної інфраструктури,⁵¹ що є необхідною умовою для забезпечення фізичного руху енергоносія від постачальника до кінцевого споживача.

Великі промислові споживачі енергоносіїв повинні виграти від запровадження ринкового ціноутворення, оскільки існування чинної системи перехресного субсидування стане неможливим. Сьогодні газ та електроенергія постачаються домогосподарствам за регульованими тарифами, які є значно нижчими порівняно з реальними витратами на їх виробництво (імпорт) та транспортування, тоді як промислові споживачі та бюджетні установи сплачують повну вартість енергоносіїв. Запровадження ринкових принципів ціноутворення має змінити ситуацію на прямо протилежну: за наявності конкуренції домогосподарства будуть сплачувати максимальну ціну за газ/електроенергію, тоді як великі промислові споживачі зможуть отримати певні знижки від постачальників за рахунок відносно великих обсягів закупівлі та нижчих витрат на транспортування.

Для домогосподарств. Перехід на ринкову модель ціноутворення на енергоносії неминуче призведе до зростання цін на природний газ, електроенергію та теплову енергію для домогосподарств, оскільки чинні регульовані тарифи є нижчими за повну собівартість їх виробництва та продажу з політичних мотивів. Враховуючи достатньо високий розрив між чинними тарифами та цінами, які може запропонувати конкурентний ринок, порівняно низький рівень середніх доходів домогосподарств, таке зростання неминуче призведе до зниження їхнього добробуту, особливо на першому етапі реформування енергоринку.

Очевидно, що цей процес має відбуватися одночасно з реформуванням системи соціального захисту, що допоможе дещо пом'якшити негативні ефекти названих змін для вразливих категорій домогосподарств. Проте в довгостроковій перспективі результатом такої реформи має стати створення ефективних стимулів економії споживання енергії домогосподарствами (які сьогодні споживають стільки ж енергії, скільки вся національна промисловість), оскільки зробить економічно привабливими проекти з енергозбереження. Поява реальної конкуренції між компаніями-постачальниками в цьому сегменті також має позитивно вплинути на сталість цін на енергоносії для домогосподарств у майбутньому.

Для державного сектору. Запровадження ринкової моделі ціноутворення буде вимагати від держави розробки відповідної нормативної бази, основою якої мали б стати відповідні директиви ЄС, що має привести до формування конкурентного середовища на енергетичному ринку. Очевидно, що якість такого середовища визначальною мірою залежатиме від нового статусу та моделі роботи нинішнього регулятора на енергетичному ринку – Національної комісії, що здійснює державне

---

⁵¹ Доступ до транзитної та передавальної інфраструктури до цього часу блокується державою через недосконале регулювання діяльності природних монополій на цих ринках. Наприклад, дочірня компанія НАК «Нафтогаз» «Укртрансгаз» навіть після проведеної реорганізації та виділення її із структури материнської компанії де-факто залишається природною монополією, що контролює доступ до газотранспортної системи (ГТС) України. Незважаючи на нещодавно прийняте регулювання щодо доступу третіх осіб до ГТС України (Постанова НКРЕ №420 від 19.04.2012), технічні моменти, що стосуються підключення постачальників та резервування вільної пропускної потужності залишаються нерегульованими, що створює бар'єри для виходу на ринок нових гравців.

регулювання у сфері енергетики. Очевидно, що для забезпечення недискримінації та прозорості процесу встановлення тарифів на газ та електроенергію регулятор повинен отримати реальну незалежність від уряду⁵² та розраховувати тарифи, виходячи виключно з потреб розвитку енергетичної інфраструктури. Також, як уже зазначалося вище, держава має подбати про зміну системи соціального захисту домогосподарств, яка має стати більш адресною, прозорою й ефективною з точки зору витрачання бюджетних коштів та допомоги вразливим верствам населення. Також важливим наслідком нової системи ціноутворення має стати суттєве зниження обсягу прямих субсидій із Державного бюджету на підтримку низьких цін на енергоносії для домогосподарств (за нашими підрахунками, лише для ринку газу це дозволить економити бюджетні кошти в розмірі біля 4 млрд. дол. США щорічно, які можна буде направити на фінансування програм з енергоефективності та реформування системи соціальної допомоги).⁵³ До того ж, скорочення обсягів споживання енергоносіїв приведе до відповідного зниження їх імпорту (на який сьогодні припадає близько 32% загального імпорту товарів) та відповідно покращення торгівельного балансу та зниження девальваційного тиску на національну валюту.

ПИТАННЯ ТОРГІВЛІ ЕНЕРГОНОСІЯМИ МІЖ КРАЇНАМИ

Зміст домовленостей:

- У випадку встановлення регульованих цін на внутрішньому ринку енергоносіїв будь-яка із Сторін Угоди не повинна застосовувати чи підтримувати такий режим експорту енергоносіїв до іншої Сторони, за якого експортні ціни будуть перевищувати регульовані ціни на енергоносії, призначені для внутрішнього споживання. За запитом іншої Сторони Угоди, Сторона, що експортує енергоносії, повинна надати докази, що різниця між експортними цінами та цінами на внутрішньому ринку не є результатом застосування відповідного режиму/заходів.
- Що стосується встановлення митних платежів та/або кількісних обмежень на імпорт/експорт енергоносіїв у взаємній торгівлі між Сторонами або будь-яких інших обмежень, що мають аналогічний ефект, то вони мають бути заборонені, включаючи митні платежі фіскального характеру. Єдиним винятком із цього принципу є встановлення кількісних обмежень або інших обмежень, що мають аналогічний ефект, виправданих із точки зору державної політики чи громадської безпеки, а саме захисту життя й здоров'я людей, тварин чи рослин, чи захисту об'єктів промислової та комерційної нерухомості. Такі обмеження чи

---

⁵² Тут мається на увазі, що встановлення тарифів не має бути складовою соціальної політики уряду, що сьогодні призводить до встановлення занижених цін на газ, тепло та електроенергію для домогосподарств за рахунок хронічного браку інвестицій в інфраструктуру та прямих дотацій енергетичним компаніям з Державного бюджету. У випадку недискримінаційного встановлення тарифів уряд буде змушений шукати інші моделі підтримки вразливих категорій домогосподарств, не «вимиваючи» при цьому кошти енергокомпаній.

⁵³ Аналітична записка ІЕД та Німецької консультативної групи РВ/02/2012 «Соціально-економічні наслідки підвищення тарифів на газ»

заходи, однак, не повинні бути основою для вибіркової дискримінації чи прихованих обмежень торгівлі між Сторонами.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Запропоновані зміни до режиму торгівлі енергоносіями між Україною і ЄС мають спростити та здешевити експорт/імпорт природного газу, електроенергії та нафти між країнами за рахунок скасування чинних митних платежів. Це може принести певні вигоди в довгостроковій перспективі енергетичним компаніям, які експортують природний газ та електроенергію в країни-члени ЄС, і навпаки, європейським енергетичним компаніям, які зацікавлені працювати на українському ринку.

Для домогосподарств. Імплементация принципу паритету експортних та внутрішніх цін на енергоносії буде вимагати скасування нинішньої практики перехресного цінового субсидування одних категорій споживачів за рахунок інших, прямого субсидування окремих категорій споживачів через механізм бюджетних компенсацій вертикально-інтегрованим компаніям (див. Ціноутворення на ринку енергоносіїв) та цінового субсидування між різними видами електрогенерації (наприклад, ціни на електроенергію, що виробляється гідро- та атомними електростанціями сьогодні встановлюються адміністративним шляхом). Очевидно, що чинна практика субсидування цін в Україні цілком підпадає під визначення «режиму/заходу стосовно невідповідності експортних та внутрішніх цін», наведеного в частині 1 ст. 270 Угоди й буде вимагати створення конкурентних ринків природного газу та електроенергії в Україні, як необхідної передумови для їх інтеграції до єдиного енергетичного ринку ЄС.

Для державного сектору. З точки зору надходжень до Державного бюджету встановлення такого цінового паритету може означати деяке (проте не критичне, зважаючи на незначні обсяги імпорту енергоносіїв з ЄС) скорочення надходжень від імпортного мита до Державного бюджету України, проте в довгостроковій перспективі зростання торгівлі енергоносіями може позитивно вплинути на збільшення розміру сплачених податків енергетичними компаніями.

ПИТАННЯ ТРАНЗИТУ, ТРАНСПОРТУВАННЯ Й РОЗПОДІЛЕННЯ ЕНЕРГОНОСІВ ТА РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ

Зміст домовленостей:

- **Транзит.** Сторони повинні здійснювати всі можливі заходи для полегшення транзиту енергоносіїв, базуючись на принципі свободи транзиту незалежно від країни походження товару, прав власності, точок входу/виходу тощо.⁵⁴ При цьому тарифне та будь-яке інше регулювання, що стосується здійснення транзиту, має бути обґрунтованим із урахуванням умов здійснення такого транзиту та повинно

---

⁵⁴ Принцип закріплено в частинах 2, 4 та 5 статті V ГАТТ 1994 та статтях 7.1 та 7.3 Договору Енергетичної Хартії.

бути не менш сприятливим по відношенню до будь-якої третьої сторони, ніж умови здійснення транзиту на власній території Сторони Угоди.⁵⁵

- **Транспортування і розподілення.** По відношенню до транспортування й розподілення електроенергії та природного газу, зокрема, що стосується питання доступу третіх сторін до відповідної інфраструктури, сторони повинні адаптувати відповідне регулювання до вимог Директив 2-го та 3-го Енергетичних пакетів ЄС, які Україна зобов'язалася імплементувати в національне законодавство як член Енергетичного Співтовариства, включаючи Директиви стосовно реформування внутрішніх ринків газу та електроенергії, та умов доступу третіх сторін до передавальної інфраструктури.
- **Співпраця у сфері використання інфраструктури.** Сторони повинні намагатися полегшити взаємне використання газотранспортної системи та газових сховищ та за можливості створити ефективний механізм консультацій (координації зусиль) щодо розвитку відповідної інфраструктури, питань торгівлі природним газом, стабільності та безпеки постачання. З огляду на подальшу інтеграцію енергетичних ринків кожна Сторона повинна брати до уваги розвиток енергетичних потужностей і передавальних мереж іншої Сторони при розробці програмних документів, що стосуються сценаріїв розвитку попиту й пропозиції енергоносіїв, інтерконекторів, енергетичних стратегій та планів розвитку відповідної інфраструктури.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Запровадження принципу свободи транзиту енергоносіїв та вільного доступу третіх сторін до енергетичної інфраструктури як в Україні, так і в країнах-членах ЄС буде вимагати реформування внутрішніх енергетичних ринків відповідно до вимог законодавства ЄС, оскільки для практичної реалізації цього принципу компанії-оператори передавальної інфраструктури (transmission system operators) повинні бути юридично та організаційно відокремлені від компаній, що займаються видобуванням (генерацією) та транспортуванням газу (електроенергії). Лише у такому випадку можна забезпечити принцип рівного ставлення до усіх економічних агентів, які можуть виявити бажання отримати доступ до енергетичної інфраструктури України, і навпаки.

З точки зору інвестицій у модернізацію газотранспортної системи (ГТС) України дотримання такого принципу ставить під питання створення будь-яких консорціумів із управління ГТС з метою залучення інвестицій, оскільки такі схеми за замовчуванням будуть ставити в нерівні умови будь-яку іншу сторону, яка не є учасником такого консорціуму. У цілому ці норми Енергетичних Пакетів ЄС, хоч і беззаперечно будуть сприяти зростанню конкуренції на ринку транзиту енергоносіїв, поставлять компанії-транзитери в досить складне становище з точки зору здійснення інвестицій у передавальну інфраструктуру, оскільки вони є значними, довгостроковими й досить сильно залежать від рішень компаній-постачальників щодо майбутніх обсягів транзиту.

---

⁵⁵ При цьому продукти, що є об'єктом транзиту, умови транзиту та транзитні маршрути мають бути подібними.

Для домогосподарств. Полегшення доступу третіх сторін до інфраструктури з транспортування й розподілення енергоносіїв має полегшити вихід на ринок нових компаній-постачальників і зростання конкуренції за кінцевого споживача, включаючи сектор домогосподарств, результатом чого має стати встановлення адекватної ціни на енергоносії на основі взаємодії балансу попиту й пропозиції. Також координація зусиль у сфері інфраструктурного співробітництва буде мати наслідком зростання інвестицій та збільшення рівня безпеки постачання енергоносіїв.

Для державного сектору. З точки зору державної політики, координація зусиль щодо розвитку енергетичної інфраструктури є однією із найголовніших передумов взаємної інтеграції енергетичних ринків ЄС та України, оскільки дозволить здійснювати довгострокове планування розвитку та використання потужностей із постачання енергоносіїв і відповідних передавальних мереж, виходячи із взаємних інтересів обох сторін, та уніфікувати правила доступу третіх сторін до такої інфраструктури й відповідні торговельні режими. Це має значно спростити функціонування ринку енергоносіїв та уникнути зайвих витрат на розвиток необхідної інфраструктури. Така співпраця є критично важливою з точки зору забезпечення безпеки постачання енергоносіїв, оскільки скоординований розвиток передавальних мереж-інтерконекторів між Україною та державами-членами ЄС дозволить здійснювати безперебійне постачання в умовах будь-яких кризових ситуацій (наприклад, газовий конфлікт України та Росії на початку 2009 року) та полегшить торгівлю енергоносіями.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПОСТАЧАННЯ

Зміст домовленостей:

- Кожна із Сторін повинна вживати всіх необхідних заходів для заборони й виявлення несанкціонованого відбору енергоносіїв, що є об'єктом транзиту чи транспортування через її територію.
- Компанії-оператори передавальної інфраструктури повинні приймати всі необхідні заходи для того, щоб мінімізувати ризики раптового переривання, зменшення чи зупинки транзиту й транспортування природного газу та оперативно відновити нормальне функціонування такого транзиту чи транспортування після настання вищезгаданих ризиків.
- Сторона Угоди, через територію якої переправляються транзитом або транспортуються енергетичні товари, не повинна в разі виникнення спору з будь-якого питання за участю Сторін чи однієї або більше осіб, що знаходяться під контролем або юрисдикцією однієї з Сторін, вимагати від будь-якого суб'єкта, що знаходиться під їхнім контролем, у тому числі державних торговельних підприємств, переривати або зменшувати існуючий потік, крім випадків, коли це чітко передбачено в контракті або в іншій угоді, що регулює такий транзит або транспортування до завершення процедур врегулювання спору в рамках відповідного контракту.
- Сторона, з вини якої сталося переривання чи скорочення обсягів постачання, транзиту чи транспортування енергоносіїв, не буде нести відповідальності за такі

дії лише у випадку, коли таке переривання чи скорочення постачання будуть наслідком дій третьої країни чи юридичної особи, що знаходиться під юрисдикцією цієї країни, у результаті чого Сторона не буде спроможна виконувати свої зобов'язання перед іншою Стороною Угоди.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Імплементация цих норм Сторонами Угоди створить чіткий механізм вирішення подібних конфліктних ситуацій між енергетичними компаніями в майбутньому з визначенням меж відповідальності кожної із Сторін. З точки зору інвестицій, виконання цих зобов'язань компаніями-операторами передавальної інфраструктури буде вимагати додаткових капітальних витрат для встановлення додаткових систем обліку, вимірювання й контролю за рухом природного газу, а також модернізації національної ГТС у цілому та пошуку ресурсів для реалізації цього достатньо великого інвестиційного проекту (близько 4,5 млрд. євро за останніми оцінками Кабінету Міністрів України).⁵⁶

Для домогосподарств. Застосування принципу безперервності постачання до завершення процедури вирішення спорів та процедури попередження несанкціонованого відбору енергоносіїв дозволить уникнути ситуацій, що мали місце в 2006 та 2009 роках, коли через переривання транзиту природного газу до ЄС через українську ГТС з боку Російської Федерації домогосподарства в країнах Південно-Східної Європи були відрізані від постачання газу в зимовий період. Юридичним підґрунтям цих спорів між Україною і Росією, якраз і були претензії останньої щодо несанкціонованого відбору Україною природного газу, призначеного для постачання в ЄС.

Для державного сектору. Зростання безпеки енергопостачання дозволить мінімізувати ризик виникнення форс-мажорних ситуацій (раптове припинення постачання) і, відповідно, використання бюджетних коштів на ліквідацію їхніх наслідків (надання допомоги населенню, аварії на об'єктах енергетичної інфраструктури тощо). Це також дозволить ефективніше боротися з економічними злочинами, пов'язаними з несанкціонованим відбором енергоносіїв, і покращити міжнародний імідж України як надійного транзитера.

Питання пошуку, розвідки та видобування вуглеводнів

Зміст домовленостей:

- Відповідно до міжнародного права кожна Сторона має повний суверенітет над вуглеводними ресурсами, розташованими на її території,⁵⁷ а також право визначати доступні зони на своїй території для здійснення діяльності з пошуку, розвідки та видобування вуглеводнів.

---

⁵⁶ <http://www.unian.ua/news/524234-azarov-otsiniv-modernizatsiyu-ukrajinskoji-gts-u-45-mlrd-evro.html>

⁵⁷ Включаючи територіальні води й води архіпелагів відповідно до Конвенції ООН із морського права від 1982 року та виключні економічні зони та континентальний шельф.

- У випадку відкриття доступу до таких зон для виконання вищезазначених видів діяльності кожна із Сторін повинна гарантувати недискримінаційне ставлення до всіх юридичних осіб, що їх здійснюють. Кожна із Сторін може вимагати від юридичної особи, якій було надано дозвіл на здійснення діяльності з пошуку, розвідки та видобування вуглеводнів, сплати фінансової компенсації чи компенсації в натуральному вигляді (у вигляді частини добутих вуглеводнів). Детальний механізм таких компенсацій має бути закріплений у такий спосіб, який не перешкоджає нормальним процесам прийняття управлінських рішень цими юридичними особами.
- Сторони повинні здійснити необхідні заходи для створення гарантій, що ліцензії для юридичних осіб на право (від свого імені та на власний ризик) виконувати діяльність із пошуку, розвідки та видобування вуглеводнів, надаються після публікації відповідної процедури.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Зазначені норми мають на меті спростити освоєння запасів вуглеводнів на території Сторін Угоди та запроваджують принцип взаємного недискримінаційного ставлення до компаній, що здійснюють пошук, розвідку і видобування вуглеводнів. Імплементация цих норм у національне законодавство України створить додаткові гарантії для європейських видобувних компаній, що вже працюють чи планують працювати в Україні, оскільки регулювання у сфері видобутку вуглеводнів буде еквівалентне аналогічній системі регулювання в країнах-членах ЄС.

Україна вже зробила перші кроки в цьому напрямку, розробивши відповідне законодавство із спільного видобування вуглеводнів, зокрема, визначивши механізм ліцензування добувних компаній та створивши регулювання щодо угод про розподіл продукції. Це вже дало змогу залучити перших іноземних інвесторів до розробки національних запасів вуглеводнів упродовж 2011-2012 років.

Для домогосподарств. Прямих наслідків немає. Опосередковано диверсифікація джерел постачання вуглеводнів має знизити ризик раптового скорочення/переривання постачання для кінцевих споживачів. Можна також говорити про створення певних передумов зниження ціни на енергоносії, але динаміка цін на практиці буде залежати від кон'юнктури конкретного ринку. Зростання обсягів видобування вуглеводнів може також привести до зростання зайнятості й доходів населення, що мешкає у відповідних регіонах, проте, з іншої сторони, розширення видобутку вуглеводнів несе в собі ряд ризиків для навколишнього середовища (наприклад, ризик забруднення питної води, зникнення місцевої флори й фауни при видобуванні сланцевого газу, ризик виникнення землетрусів тощо).

Для державного сектору. Залучення інвестицій у сектор видобування вуглеводнів, зростання обсягів внутрішнього видобутку первинних енергоносіїв дозволить збільшити надходження до бюджетів різних рівнів за рахунок обов'язкових платежів до бюджету та рентних платежів.

Відносини з Енергетичним Співтовариством

Зміст домовленостей:

- Угода передбачає, що у випадку виявлення протиріч між положеннями цієї Угоди та положеннями Договору про заснування Енергетичного Співтовариства від 2005 року чи положеннями іншого законодавства ЄС, що базується на цьому Договорі, пріоритет надається положенням Договору про заснування Енергетичного Співтовариства чи положеннями іншого законодавства ЄС на основі цього Договору.
- У процесі імплементації норм цієї Угоди та при вирішенні спорів перевага повинна надаватися прийняттю (використанню) законів чи інших нормативно-правових актів, що сумісні з положеннями Договору про заснування Енергетичного Співтовариства від 2005 року або відповідають подібному (аналогічному) законодавству ЄС.⁵⁸ Жодна із Сторін не може використовувати положення щодо врегулювання спорів у цій Угоді з метою порушення відповідних норм Договору.

Оцінка можливих наслідків:

Для державного сектору. Україна є повноправним членом Енергетичного Співтовариства з лютого 2011 року й прийняла ряд зобов'язань щодо адаптації національного енергетичного законодавства до законодавства ЄС (2-й та 3-й Енергетичні пакети). Загалом запропоновані норми закріплюють пріоритет імплементації саме зобов'язань перед Енергетичним Співтовариством, що є логічним кроком, оскільки останні є більш всеосяжними та деталізованими порівняно з досить загальними нормами цієї Угоди. Наявність таких норм в Угоді свідчить про важливість намірів з боку ЄС створити інтегрований внутрішній енергетичний ринок із залученням до цього процесу України, використовуючи саме інструмент Енергетичного Співтовариства.

На жаль, сьогодні Україна не демонструє суттєвого прогресу у виконанні своїх зобов'язань перед Енергетичним Співтовариством, і тому подальша імплементація більшої частини вимог цієї Угоди в національне законодавство України буде дуже тісно пов'язана із імплементацією вищезгаданих зобов'язань перед Енергетичним співтовариством.

Глава 12 Прозорість

Зміст домовленостей:

- Сторони зобов'язались підтримувати передбачуване законодавче середовище для бізнесу відповідно до зобов'язань у рамках СОТ та до положень цієї Глави.
- Сторони зобов'язались оперативно оприлюднювати інформацію про заходи загального застосування, тобто будь-які закони, підзаконні акти, інші рішення

---

⁵⁸ При визначенні відповідності до уваги мають бути взяті рішення, що були прийняті у відповідності до статті 91 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства.

тощо, які впливають на предмет регулювання Угоди, а також надавати пояснення й обґрунтування запровадження таких заходів та передбачати за можливості достатній час між оприлюдненням інформації про такі заходи та набранням чинності ними.

- Кожна Сторона намагатиметься оприлюднювати пропозиції щодо ухвалення заходів загального застосування заздалегідь, щоб зацікавлені особи мали можливість та час надати свої коментарі та отримати відповідні роз'яснення. Сторони намагатимуться враховувати отримані коментарі.
- Сторони визначать контактні пункти (відповідальні установи та посадових осіб), які на практиці забезпечать виконання положень Угоди щодо прозорості, зокрема в частині надання відповідей на запити будь-якої із зацікавлених осіб щодо будь-яких заходів загального застосування.
- У випадку адміністративного провадження при вжитті заходів загального застосування до окремих осіб, товарів та послуг іншої Сторони кожна Сторона повинна намагатись завчасно попередити про таке провадження, надати можливість представити факти й аргументи до моменту вживання остаточних адміністративних заходів.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Імплементация принципу прозорості має важливі позитивні наслідки для бізнесу, оскільки підвищує рівень передбачуваності політики та дій як України, так і країн ЄС у сферах, що регулюються цією Угодою. Своєчасне оприлюднення інформації про очікувані зміни економічної політики дозволяє зацікавленим сторонам краще підготуватись до цих змін. Більше того, реалізація принципу прозорості передбачає можливість для бізнесу або напряму, або через уповноважені бізнес-асоціації впливати на заплановані регуляторні зміни шляхом коментарів, роз'яснень свого ставлення до запланованих змін та свої рекомендації щодо тих чи інших урядових рішень. Бізнес також може безкоштовно отримати інформацію про вже запроваджені заходи, що має велике значення для планування діяльності, зокрема, у випадку виходу на нові ринки. Разом із механізмами вирішення спорів та механізмами посередництва механізми дотримання прозорості створюють міцну інституційну основу для захисту інтересів бізнесу в рамках цієї Угоди.

Для державного сектору. Зобов'язання щодо дотримання принципу прозорості вимагає від держави підвищення ефективності управління процесом прийняття рішень, зокрема, забезпечення інформування про очікувані зміни політики запровадження заходів загального застосування, створення механізмів ефективного механізму обговорення / консультацій з усіма зацікавленими сторонами та, що важливо, врахування їхніх коментарів у процесі прийняття остаточних рішень. Іншою важливою складовою практичного забезпечення дотримання принципів прозорості, недискримінації та належного управління є створення та підтримка роботи незалежних і неупереджених суддів, тобто проведення судової реформи.

Реалізація Угоди вимагатиме створення спеціального контактного пункту, відповідального за дотримання принципу прозорості, а також ефективних механізмів координації дій та обміну інформацією між цим контактним пунктом та іншими органами державної влади, оскільки робота такого контактного пункту

вимагатиме співпраці з усіма державними установами, які пов'язані з процесом вироблення, прийняття або реалізації заходів загального застосування.

Глава 13 Торгівля та сталий розвиток

Зміст домовленостей:

- Сторони підтвердили намір досягнути мети забезпечення сталого розвитку та визнали необхідність враховувати економічні, соціальні та екологічні інтереси суспільства не лише на поточний період, але й для майбутніх поколінь.
- Хоча кожна Сторона зберігає право на дотримання самостійно визначеного рівня охорони довкілля й праці згідно з міжнародно-визнаними принципами й угодами, Сторони виходять з того, що такі національні рівні охорони довкілля й праці мають бути достатньо високими. Україна зобов'язалась наближати свої законодавство та адміністративну практику до відповідного законодавства й практик ЄС.
- Сторони ще раз підтвердили необхідність забезпечення дотримання основних міжнародних стандартів праці, а саме свободи об'єднання й права на укладання колективних договорів, усунення всіх форм примусової або обов'язкової праці, викорінення дитячої праці, недискримінації при працевлаштуванні та виборі професії.
- Сторони наголосили, що трудові стандарти не повинні використовуватись для протекціоністських цілей у торгівлі.
- Сторони гарантували, що їхня екологічна політика ґрунтуватиметься на принципах, що передбачають застосування превентивних заходів, відшкодування в пріоритетному порядку збитків, заподіяних навколишньому середовищу, сплаті штрафів забруднювачами.
- Угода передбачає зобов'язання Сторін щодо сприяння та заохочення торгівлі екологічно чистими товарами, послугами й технологіями та прямих іноземних інвестицій у їхню розробку, сприяння використанню відновлюваної енергії та енергозберігаючих продуктів, екологічного маркування товарів тощо.
- Особливу увагу в Угоді приділено сприянню торгівлі легальною та сталою лісогосподарською продукцією, а також управлінню рибними запасами на основі засад сталого розвитку.
- Сторони зобов'язались не знижувати досягнутий рівень охорони навколишнього природного середовища та праці з метою стимулювання торгівлі або інвестицій.
- Для моніторингу виконання положень Угоди Сторони домовились про створення окремого інституційного механізму, який передбачає скликання Дорадчої групи з питань сталого розвитку, що складатиметься з незалежних представницьких громадських організацій, створення Підкомітету з питань торгівлі та сталого розвитку, а також створення механізму вирішення спірних питань.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Підтвердження гарантій дотримання високих екологічних стандартів та забезпечення дотримання принципів застосування превентивних заходів та відшкодування заподіяної навколишньому природному середовищу шкоди може мати короткотермінові негативні наслідки для екологічно шкідливих виробництв, адже їм доведеться адаптуватись до нових вимог, що вимагатиме відповідних витрат. Це стосуватиметься в першу чергу видобувної галузі, виробництва і розподілення електроенергії, газу та води, хімічної промисловості, металургії.

Водночас, виконання Угоди сприятиме розвитку бізнесу, пов'язаного з відновлюваними джерелами енергії, виготовленням екологічно чистих товарів тощо. Від цього можуть зокрема виграти органічне сільське господарство, біоенергетика та інші види енергетики, що базуються на використанні відновлюваних джерел енергії, виробництво «екологічно дружньої» побутової хімії тощо.

До того ж сприяння використанню енергозберігаючих технологій матиме позитивний вплив на структуру української економіки в довгостроковій перспективі.

Україна в цілому дотримується міжнародно визнаних стандартів праці, тому додаткові гарантії їх дотримання не мають призвести до суттєвого зростання відповідних видатків українських підприємств та державних органів, які опікуються цією сферою.

Для домогосподарств. Гарантії дотримання високих стандартів охорони навколишнього природного середовища та стандартів праці має позитивно позначитись на здоров'ї суспільства. Розширення практики екологічного маркування товарів сприятиме покращенню поінформованості споживачів щодо якості відповідних товарів.

Використання вищих екологічних стандартів означатиме збільшення видатків підприємств на дотримання цих стандартів, що може негативно вплинути як на зайнятість, так і на рівень доходів населення. Ринок праці, ймовірно, потребуватиме нових фахівців, які зможуть забезпечити розробку й дотримання вищих екологічних стандартів у всіх сферах життя суспільства.

Угода передбачає запровадження спеціальних інституційних механізмів контролю громадянського суспільства за дотриманням принципів сталого розвитку в екологічній, економічній та соціальній політиці держави. Це може посилити вплив відповідних громадських організацій та посилити представництво інтересів населення та майбутніх поколінь у виробленні державної політики.

Для державного сектору. Забезпечення високих екологічних стандартів та дотримання міжнародно-визнаних стандартів праці визначає необхідність подальшої модернізації та підвищення ефективності діяльності відповідних державних структур. Особливо важливим буде моніторинг за дотриманням уже чинних стандартів, а також поступова гармонізація з відповідними нормами й практиками ЄС.

Глава 14 Врегулювання спорів

Зміст домовленостей:

- Сторони зобов'язуються дотримуватися чітко визначеної процедури врегулювання спорів, що полягає в запобіганні будь-якому спору між Сторонами Угоди, пов'язаного із застосуванням та тлумаченням положень цієї Угоди, та в досягненні взаємопогодженого врегулювання, якщо це буде можливо.⁵⁹
- З метою попередження та врегулювання спорів, Сторони повинні намагатися спочатку проводити консультації в дусі доброї волі з метою знаходження такого рішення.
- Якщо консультації не були проведені у строки, зазначені вище, або ж консультації були завершені без досягнення взаємоприйнятого компромісу, то Сторона-скаржник може подати запит щодо створення третейської (арбітражної) групи, остаточне рішення якої у вигляді постанови є обов'язковим для добросовісного виконання Сторонами Угоди.⁶⁰
- До спорів з питань торгівлі енергоносіями, застосовується спеціальна прискорена процедура розгляду, що має сприяти якнайшвидшому їх розгляду та відновленню відповідних транзитних потоків.
- Сторони можуть у будь-який час досягти взаємопогодженого врегулювання суперечки, про що вони повинні спільно повідомити Комітет із питань торгівлі та голову третейської групи, а відповідна третейська стадія процесу вирішення спорів повинна бути призупинена.
- Угодою також визначаються межі зворотних захисних заходів, що можуть бути вжиті однією Стороною Угоди у відповідь на збитки, завдані іншою Стороною, як наслідок невиконання останньою рішення третейської групи. Визначається, що такі захисні заходи можуть полягати в призупиненні Стороною своїх зобов'язань, що виникають відповідно до цієї Угоди, але в обсязі, що не перевищує обсягу завданих збитків іншою Стороною.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Встановлення детальної та чітко прописаної процедури вирішення спорів надає вітчизняним компаніям ефективний інструмент для вирішення спірних ситуацій із компаніями-контрагентами та/або державними з країн-членів ЄС. Вирішення подібних спорів сьогодні є досить проблемним через відсутність необхідних інституційно-процедурних механізмів, і тому імплементація відповідних положень Угоди має значно полегшити їх вирішення та досягнення взаємовигідних рішень.

---

⁵⁹ Однак, дія цього механізму не поширюється на рішення та будь-які випадки можливої бездіяльності з боку органів, створених відповідно до цієї Угоди.

⁶⁰ При цьому Сторони Угоди мають узгодити між собою час, необхідний для виконання такої постанови.

Для державного сектору. За аналогією із приватними компаніями органи державної влади мають отримати у своє розпорядження ефективний інструмент для вирішення спорів між державою Україна та державами-членами ЄС. На відміну від застосування процедур СОТ процедура прямого розгляду спорів на двосторонній основі може бути значно швидшою та більш дієвою, враховуючи прямий характер переговорів.

Особливо важливе значення наявність процедури вирішення спорів буде мати для врегулювання можливих конфліктів у випадку переривання транзиту енергоносіїв через територію України, як це було в 2006 та в 2009 роках.

Глава 15 Механізм посередництва

Зміст домовленостей:

- Як зазначено в Угоді, механізм посередництва має сприяти досягненню взаємопогоджуваного врегулювання спірних питань, що можуть виникати між Сторонами на основі всеохоплюючих та прискорених процедур за участю посередника, у тому числі щодо заходів, що негативно впливають на торгівлю між Сторонами.
- Ініціюванню процедури посередництва може передувати інформаційний запит однієї Сторони в іншої Сторони стосовно заходу, що негативно впливає на взаємну торгівлю або інвестування між Сторонами. Якщо ж за результатами такого інформування Сторона Угоди вважає, що негативний вплив має місце, то вона має право ініціювати процедуру посередництва за встановленою процедурою.
- У результаті розгляду справи посередник може запропонувати свої рекомендації по суті справи та надати варіант рішення для розгляду Сторонами, які або можуть його прийняти чи відхилити, або можуть домовитися про інше рішення.⁶¹ Процедура ухвалення остаточного рішення проводиться на території Сторони, якій було адресовано запит, або за спільною згодою в будь-якому іншому місці, або будь-яким іншим способом. Рішення може бути ухвалено шляхом прийняття ухвали Комітетом із питань торгівлі за умови, що Сторони можуть погодити це рішення після завершення власних внутрішніх процедур. Взаємопогоджені домовленості повинні бути загальнодоступними (за винятком інформації, що буде визнана конфіденційною).
- Процедура посередництва припиняється одним із наступних способів: (1) після прийняття взаємоузгодженого рішення з врегулювання спірного питання (з дати його прийняття); (2) після письмової заяви посередника (після відповідних консультацій із Сторонами), що його подальші зусилля в посередництві не дадуть жодних результатів; (3) після відповідної письмової заяви Сторони після вивчення всіх взаємоузгоджених домовленостей та рекомендацій посередника; та (4) на будь-якому етапі процедури за взаємною згодою Сторін.

---

⁶¹ Тим не менше, посередник не повинен давати поради або коментарі щодо відповідності зазначеного заходу положенням цієї Угоди.

- У випадку взаємного погодження рішення кожна із Сторін повинна вжити заходів, необхідних для його імплементації в погоджених часових рамках. При цьому, Сторона, що впроваджує, повинна інформувати іншу Сторону в письмовій формі про будь-які заходи, вжиті для реалізації такого рішення. Також посередник (на вимогу Сторін) може надавати Сторонам проект звіту про фактичний стан справ, що містить короткий опис власне заходу, процедур, що застосовуються, та досягнутого взаємопогоджуваного регулювання (включаючи опис проміжних рішень).

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Встановлення детального, чітко прописаного механізму посередництва дозволить вітчизняним компаніям отримати ефективний інструмент для вирішення спірних ситуацій із компаніями-контрагентами з країн-членів ЄС.

Для державного сектору. За аналогією до приватних компаній державний сектор має отримати в розпорядження ефективний інструмент для вирішення спорів між державою Україна та країнами-членами ЄС, що виникають на найвищому рівні. Зокрема, існування цього механізму дозволить встановити чітку та зрозумілу процедуру посередництва, що стосується встановлення різних торговельних режимів, зокрема, в рамках СОТ, щодо яких у Сторін можуть виникати протиріччя (наприклад, щодо нещодавнього підвищення Україною ввізних мит на імпорتنі автомобілі).

Огляд та аналіз ключових положень Розділу V Економічне і галузеве співробітництво

Глава 1 Співробітництво у сфері енергетики, включаючи ядерну енергетику

ЦІЛІ, ПРИНЦИПИ ТА СФЕРИ СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ

Зміст домовленостей:

- Співробітництво Сторін з енергетичних питань має бути спрямоване на підвищення енергетичної безпеки, конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку енергетичного сектору, подальшу інтеграцію енергетичних ринків шляхом зближення моделей організації ринку та участі в регіональному енергетичному співробітництві, а також співробітництво у сфері регулювання, що стосується надання відповідних комунальних послуг, включаючи заходи з інформування й захисту споживачів про недобросовісні практики з продажу та забезпечення доступності енергії для споживачів.
- Співпраця відбуватиметься на принципах взаємної вигоди, взаємодії, прозорості та прогнозованості, що сумісні із механізмами ринкової економіки та рядом договірних зобов'язань.⁶²
- Співробітництво стосуватиметься широкого кола питань. Сторонами передбачена співпраця в питаннях розробки та імплементації політик, стратегій, прогнозів і сценаріїв енергетичної політики, покращення системи збирання статистики в секторі енергетики шляхом своєчасного обміну даними, що стосуються енергетичних балансів та енергетичних потоків, на основі кращих міжнародних практик, а також розвитку інфраструктури, запровадження ефективних солідарних механізмів для вирішення потенційних кризових ситуацій в енергетичному секторі
- Окремим напрямком співпраці стане модернізація і розширення існуючих об'єктів суспільно важливої енергетичної інфраструктури, зокрема, покращення енергогенеруючих потужностей, цілісності, безпеки й захищеності енергетичних передавальних мереж, поступова інтеграція української та європейської енергетичних мереж, повне відновлення транзитної енергетичної інфраструктури й встановлення транскордонних вимірювальних систем на зовнішніх кордонах України, розвиток нової суспільно важливої енергетичної інфраструктури з метою диверсифікації джерел енергоносіїв, постачальників, маршрутів транспортування способами, що є економічно доцільними та безпечними для навколишнього середовища.

---

⁶² Зокрема, із положеннями Договору Енергетичної Хартії від 1994 року, Меморандуму про взаєморозуміння і співпрацю у сфері енергетики та інших багатосторонніх і двосторонніх угод.

- Сторони співпрацюватимуть у питаннях реформування регуляторного середовища в секторі задля розвитку конкурентних, прозорих та недискримінаційних енергетичних ринків у відповідності зі стандартами та правилами ЄС.
- Триватиме співпраця Сторін у рамках Договору про заснування Енергетичного Співтовариства від 2005 року та з Європейським інвестиційним банком (ЄІБ), Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР) та іншими міжнародними фінансовими організаціями й інструментами для підтримки енергетичного співробітництва між Сторонами.
- Важливими напрямками співпраці мають стати забезпечення довгострокової стабільності й безпеки торгівлі енергоносіями, а також їх транзиту, розвідки, видобування, переробки, виробництва, передавання, розподілення й маркетингу або продажу енергетичних матеріалів чи продуктів згідно з міжнародними правилами,⁶³ забезпечення сприятливого й стабільного інвестиційного клімату та заохочення взаємних інвестицій в енергетику на недискримінаційній основі, сприяння енергоефективності та енергозбереженню, розвиток і підтримка відновлюваних джерел енергії у економічно доцільний і безпечний для навколишнього середовища спосіб, а також сприяння використанню альтернативних видів палива.
- Сторони здійснюватимуть наукове й технічне співробітництво та обмін інформацією з метою розвитку і покращення технологій⁶⁴ у сферах виробництва енергії, її транспортування, розподілення, постачання й кінцевого споживання із особливим фокусом на енергоефективних й екологічних технологіях, зокрема, технологіях уловлювання й зберігання вуглецю, ефективних і чистих технологіях спалювання вугілля тощо. Триватиме співробітництво в рамках європейських та міжнародних органів стандартизації в галузі енергетики.
- Сторони домовились обмінюватись інформацією і досвідом, а також надавати відповідну підтримку процесу регуляторних реформ, включаючи реструктуризацію вугільного сектору (у частині виробництва та використання енергетичного, коксівного та бурого вугілля) з метою поліпшення його конкурентоспроможності, підвищення безпеки гірничих робіт та стандартів охорони праці, зменшення негативного впливу на довкілля з урахуванням соціальних та регіональних впливів. Для забезпечення ефективності і сталого розвитку процес реструктуризації повинен охоплювати весь ланцюжок створення доданої вартості у вугільному секторі від розвідки й видобутку вугілля до утилізації залишків від переробки вугілля і його спалювання. Цей процес має також включати вилучення та використання метану, вугільних пластів, а також

---

⁶³ Зокрема, із положеннями Договору Енергетичної Хартії від 1994 року, Угоди СОТ та цієї Угоди.

⁶⁴ Таке співробітництво має базуватися на принципах, які, зокрема, встановлені Угодою про співробітництво в науковій і технологічній сферах між Європейським Співтовариством та Україною.

залишкових газів при видобуванні газу й нафти, супутніх газів-звалищ та в аграрному виробництві.⁶⁵

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Реалізація енергетичної політики України відповідно до положень цієї Угоди створить принципово нову модель організації ринку для енергетичних компаній та промислових споживачів енергоресурсів. Головним наслідком цього стане більш прогнозоване, прозоре і стабільне регуляторне середовище в секторі, що позитивно вплине на умови роботи компаній в Україні та зробить вагомий внесок у покращення інвестиційного клімату в цілому. Більше того, процес інтеграції енергетичних ринків України та країн-членів ЄС дозволить створити максимально сприятливе середовище для ефективного розвитку сектору (на основі єдиних стандартів), обміну технологіями (у тому числі, у сфері енергоефективності) та здійснення інвестицій у видобуток вуглеводнів (включаючи нетрадиційний газ), розвиток нових видів генерації електроенергії та відновлюваної енергетики. Особливо важливе значення така співпраця має для реформування вугільного сектору України на основі максимального залучення відповідного європейського досвіду, а також запровадження нових екологічно чистих технологій видобування, збагачення та спалювання вугілля.

Для домогосподарств. Очікувані зміни сприятимуть кращому задоволенню потреб домогосподарств у енергетичних послугах, хоча при цьому ціни на ці послуги зростуть у короткостроковій перспективі. Таке зростання переважно зумовлено необхідністю запровадження економічно обґрунтованих цін, які б повною мірою покривали витрати постачальників електроенергії. Водночас, у результаті адаптації національного законодавства до стандартів ЄС та виходу на вітчизняний ринок європейських енергосервісних компаній, домогосподарства зможуть отримати доступ до нових технологій і програм підтримки в галузі енергоефективності, що дозволить скоротити споживання енергії на побутовому рівні.

Для державного сектору. Реформування енергетичного ринку означатиме відмову від субсидювання окремих категорій споживачів і стимулювання (у тому числі, фінансового) розвитку нових екологічно чистих технологій в енергетичному секторі. Створення конкурентного середовища на енергетичному ринку дозволить залучити додаткові обсяги інвестицій у видобування вуглеводнів, генерацію та модернізацію морально та фізично застарілої енергетичної інфраструктури. Розвиток видобування нетрадиційних вуглеводнів буде мати наслідком створення нових робочих місць та збільшення обсягів податкових надходжень. Реформування вугільної галузі згідно із принципами цієї Угоди має вивільнити значні бюджетні кошти, що витрачаються державою на підтримку збиткових державних шахт, але при цьому існуватиме потреба фінансування соціальних, екологічних та регіональних компонентів реформи.

---

⁶⁵ У тому числі, співробітництво у сфері використання газів має базуватися на положеннях Угоди про Партнерство у сфері комерціалізації метану, що було підписано Сторонами Угоди.

СПІВПРАЦЯ У СФЕРІ ЯДЕРНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

Зміст домовленостей:

- Зміст співпраці полягатиме в імplementації окремих угод у цій сфері, що були чи будуть укладені між Україною та ЄС, окремими країнами-членами ЄС чи Європейським співтовариством з атомної енергії (Євроатом) та його членами.
- Співпраця повинна бути спрямована на досягнення високого рівня ядерної безпеки, забезпечення чистого використання ядерної енергії та використання її в мирних цілях, що охоплює всі види діяльності у сфері цивільного використання ядерної енергії та етапи паливного циклу, включаючи виробництво й торгівлю ядерними матеріалами та аспекти, що пов'язані із безпекою, готовністю до надзвичайних ситуацій, а також охороною здоров'я, захистом навколишнього середовища та нерозповсюдженням ядерної зброї.
- У цьому контексті співпраця повинна також спиратися на подальший розвиток політики й системи регулювання на основі нормативної бази й практик ЄС, а також стандартів Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ). Сторони мають сприяти розвитку цивільних наукових досліджень у галузі ядерної безпеки, у тому числі, через розвиток спільної діяльності у сфері наукових досліджень і розробок, а також професійному навчанні та мобільності вчених.
- Співпраця має бути також направлена на вирішення проблем, що виникли після Чорнобильської аварії, а також унаслідок виведення ЧАЕС із експлуатації, зокрема, завершення реалізації Плану здійснення заходів на об'єкті «Укриття» для перетворення зруйнованого 4-го енергоблоку ЧАЕС (об'єкт «Укриття») на екологічно безпечну систему, поводження з відпрацьованим ядерним паливом, знезараження забруднених територій, поводження з радіоактивними відходами, моніторинг навколишнього середовища та взаємодія в інших сферах, які становлять взаємний інтерес, охоплюють медичні, наукові, економічні, регуляторні, соціальні та адміністративні аспекти зусиль, спрямованих на пом'якшення наслідків катастрофи.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Співпраця у сфері зниження ризику техногенних ядерних катастроф у майбутньому створює можливості для участі українських компаній сектору енергетичного машинобудування в проектах модернізації ядерних електростанцій.

Для домогосподарств. Співпраця з ЄС сприятиме зниженню ризику техногенних ядерних катастроф у майбутньому та створенню гарантій захисту довкілля. Очевидно, співробітництво з ЄС може дати старт новим програмам, спрямованим на підтримку населення, що постраждало внаслідок аварії на ЧАЕС.

Для державного сектору. Допомога ЄС, у тому числі фінансова, у завершенні будівництва нового об'єкту «Укриття» на ЧАЕС дозволить мінімізувати бюджетні витрати за відповідною статтею фінансування й залучати європейські технології та фахівців до цього процесу. Співпраця з ЄС у сфері розробки та запровадження новітніх технологій буде сприяти розвитку інноваційних видів ядерної енергії,

залученню вітчизняних науковців та фахівців до цього процесу та зростанню рівня ядерної безпеки.

Глава 2 Макроекономічне співробітництво

Зміст домовленостей:

- Україна та ЄС співпрацюватимуть і вестимуть регулярний діалог із питань здійснення економічних реформ для покращення розуміння фундаментальних принципів роботи своїх економік, а також розробки й реалізації економічної політики в умовах ринкової економіки. Україна докладатиме максимальних зусиль для побудови дієвої ринкової економіки та поступового зближення своєї політики із політикою ЄС у відповідності до керівних принципів макроекономічної стабільності, сталості державних фінансів та платіжного балансу.
- З цією метою Сторони домовились співпрацювати в питаннях обміну інформацією щодо чинних макроекономічних показників, прогнозів та стратегій розвитку, здійснення спільного аналізу економічних питань, а також обміну інформацією відносно принципів та практики функціонування Європейського економічного й валютного союзу.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Здійснення реформ, спрямованих на імплементацію механізмів ринкової економіки в Україні, збільшення рівня прозорості та прогнозованості державної економічної політики дозволить створити сприятливе середовище для роботи як вітчизняних, так й іноземних компаній.

Забезпечення макроекономічної стабільності, поліпшення якості та підвищення рівня передбачуваності економічної політики сприятиме покращенню довгострокового бізнес-планування, зокрема, у частині реалізації великих інвестиційних проєктів, адже компанії сьогодні не готові інвестувати великі кошти через високий рівень нестабільності та слабкий розвиток ринкових інституцій.

Для домогосподарств. Підвищення якості державної макроекономічної політики буде сприяти сталому розвитку економіки та державних фінансів, зростанню зайнятості, а також зниженню ризику інфляційних та курсових коливань, що в цілому має позитивно вплинути на рівень доходів та добробуту домогосподарств.

Для державного сектору. Посилення відповідної співпраці з ЄС дозволить підвищити якість державної макроекономічної політики та покращити координацію зусиль державних органів України та ЄС при розробці стратегічних та прогнозних документів, що матиме важливий позитивний вплив на забезпечення сталого розвитку вітчизняної економіки.

Глава 3 Управління державними фінансами: бюджетна політика, внутрішній контроль та зовнішній аудит

Зміст домовленостей:

- Співпраця у сфері управління державними фінансами та регулярний діалог із цих питань повинні бути спрямовані на вдосконалення бюджетної політики, а також на формування стабільних систем державного внутрішнього контролю та зовнішнього аудиту на основі міжнародних стандартів та таких фундаментальних принципів функціонування державних фінансів, як-то: підзвітність, прозорість, ефективність та результативність.
- Сторони повинні обмінюватися інформацією, досвідом, найкращими практиками та здійснювати інші дії у сферах бюджетної політики, зовнішнього аудиту, державного внутрішнього фінансового контролю та боротьби з шахрайством.
- У сфері бюджетної політики Сторони співпрацюватимуть у питаннях розвитку системи середньострокового бюджетного прогнозування/планування, вдосконалення програмно-цільового підходу в бюджетному процесі, процесів аналізу ефективності та результативності виконання бюджетних програм, процесу обміну інформацією та досвідом із питань планування й виконання бюджету та управління державним боргом.
- У сфері зовнішнього аудиту передбачена імплементація Україною стандартів і методів Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю (INTOSAI), а також обмін найкращими практиками з ЄС у сфері зовнішнього контролю та аудиту державних фінансів, причому Сторони приділятимуть особливу увагу забезпеченню незалежності відповідних органів. Також планується співпраця у сфері розробки методології державного аудиту з особливим наголосом на доходну частину державного бюджету, запровадження кращого міжнародного досвіду й практик.
- У сфері державного внутрішнього фінансового контролю співпраця стосуватиметься подальшого розвитку державного внутрішнього фінансового контролю через гармонізацію із узгодженими на міжнародному рівні стандартами та методологіями (Інститут внутрішніх аудиторів (ІА), Міжнародної федерації бухгалтерів (IFAC), INTOSAI), а також найкращої практики ЄС у сфері внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в державних органах.
- У сфері боротьби з шахрайством ключовим питанням співпраці є вдосконалення методів боротьби та попередження шахрайства й корупції у сфері державних фінансів, включаючи співробітництво між відповідними адміністративними органами.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Модернізація системи державних фінансів на основі стандартів і кращих практик ЄС дозволить значно поліпшити якість та підвищити рівень прозорості, зокрема, системи державних закупівель, що дозволить знизити корупційний тиск на компанії, які працюють на цьому сегменті ринку України.

Запровадження сучасних методів середньострокового прогнозування/планування й програмно-цільового методу дозволить підвищити ефективність розробки та реалізації бюджетних програм, спрямованих на підтримку та розвиток окремих галузей національної економіки, та знизити рівень корупції.

Для домогосподарств. Запровадження нових стандартів та кращих практик у процес бюджетного планування та використання бюджетних коштів дозволить підняти на якісно новий рівень надання відповідних послуг домогосподарствам, які є бенефіціарами різних бюджетних програм, та підвищити якість інших публічних послуг (громадський транспорт, інфраструктура тощо).

Для державного сектору. Співпраця з ЄС має стати важливим кроком у подальшому реформуванні системи державних фінансів в Україні в напрямку європейських стандартів. Запровадження норм і практик ЄС у процес бюджетного планування, створення ефективної системи внутрішнього бюджетного контролю та зовнішнього аудиту, а боротьба з шахрайством дозволить покращити якість планування та виконання бюджетних програм, а також ефективно протистояти корупційним діям у сфері державних фінансів.

Глава 4 Оподаткування

Зміст домовленостей:

- Сторони взяли на себе зобов'язання співпрацювати у сфері оподаткування, у тому числі, шляхом розвитку регулярного діалогу з метою зближення структури податкового законодавства задля підвищення ефективності управління податковою сферою з наголосом на подальше вдосконалення відносин між економічними агентами, розвиток торгівлі, стимулювання інвестицій та забезпечення чесної конкуренції.
- Сторони визнають і зобов'язуються застосовувати принципи належного управління у сфері оподаткування, а саме: принципи прозорості, обміну інформацією, добросовісної податкової конкуренції. З цією метою Сторони мають удосконалювати міжнародне співробітництво у сфері оподаткування, сприяти збору законних податкових надходжень, а також розробити заходи з ефективної імплементації вищевказаних принципів.
- Сторони зобов'язались активізувати й посилити співробітництво, спрямоване на вдосконалення і розвиток податкової системи України, включаючи систему адміністрування податків, у тому числі, підвищення рівня податкових надходжень та податкового контролю, приділяючи при цьому спеціальну увагу процедурам повернення податку на додану вартість (ПДВ) та уникненню накопичення заборгованості, забезпеченню ефективного збору податків і зміцненню боротьби з податковим шахрайством та ухиленням від сплати податків. Сторони повинні прагнути посилення співробітництва та обміну досвідом у боротьбі з податковим шахрайством, зокрема, із, так званими, «шахрайськими каруселями».
- Сторони розвиватимуть співробітництво в частині гармонізації національних політик у сфері протидії і боротьби із шахрайством, контрабандою підакцизних товарів. Ця співпраця має включати поступове зближення ставок акцизів на тютюнові вироби, беручи до уваги (наскільки це можливо) обмеження

регіонального плану, у тому числі, у рамках діалогу на регіональному рівні й згідно з Рамковою конвенцією Всесвітньої організації охорони здоров'я з контролю над тютюном (від 2003 року).

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Реалізація названих домовленостей приведе до поліпшення процедур та механізмів адміністрування податків, що за інших рівних умов знизить податковий тиск на компанії, зокрема, на компанії-експортери, які сьогодні мають значні проблеми із відшкодуванням ПДВ. Зростання рівня акцизів на тютюнові вироби до рівня акцизного збору в ЄС може призвести до скорочення виробництва тютюнової продукції в Україні.

Для домогосподарств. Спрощення адміністрування окремих прямих податків, зокрема, податку на доходи фізичних осіб за інших рівних умов стимулюватиме посилення дисципліни платників податків. Вирівнювання акцизів на тютюнові вироби до рівня ЄС за інших рівних обставин створить економічні умови для скорочення їх споживання.

Для державного сектору. Співпраця з ЄС та запровадження європейських стандартів дозволить виробити ефективну модель адміністрування податків, а також створити ефективні механізми боротьби з ухиленням від сплати податків та податковим шахрайством. У результаті цього можна очікувати скорочення масштабів тіньової економіки та контрабанди підакцизних товарів, що дозволить збільшити доходну частину державного бюджету.

Глава 5 Статистика

Зміст домовленостей:

- Сторони будуть розвивати й зміцнювати співробітництво з питань статистики і тим самим робити свій внесок у реалізацію довгострокової мети надання своєчасних, порівняних на міжнародному рівні та достовірних статистичних даних. Очікується, що стійка, ефективна й професійно незалежна національна статистична система повинна постачати інформацію необхідну для громадян, підприємств та осіб, які приймають рішення в Україні та в ЄС, що дозволяє підвищити якість та обґрунтованість таких рішень та заходів економічної політики.
- Національні статистичні системи у своїй діяльності мають керуватись Фундаментальними принципами офіційної статистики ООН, враховувати положення законодавств ЄС⁶⁶ та Кодексу європейської статистичної практики з метою гармонізації національної статистичної системи з європейськими нормами й стандартами.
- Співпраця має бути спрямована на подальше зміцнення потенціалу національних статистичних систем із акцентом на забезпечення стабільної нормативно-

---

⁶⁶ Законодавство ЄС у сфері статистики викладено в щорічно поновлюваному Резюме статистичних вимог, який викладено в додатку до цієї Угоди.

правової основи, дотримання політики надання адекватних даних і метаданих та забезпечення зручності для користувачів, поступове зближення української та європейської статистичних систем, налагодження механізмів надання статистичних даних до ЄС, підвищення професійної та управлінської кваліфікації національного статистичного персоналу, обмін досвідом із розробки технологій статистичних досліджень та організації статистичної служби, підтримку впровадження загальної системи управління якістю в усі процеси створення й поширення статистичної продукції.

- Сторони співпрацюють у рамках Європейської статистичної системи, уповноваженим органом якої є Евростат. Сторони мають здійснювати регулярний діалог, при цьому, за можливістю, мають бути створені умови для залучення України до діяльності в рамках Європейської статистичної системи на основі звичайних правил участі в такій діяльності для третіх країн.
- Пріоритетними сферами такого співробітництва мають бути статистика населення, сільського господарства, навколишнього середовища, підприємств, енергетична статистика, національні рахунки, статистика зовнішньої торгівлі, регіональна статистика та загальна система управління якістю всіх процесів створення й поширення статистичної продукції.
- Сторони, зокрема, зобов'язались обмінюватись інформацією та досвідом організації статистичних спостережень, а також на основі вже нагромадженого досвіду розвивати співробітництво у сфері реформування системи статистики, яке розпочалося та проходило за підтримки різних програм технічної допомоги. Україна має докласти зусиль до подальшого поступового зближення нормативної бази із законодавством ЄС у галузі статистики на основі національної стратегії розвитку української статистичної системи та з урахуванням розвитку європейської статистичної системи. Що стосується збору статистичних даних, то пріоритет має надаватись подальшому розвитку вибіркового обстеження, при цьому, слід враховувати необхідність зниження навантаження на респондентів. Статистичні дані повинні мати безпосереднє відношення до розробки політики та моніторингу результатів її реалізації в усіх ключових сферах життя країни.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Реформування національної статистичної системи та зближення її із європейською має покращити якість вихідних статистичних даних, на основі яких компанії розробляють довгострокові плани розвитку, у тому числі інвестиційні. За інших рівних умов це буде сприяти прийняттю більш продуманих рішень щодо напрямків та формату виробничо-комерційної діяльності.

Для домогосподарств. Запровадження статистичних стандартів ЄС може сприяти покращенню ефективності розробки та реалізації бюджетних програм соціального спрямування, оскільки достовірні та своєчасні статистичні дані є однією з фундаментальних передумов визначення характеру та масштабів проблем, які потрібно вирішити.

Для державного сектору. Співпраця з ЄС у галузі статистики дозволить налагодити ефективний взаємний обмін статистичною інформацією та запровадити європейські стандарти в процес збору, обробки та поширення статистичних даних. Це дозволить

створити надійну статистичну основу розробки державної політики в різних галузях економічного та соціального життя суспільства та підвищити довіру бізнесу й населення до урядової інформації та рішень.

Глава 6 Навколишнє природне середовище

Зміст домовленостей:

- Сторони будуть розвивати й зміцнювати співробітництво з питань захисту навколишнього середовища, а також вести регулярний діалог у цій сфері, тим самим роблячи внесок у реалізацію довгострокових цілей сталого розвитку. Очікується, що посилення захисту навколишнього середовища принесе безумовну користь суспільствам України та ЄС через поліпшення здоров'я населення, збереження природних ресурсів, підвищення економічної та екологічної ефективності життєдіяльності суспільства, інтеграції природоохоронної діяльності в різні політики, а також підвищення продуктивності в результаті застосування сучасних технологій.
- Співробітництво здійснюватиметься з урахуванням інтересів сторін на основі взаємної вигоди і рівності, а також із урахуванням взаємозалежності Сторін у галузі охорони навколишнього середовища та положення багатосторонніх угод у цій галузі.
- Співпраця буде спрямована на збереження, захист, поліпшення й відновлення якості навколишнього середовища, охорону здоров'я людини, забезпечення розумного та раціонального використання природних ресурсів та сприяння прийняттю заходів на міжнародному рівні для вирішення регіональних або глобальних екологічних проблем.
- Співпраця відбуватиметься в таких галузях, як: зміна клімату, екологічне управління та питання горизонтальної співпраці, якість повітря, якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище, управління відходами та ресурсами, охорона природи, у тому числі, збереження та захист біологічного та ландшафтного різноманіття (екомережі), промислове забруднення та шкідливі виробничі фактори, хімічні речовини, генетично-модифіковані організми, шумове забруднення, цивільний захист, у тому числі, від природних і техногенних небезпек та ризиків, середовище міст і населених пунктів та екологічні збори.
- Сторони, зокрема, домовились про обмін інформацією та досвідом, спільну науково-дослідну діяльність та обмін інформацією з питань розробки та використання екологічно чистих технологій, планування дій та дії на випадок стихійних лих і виникнення інших надзвичайних ситуацій, проведення спільних заходів на регіональному та міжнародному рівнях, у тому числі, з питань реалізації багатосторонніх природоохоронних угод, ратифікованих Сторонами, та, за необхідності, координації дій у рамках діяльності відповідних установ та організацій.
- Співробітництво в секторі цивільного захисту має здійснюватись через імплементацію конкретних угод у цій галузі, укладених між Сторонами згідно з

відповідними повноваженнями й компетенцією ЄС та його держав-членів і відповідно до правових процедур кожної із Сторін. Воно має бути спрямоване на полегшення надання взаємної допомоги в разі виникнення надзвичайних ситуацій, обмін та оновлення інформації у рамках функціонування 24-годинної системи раннього попередження про трансграничні надзвичайні ситуації, у тому числі, у частині прохання про допомогу й пропозицій щодо такої допомоги, співробітництво у сфері оцінки впливу природних лих на навколишнє природне середовище та зміцнення співробітництва щодо залучення експертів та найбільш ефективного використання наявних можливостей у сфері цивільного захисту.

- Сторони домовились про те, що співпраця буде спрямована на виконання кількох завдань, першим із яких є розробка загальної стратегії у галузі захисту навколишнього середовища, що міститиме перелік запланованих інституційних реформ та графік їх реалізації, а також відповідний розподіл повноважень державних органів та інших організацій у сфері охорони навколишнього середовища на національному, регіональному та муніципальному рівнях, процедури прийняття й виконання рішень та інтеграції політики охорони навколишнього природного середовища в інші галузі політики.
- Ще одним напрямком співпраці буде розробка галузевих стратегій стосовно якості повітря, якості води й менеджменту природних ресурсів, включаючи морське середовище, відходів та управління ресурсами, захисту природного середовища та промислового забруднення та шкідливих виробничих факторів і хімічних речовин. Галузеві стратегії мають містити чітко визначений графік та основні етапи імплементації, розподіл обов'язків щодо реалізації, а також фінансові плани.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. З одного боку імплементація достатньо жорстких норм захисту навколишнього середовища ЄС в Україні буде вимагати від компаній досить значних (враховуючи той факт, що значна частина виробничого обладнання є морально та фізично застарілою), інвестицій у скорочення забруднення навколишнього природного середовища, включаючи скорочення викидів парникових газів. З іншого боку реалізація таких проектів об'єктивно неможлива без запровадження більш сучасних технологій і виробничого обладнання, що в кінцевому підсумку позитивно вплине на зростання продуктивності, якості продукції та конкурентоспроможності українських компаній та національної економіки на світовому ринку.

Одним із джерел фінансування таких інвестицій можуть стати міжнародні фінансові організації (ЄІБ, ЄБРР тощо). Ці установи надають відносно дешеве та довгострокове фінансування для комерційних проектів, пов'язаних із скороченням викидів парникових газів та інших видів забруднення. Ще однією можливістю може стати залучення коштів у рамках схеми торгівлі викидами Кіотського протоколу тощо.

Для домогосподарств. Головним прямим наслідком розширення співпраці з ЄС у галузі охорони навколишнього середовища та імплементації європейських стандартів має стати суттєве поліпшення екологічної ситуації у довгостроковій перспективі. Співпраця з ЄС стане каталізатором поліпшення якості життя через створення здорового довкілля та покращення здоров'я нації. Непрямим наслідком

може стати зростання зайнятості в секторах економіки, які пропонують сучасні екологічно чисті виробничі технології та очисні системи, розвиток яких до цього часу гальмувався через брак відповідних стимулів на національному рівні.

Для державного сектору. Співпраця з ЄС у галузі захисту навколишнього середовища та цивільного захисту дозволить підвищити якість відповідних національних політик та створити безпечне середовище для життя громадян, розробити і впровадити адекватні механізми реагування на надзвичайні ситуації природного і техногенного характеру. Водночас, запровадження європейських стандартів буде вимагати від держави суттєвих зусиль та здійснення досить значних інвестицій у державну та муніципальну житлово-комунальну інфраструктуру й громадський транспорт. Як і у випадку з приватним сектором, держава й муніципалітети можуть розраховувати на суттєве зростання обсягів цільової донорської фінансової підтримки за умови розробки ефективної державної природоохоронної політики.

Глава 7 Транспорт

Зміст домовленостей:

- У сфері транспорту Сторони зобов'язались розширювати та зміцнювати співробітництво, сприяти розвитку ефективних, безпечних і надійних перевезень та взаємодії і сумісності різних видів транспортних систем, а також докладати зусиль до розширення основних транспортних сполучень між Україною та ЄС.
- Співпраця між Сторонами має бути спрямована на полегшення реструктуризації і модернізації транспортного сектору України, поступове наближення операційних стандартів і політик до відповідних стандартів та політик ЄС.⁶⁷ Імплементация вище перерахованих заходів не повинна обмежувати права і зобов'язання Сторін у рамках виконання відповідних міжнародних договорів чи ускладнювати участь Сторін у роботі міжнародних організацій.
- Сторони домовились про співпрацю з метою вдосконалення руху пасажирів і товарів, зростання транспортних потоків між Україною, ЄС та третіми країнами в регіоні, усунення адміністративних, технічних, транскордонних та інших перешкод, покращення транспортних мереж і модернізації інфраструктури, зокрема, за головними напрямками сполучення між Сторонами, а також здійснення дій, спрямованих на полегшення перетину кордонів.
- Співпраця Сторін повинна включати обмін інформацією та спільну діяльність на регіональному та міжнародному рівнях. На регіональному рівні відбуватиметься обмін інформацією для рахування результатів, досягнутих у рамках різних проектів регіонального транспортного співробітництва. На міжнародному рівні відбуватиметься співпраця в рамках міжнародних угод і конвенцій, ратифікованих Сторонами, а також у рамках різних транспортних агенцій ЄС та міжнародних транспортних організацій.

---

⁶⁷ Перелік відповідних стандартів і графік їх імплементации наведено в Додатку XXXI цієї Угоди.

- Співпраця повинна розвиватись у кількох сферах, зокрема, у питаннях розвитку сталої національної транспортної політики, розвитку секторальних стратегій у рамках національної транспортної політики та розвитку багатofункціональної транспортної мережі, приєднаної до Транс'європейської транспортної мережі (TEN-T) та вдосконалення інфраструктурної політики з метою кращої ідентифікації й оцінки інфраструктурних проектів для різних видів транспорту. Розвиток стратегій фінансування з акцентом на підтримці належного стану, пропускній здатності та вирішенні проблеми «вузьких місць» існуючої інфраструктури, а також ініціація та просування участі приватного сектору в транспортних проектах.
- Також Сторони співпрацюватимуть у питаннях вступу до відповідних міжнародних транспортних організацій та підписання угод, включаючи процедури, що гарантують жорстку імплементацію та ефективне впровадження міжнародних транспортних угод і конвенцій, наукове й технічне співробітництво та обмін інформацією з метою розвитку та вдосконалення технологій у транспорті, таких як інтелектуальні транспортні системи, та просування використання інтелектуальних транспортних систем та інформаційних технологій в управлінні та операційній роботі всіх видів транспорту, зокрема, підтримка взаємної сумісності й співпраці при використанні космічних систем і комерційних розробок для полегшення транспортування.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Співпраця України з ЄС у секторі транспорту та поступове зближення стандартів транспортних перевезень дозволить усунути низку чинних бар'єрів для транскордонного руху товарів і пасажирів, що, у свою чергу, може стати вагомим стимулом для зростання обсягів пасажиро- і вантажоперевезень транспортними компаніями та скорочення відповідних видатків споживачів транспортних послуг. Також співпраця в рамках спільних проектів із ЄС дозволить залучати додаткові інвестиції на розвиток і модернізацію наявної та побудови нової транспортної інфраструктури, отримати доступ до нових технологій у транспортному секторі, зокрема, таких, як інтелектуальні транспортні системи, використання інноваційних видів палива тощо.

Для домогосподарств. Від поглиблення співпраці з ЄС у транспортному секторі домогосподарства отримають ряд позитивних ефектів у формі більш високого рівня зручності, швидкості та комфорту при користуванні послугами транспорту як всередині країни, так і в ЄС, полегшення процедури перетину кордону з ЄС та вигоди від зростання зайнятості в секторі транспорту.

Для державного сектору. Враховуючи стратегічне значення України як транс'європейського транспортного коридору, ширша співпраця з ЄС дозволить розробити сталу, адекватну та прогнозовану державну політику щодо розвитку транспортного сектору, забезпечити кращу координацію між країнами щодо взаємодії і розвитку національних транспортних систем, активізувати наукове й технічне співробітництво, обмін інформацією та технологіями у сфері транспорту, усунути адміністративні, технічні та транскордонні бар'єри для руху товарних та пасажирських потоків та сприяти полегшенню процедурних питань, що стосуються режимів перетину кордону України з країнами-членами ЄС.

Глава 8 Космос

Зміст домовленостей:

- Сторони сприятимуть розвитку взаємовигідної співпраці у сфері цивільних космічних досліджень та космічних розробок, та регулярного діалогу між Сторонами, включаючи координацію діяльності та співпрацю з Європейським космічним агентством, зокрема, у таких галузях, як: глобальні навігаційні супутникові системи, спостереження Землі та глобальний моніторинг, наукові дослідження у сфері космосу та освоєння космічного простору, прикладні космічні технології, зокрема, пускові технології та технології ракетних двигунів.
- Сторони будуть заохочувати й розвивати обмін досвідом у царині космічної політики, адміністративних і правових аспектах, а також у питаннях реструктуризації промисловості та комерціалізації космічних технологій.
- Співпраця буде включати в себе двосторонній обмін інформацією щодо політики й програм у космічній галузі та відповідних можливостей для співпраці й спільних проєктів, участь українських компаній у відповідних тематичних напрямках Рамкової програми Європейського співтовариства з досліджень та інновацій «Горизонт 2020».
- Сторони будуть заохочувати і підтримувати обмін ученими та створення відповідних наукових мереж. Така співпраця може поширюватися також на сферу обміну досвідом управління космічними дослідженнями й науковими установами, створення середовища, сприятливого для досліджень та застосування нових технологій, а також адекватного захисту відповідних інтелектуальних, промислових та комерційних прав власності.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Україна входить до числа країн, що мають розвинуті космічні технології, а вітчизняні компанії беруть активну участь у міжнародних космічних проєктах. Поглиблення співпраці із провідними агентствами в ЄС у цій сфері дозволить активізувати обмін науково-технічною інформацією, вченими, прикладними технологіями з країнами-членами ЄС та відкриє нові можливості для спільних проєктів у сфері освоєння космічного простору.

Для домогосподарств. Передбачається ряд непрямих ефектів, зокрема, у формі зростання зайнятості населення на підприємствах, що працюють у космічній галузі та профільних наукових установах, а також у пов'язаних секторах.

Для державного сектору. Співпраця з ЄС у космічній галузі дозволить налагодити ширший обмін інформацією з ЄС у сфері космічної політики, використати досвід європейських країн з точки зору розробки та реалізації відповідних політик та моделей, що стосуються державної політики підтримки космічної галузі, адміністративних і правових аспектів, системи наукових досліджень і комерціалізації космічних технологій.

Глава 9 Співробітництво у сфері науки та технологій

Зміст домовленостей:

- Сторони будуть розвивати й зміцнювати науково-технологічне співробітництво та проводити регулярний діалог з метою сприяння як безпосередньому розвитку науки, так і зміцненню наукового потенціалу з метою вирішення національних і глобальних проблем.
- Сторони повинні сприяти прогресу в набутті науково-технічних знань, що відносяться до стійкого економічного розвитку, шляхом зміцнення їхнього дослідницького й людського потенціалу. Обмін та агрегація наукових знань будуть сприяти конкурентоспроможності Сторін шляхом розширення можливості їхніх економік, генерувати й використовувати знання для комерціалізації нових продуктів і послуг. Урешті-решт, Сторони розвиватимуть свій науковий потенціал для забезпечення своєї глобальної відповідальності й зобов'язань у таких напрямках, як: питання охорони здоров'я, охорони навколишнього середовища, включаючи зміну клімату та інші глобальні виклики.
- Співпраця має враховувати поточне формальне співробітництво в рамках Угоди про співпрацю в галузі науки й технологій між Європейським співтовариством й Україною, а також мету України щодо поступового наближення до політики і законодавства ЄС у галузі науки й технологій.
- Співробітництво між Сторонами повинно бути спрямовано на сприяння участі України в Європейському дослідницькому просторі.
- Така співпраця має допомогти Україні в реформуванні та реорганізації власної системи управління наукою і науково-дослідними установами.
- Співпраця має відбуватися шляхом взаємного обміну інформацією щодо науково-технічної політики, участі в Рамковій програмі Європейського співтовариства в галузі досліджень і технологічного розвитку, спільної реалізації наукових програм і науково-дослідної діяльності, здійснення спільних наукових досліджень і розробок, навчання в рамках програм обміну для вчених і фахівців, а також організації спільних заходів/подій у сфері наукового і технологічного розвитку.
- Сторони планують здійснення заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для досліджень і впровадження нових технологій, належного захисту прав інтелектуальної власності стосовно результатів досліджень, зміцнення співробітництва на регіональному та міжнародному рівнях та обмін досвідом у сфері управління дослідженнями й науковими установами з метою розвитку й удосконалення можливостей проведення та участі в наукових дослідженнях.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Розширення співпраці з ЄС у питаннях модернізації вітчизняної системи науки та наближення її до стандартів ЄС має забезпечити сприятливі умови для комерціалізації прикладних наукових досліджень і, таким чином, створити важливі передумови для посилення конкурентоспроможності національних

компаній на світовому ринку та створення нових високотехнологічних галузей економіки в країні.

Для домогосподарств. З одного боку модернізація національної системи наукових досліджень на основі стандартів ЄС дозволить покращити якість підготовки науковців і спеціалістів та розширити можливості для реалізації спільних проектів з європейськими країнами, що, у свою чергу, підвищить рівень кваліфікації, знань та досвіду вітчизняних науковців. З іншого боку - збільшення уваги до питань охорони здоров'я, зміни клімату та безпеки навколишнього середовища (як це відбувається сьогодні в ЄС) дозволить розширити прикладні наукові дослідження в цих сферах, у тому числі, за підтримки партнерів з ЄС, а практична реалізація відповідних напрацювань дозволить підвищити загальний рівень екологічної безпеки для населення в довгостроковій перспективі.

Для державного сектору. З точки зору державного сектору поглиблення співпраці з ЄС у науковій сфері має сприяти реформуванню національної системи науки, яка на сьогодні вже не відповідає сучасним вимогам. Така співпраця має дати поштовх до створення адекватної державної політики в Україні у сфері науки та прикладних наукових досліджень шляхом обміну досвідом із країнами-членами ЄС, запровадження нових моделей роботи й співпраці наукових установ із освітніми установами та бізнесом, а реалізація спільних пан'європейських проектів фінансово та інституційно підтримує наукові дослідження й технологічний розвиток в Україні.

Глава 10 Політика у сфері промисловості та підприємництва

Зміст домовленостей:

- Сторони будуть розвивати й зміцнювати співробітництво з питань промислової політики й підприємництва, тим самим поліпшуючи бізнес-середовище для всіх економічних операторів, але з особливим акцентом на малі та середні підприємства (МСП).
- Розширене співробітництво має на меті вдосконалення адміністративної та нормативної бази виробничо-комерційної діяльності в Україні та ЄС, причому розвиток регуляторного середовища має відповідати політиці ЄС щодо МСП і базуватись на міжнародно визнаних принципах та практиках у цій галузі.
- Сторони зобов'язались упроваджувати стратегії розвитку МСП, що базуються на принципах Європейської хартії малих підприємств, та здійснювати моніторинг процесу імплементації шляхом підготовки щорічних звітів та діалогу. При цьому, сторони також приділятимуть увагу проблемам розвитку мікро- і ремісничих підприємств, які мають надзвичайно важливе значення як для ЄС, так і для української економіки.
- Діяльність Сторін буде спрямована на покращення рамкових умов діяльності підприємців шляхом обміну інформацією та передовими практиками в цій сфері, що буде сприяти підвищенню їх конкурентоспроможності. Співпраця включатиме питання управління структурними змінами (реструктуризація) та охорони навколишнього середовища й енергетики, зокрема, питання енергоефективності та розвитку більш екологічно чистого виробництва.

- Сторони співпрацюватимуть у питаннях спрощення та раціоналізації правил і практики регулювання переважно шляхом обміну позитивним досвідом щодо методів та інструментів регулювання, практичної імплементації принципів ЄС. Також Сторони сприятимуть інноваційному розвитку шляхом розробки та реалізації відповідної політики, яка б передбачала обмін інформацією та передовими практиками комерціалізації наукових досліджень і розробок (у тому числі, інструментів підтримки для технологічних бізнес-стартапів), забезпечення кластерного розвитку та фінансування.
- Серед інших напрямків співпраці Сторін виділено сприяння зростанню відповідних контактів між бізнес-спільнотою ЄС та українським бізнесом, а також між бізнесом та органами влади в Україні та ЄС, сприяння Україні в розробці політики підтримки експорту, сприяння модернізації та реструктуризації української промисловості й промисловості в ЄС у певних секторах.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Імплементація європейських політик і практик в Україні буде мати визначальний вплив на створення сприятливого бізнес-клімату в цілому та інвестиційного клімату зокрема. Уніфікація та інтеграція відповідної нормативно-правової бази та регуляторних практик із відповідним регулюванням і практиками в ЄС має полегшити доступ українських компаній на європейський ринок та стати поштовхом до підвищення конкурентоспроможності. Водночас, така гармонізація зробить Україну більш привабливою для іноземних компаній, розширення присутності яких на українському ринку приведе до посилення конкуренції з українськими підприємствами. Важливе значення також мають пункти щодо імплементації Україною політики щодо МСП та підтримки інноваційних компаній (зокрема, стартапів), які сьогодні в Україні практично відсутні, а їхня відсутність стримує розвиток підприємницької діяльності, так чи інакше пов'язаної з інноваціями.

Для домогосподарств. Імплементація європейських стандартів політики в галузі підприємництва дозволить створити адекватні умови для розвитку МСП та інноваційних компаній, що сьогодні гальмується як адміністративними бар'єрами, так і відсутністю реальної підтримки. Очевидно, що розвиток названих компаній приведе до появи нових робочих місць та, відповідно, зростання доходів населення.

Для державного сектору. Співпраця з ЄС дозволить привести промислову політику та політику щодо підприємництва в Україні до вимог європейських стандартів із особливим акцентом на розвитку МСП та інноваційних компаній. Така співпраця дозволить ефективно обмінюватися досвідом з ЄС щодо регуляторних практик, інструментів підтримки компаній-експортерів, а також сприяти спрощенню адміністративних процедур, які сьогодні є одним із головних бар'єрів розвитку підприємництва в Україні.

Глава 11 Співробітництво у видобувній та металургійній галузях

Зміст домовленостей:

- Сторони будуть розвивати й зміцнювати співробітництво в галузі гірничодобувної промисловості та металургії з метою зміцнення взаєморозуміння, поліпшення бізнес-середовища, обміну інформацією та співпраці з неенергетичних питань, що стосуються, зокрема, видобутку металевих руд і промислових мінералів. Така співпраця буде здійснюватися у спосіб, який виключає упереджене ставлення до співпраці у вугільному секторі.
- Сторони співпрацюватимуть у питаннях обміну інформацією щодо становища та перспектив розвитку гірничодобувної промисловості й металургії України та ЄС щодо заходів, ужитих Сторонами з метою сприяння процесу реструктуризації в цих секторах, а також у питаннях обміну інформацією і найкращими практиками щодо сталого розвитку гірничо-металургійної галузі в Україні та ЄС.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Налагодження більш тісного інформаційного обміну між країнами у сфері гірничодобувної промисловості та металургії дозволить вітчизняним компаніям своєчасно отримувати інформацію щодо довгострокових урядових планів розвитку цих секторів (включаючи прогнози розвитку ринків в Україні та ЄС), можливої реструктуризації та зміни відповідних урядових політик. Це має покращити середовище роботи для таких компаній, знизити рівень непередбачуваності (і, відповідно, рівень ринкового ризику) та створити платформу для обміну інформацією між компаніями та державою.

Для державного сектору. Співпраця з ЄС у галузі гірничодобувної промисловості та металургії дозволить налагодити ефективний обмін інформацією та найкращими практиками із відповідними державними органами ЄС, що дозволить значно поліпшити якість і передбачуваність урядових політик у цій сфері.

Глава 12 Фінансові послуги

Зміст домовленостей:

- Визнаючи значення ефективного набору правил і практик у галузі фінансових послуг для створення розвинутої функціонуючої ринкової економіки і з метою сприяння торгівлі між Сторонами, Сторони погоджуються співпрацювати та вести регулярний діалог у галузі фінансових послуг для підтримки процесу адаптації регулювання фінансових послуг до потреб відкритої ринкової економіки, забезпечення ефективного і належного захисту інвесторів та інших споживачів фінансових послуг, забезпечення стабільності й цілісності глобальної фінансової системи, сприяння співробітництву між різними суб'єктами фінансової системи, у тому числі, регулюючими та наглядовими органами, та забезпечення незалежного та ефективного нагляду.
- Сторони заохочуватимуть співробітництво між відповідними регуляторними і наглядовими органами, у тому числі, обмін інформацією та досвідом щодо фінансових ринків та інші подібні заходи.

- Особлива увага повинна бути приділена розвитку адміністративної спроможності таких органів, зокрема, шляхом програм обміну персоналом і спільної підготовки.
- Сторони повинні просувати ідею поступового зближення із визнаними міжнародними стандартами регулювання й нагляду у сфері фінансових послуг.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Адаптація національного регулювання фінансових ринків в Україні до стандартів ЄС дозволить створити вагомий стимул розвитку сучасної інфраструктури фінансового ринку, розвиток якої зараз зазнає певного тиску саме з боку недосконалого регулювання (наприклад, обмеження з боку грошово-кредитної та валютної політики зі сторони Національного банку стосовно комерційних банків, конфлікт щодо національного депозитарію на фондовому ринку тощо). Імплементация положень цієї Угоди надасть додаткового поштовху розвитку компаній фінансового сектору та захисту прав акціонерів (зокрема, міноритарних).

Для домогосподарств. Унаслідок розвитку ринку фінансових послуг у відповідності зі стандартами ЄС кінцеві споживачі таких послуг отримають можливість ефективного захисту своїх прав, тоді як прозорий та неупереджений нагляд над компаніями фінансового сектору з боку регуляторів посилюватиме фінансову стійкість та довіру споживачів до фінансових установ. За інших рівних умов можна очікувати поліпшення якості фінансових послуг, а також появу нових фінансових продуктів, які вже широко представлені на ринку ЄС, але не є доступними для українського споживача через недосконалість регулювання (наприклад, послуга прямого дебетування банківських рахунків, можливість відкриття рахунків у європейських банках тощо).

Для державного сектору. Запровадження європейських стандартів регулювання й нагляду за ринком фінансових послуг дозволить продовжити реформування ринку фінансових послуг в Україні та покращити якість відповідної державної політики і в цілому дасть стабільну, цілісну та ефективну фінансову систему. Ця Угода значно розширює можливості відповідних регуляторних органів в Україні для співробітництва із країнами-членами ЄС, обміну інформацією та отримання технічної допомоги для розвитку інституційної спроможності.

Глава 13 Законодавство про заснування та діяльність компаній, корпоративне управління, бухгалтерський облік й аудит

Зміст домовленостей:

- Визнаючи важливість ефективного набору правил і практик у галузі законодавства про компанії та корпоративне управління, а також у галузі бухгалтерського обліку та аудиту для створення повноцінної функціонуючої ринкової економіки та для стимулювання торгівлі, Сторони погоджуються співпрацювати та вести регулярний діалог із питань захисту акціонерів, кредиторів та інших зацікавлених сторін відповідно до правил ЄС, запровадження в Україні міжнародних стандартів та поступового зближення з

правилами ЄС у галузі бухгалтерського обліку й аудиту та у сфері політики корпоративного управління.

- Сторони будуть спрямовувати свої зусилля на обмін інформацією та досвідом щодо існуючих систем та відповідних нововведень у питаннях заснування та діяльності компаній, корпоративного управління, бухгалтерського обліку й аудиту.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Ширша співпраця з ЄС та адаптація норм національного законодавства у сфері корпоративного законодавства й управління, а також бухгалтерського обліку та аудиту дозволить привести регулювання діяльності корпорацій в Україні до вимог міжнародних стандартів та вирішити три головні проблеми в цій сфері, що є головними компонентами незадовільного бізнес-клімату в Україні, а саме: (1) забезпечення ефективного захисту прав акціонерів і кредиторів, унеможливлення практики рейдерських захоплень компаній; (2) забезпечення захисту прав міноритарних акціонерів, що є важливою передумовою для розвитку фондового ринку; (3) приведення національних стандартів бухгалтерського обліку до міжнародних (IFRS), що має збільшити рівень довіри інвесторів та кредиторів до показників фінансової звітності українських компаній.

Для домогосподарств. Реалізація вищезазначених норм має збільшити рівень захисту акціонерів-фізичних осіб та створити реальну можливість для домогосподарств інвестувати кошти шляхом придбання цінних паперів на фондовому ринку.

Для державного сектору. Співпраця з ЄС із питань корпоративного управління, бухгалтерського обліку та аудиту дозволить використати досвід ЄС із побудови корпоративного законодавства та переходу до міжнародних стандартів бухгалтерської звітності, налагодити ефективний обмін інформацією між відповідними державними органами України та ЄС.

Глава 14 Інформаційне суспільство

Зміст домовленостей:

- Сторони зміцнюватимуть співпрацю щодо розвитку інформаційного суспільства в інтересах громадян і бізнесу через широку доступність інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ), а також за рахунок поліпшення якості послуг за доступними цінами. Це також полегшить доступ на ринки електронних комунікаційних послуг, таким чином заохочуючи конкуренцію та інвестиції в секторі.
- Співпраця має бути спрямована на реалізацію національних стратегій інформаційного суспільства, розвитку комплексної нормативно-правової бази в галузі електронних комунікацій і розширення участі України в наукових дослідженнях ЄС у галузі ІКТ. Сторони сприятимуть співробітництву між національним регулятором у галузі зв'язку в Україні та національними регуляторами в ЄС.

- Співпраця буде здійснюватись за кількома напрямками, у тому числі в питаннях сприяння широкосмуговому доступу, підвищення безпеки мереж і широкого використання ІКТ громадянами, бізнесом та адміністраціями, координації політики у сфері електронних комунікаційних послуг з урахуванням оптимального використання радіочастотного спектру та взаємодії мереж України та ЄС, зміцнення незалежності та адміністративного потенціалу національного регулятора в галузі зв'язку та просування спільних проектів для досліджень у галузі ІКТ у Рамковій програмі Європейської спільноти наукових досліджень і технологічного розвитку.
- Сторони повинні обмінюватися інформацією, передовим досвідом і практиками, здійснювати спільні дії з метою розробки комплексної нормативно-правової бази та забезпечення ефективного функціонування та неспотвореної конкуренції на ринках електронних комунікацій. Сторони будуть сприяти поступовому наближенню до нормативної бази ЄС у сфері регулювання інформаційного суспільства та електронного зв'язку.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Компанії, що працюють у сфері ІКТ та на ринках електронних комунікаційних послуг, мають виграти внаслідок вдосконалення практики регулювання таких ринків в Україні у відповідності до європейських норм. Можна очікувати, що державна політика зазнає змін у бік підтримки галузі ІКТ та відмови від встановлення штучних бар'єрів на ринку електронних телекомунікацій (наприклад, заборона виділення радіочастотного спектру для мобільного зв'язку нового покоління 3G/4G, що нині блокує розвиток цього ринку). Усі інші компанії мають отримати можливість підвищувати конкурентоспроможність за рахунок широкого впровадження інноваційних програмних рішень та/або продуктів до практики менеджменту/виробництва та кращої доступності таких рішень/продуктів на місцевому ринку.

Для домогосподарств. У результаті успішної імплементації норм цієї Угоди та створення конкурентних ринків ІКТ домогосподарства зможуть отримати доступ до інноваційних продуктів і послуг у сфері ІКТ та телекомунікацій, зокрема, послуг широкосмугового доступу до цифрового телебачення та Інтернет за доступними цінами, а також ряду нових онлайн-сервісів, що дозволять скоротити час на комунікацію та покращити зручність для клієнтів у сфері торгівлі, медицини, охорони здоров'я, публічної адміністрації тощо.

Для державного сектору. Співпраця з ЄС у сфері ІКТ та електронних комунікацій дозволить створити належну систему регулювання цих ринків, яка буде заохочувати конкуренцію та зростання інвестицій у ці інноваційні сектори економіки. Також у рамках запропонованої співпраці буде можливо налагодити ефективну співпрацю регулюючих органів в Україні і ЄС та розширити спільні наукові дослідження у вищезазначених сферах. Додатково розвиток сектору ІКТ створить можливості для застосування електронних технологій у сфері державного управління (на кшталт систем «електронного урядування»), підвищити прозорість державних органів та якість надання адміністративних послуг.

Глава 15 Політика з питань аудіовізуальної галузі

Зміст домовленостей:

- Сторони співпрацюватимуть та вестимуть регулярний діалог з метою сприяння розвитку аудіовізуальної індустрії в Європі й заохочуватимуть спільне виробництво в галузі кінематографії та телебачення.
- Співпраця може включати, зокрема, питання про підготовку журналістів та інших професіоналів у друкованих та електронних засобах масової інформації (ЗМІ), а також підтримку державних і приватних ЗМІ з метою зміцнення їхньої незалежності, професіоналізму та зв'язків з європейськими ЗМІ у відповідності до європейських стандартів, у тому числі, стандартів Ради Європи.
- Україна здійснюватиме поступове наближення до чинної в ЄС нормативно-правової бази в галузі аудіовізуальної політики.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Компанії, що працюють на ринку аудіовізуальної індустрії в Україні, мають отримати вигоди від наближення національного законодавства до норм ЄС, особливо в частині норм захисту прав інтелектуальної власності, а також від можливих спільних проєктів із країнами-членами ЄС у галузі кінематографа та телебачення, програм підготовки журналістів.

Для домогосподарств. Домогосподарства зможуть отримувати аудіовізуальний контент кращої якості, зокрема, як наслідок впровадження в українську практику регулювання стандартів ЄС.

Для державного сектору. Держава зможе здійснювати ширшу кооперацію та залучати досвід країн-членів ЄС, зокрема, у сфері створення проєктів громадських СМІ та досвід регулювання ринків аудіовізуальної продукції в ЄС.

Глава 16 Туризм

Зміст домовленостей:

- Сторони співпрацюватимуть у галузі туризму з метою підвищення конкурентоспроможності туристичної індустрії як генератора економічного зростання, розширення прав і можливостей населення, зайнятості та валютного ринку.
- Співпраця на двосторонньому, регіональному та європейському рівнях ґрунтуватиметься на принципах поваги до цілісності та інтересів місцевих громад, особливо в сільській місцевості, важливості збереження культурної спадщини та позитивної взаємодії між туризмом і політикою збереження навколишнього середовища.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Домовленості про співпрацю в туристичній сфері згідно з цією Угодою будуть сприяти активізації державної політики щодо розвитку туристичного сектору та відповідного зростання кількості компаній, що працюють у цій галузі.

Для домогосподарств. Домогосподарства отримають ширші можливості для збільшення зайнятості в туристичному секторі та більш розвинену туристичну інфраструктуру, особливо в сільській місцевості, а також ширші та більш ефективні гарантії від держави щодо збереження місцевої історико-культурної спадщини.

Для державного сектору. На рівні держави розвиток туристичного сектору буде мати наслідком зростання валютних надходжень, що, зокрема, поліпшить стан платіжного балансу та сприятиме стабілізації курсу національної валюти. Можна також очікувати, що розвиток індустрії туризму за інших рівних умов приведе до зростання надходжень до державного та місцевих бюджетів.

Глава 17 Сільське господарство та розвиток сільських територій

Зміст домовленостей:

- Сторони співпрацюватимуть із метою сприяння розвитку сільського господарства та сільських територій, зокрема, через поступове зближення відповідних політик і законодавства, а також поступового зближення національного регулювання у відповідності до регулювання й стандартів ЄС.
- Співробітництво між Сторонами в галузі сільського господарства та розвитку аграрних регіонів буде, зокрема, стосуватись питань сприяння взаємному розумінню політик у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій, підвищення інституційно-адміністративного потенціалу на центральному та місцевому рівнях, сприяння розвитку сучасного та сталого сільськогосподарського виробництва, обміну знаннями та кращими практиками у сфері аграрної політики розвитку, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського сектору, ефективності й прозорості ринків, поширення знань, сприяння розробці та запровадженню інновацій, сприяння гармонізації питань, що розглядаються в рамках міжнародних організацій.
- Сторони домовились про реалізацію політики підвищення якості сільськогосподарської продукції через відповідні заходи в галузі стандартизації, вимог до виробництва й схем контролю якості.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Аграрні компанії мають отримати ширші можливості для співпраці та обміну знаннями, досвідом і технологіями (особливо у сфері органічного землеробства та біотехнологій) із відповідними компаніями та профільними агенціями в ЄС. Також адаптація стандартів аграрної продукції та інфраструктури аграрних ринків дозволить полегшити доступ продукції українських аграрних компаній на ринок ЄС.

Для домогосподарств. Домогосподарства отримають можливість споживати аграрну продукцію кращої якості, зокрема, через підвищення екологічних стандартів її виробництва. Також розвиток сільського господарства може мати позитивний вплив на зростання зайнятості та добробуту місцевих громад в аграрних регіонах країни.

Для державного сектору. Держава отримає можливість модернізувати державну аграрну політику відповідно до вимог законодавства ЄС та поліпшити планування,

розробку та запровадження відповідних політик та механізмів підтримки на різних рівнях, а також провести інтеграцію сільськогосподарської політики та політики розвитку аграрних регіонів. Водночас, розвиток стандартів та інфраструктури аграрного ринку буде вимагати додаткового фінансування з державного бюджету та посилення інституційної спроможності відповідних державних органів.

Глава 18 Політика в галузі рибальства та морська політика

Зміст домовленостей:

РИБАЛЬСТВО

- Сторони будуть співпрацювати у сферах, що становлять обопільний інтерес, у секторі рибальства, включаючи збереження та раціональне використання живих водних ресурсів, контроль та управління, збір даних, боротьбу з незаконним, незареєстрованим та нерегульованим промислом.
- Ця співпраця буде здійснюватись із урахуванням міжнародних зобов'язань, що стосуються управління та збереження водних біоресурсів.
- Сторони здійснюватимуть спільні дії щодо двостороннього обміну інформацією та надання підтримки з метою сприяння підвищенню ефективності управління та запровадження кращих практик у галузі рибальства в цілях забезпечення збереження та раціонального використання рибних запасів на основі принципів сталого розвитку, розвитку відповідального рибальства й управління рибним господарством, співробітництва в рамках регіональних організацій з управління рибальством.
- Відповідно до положень Угоди та з урахуванням кращих наукових рекомендацій Сторони повинні зміцнювати співробітництво та координацію своєї діяльності в галузі раціонального використання та збереження водних біоресурсів Чорного моря. Сторони будуть сприяти більш широкому міжнародному співробітництву в Чорноморському регіоні з метою розвитку відносин у рамках відповідної Регіональної організації управління рибальством.
- Сторони підтримуватимуть ряд ініціатив, таких як взаємний обмін досвідом та надання взаємної підтримки у сфері здійснення політики сталого рибальства, яка базується на основних нормах та принципах законодавства ЄС у цій галузі, у таких галузях, як: управління водними біоресурсами, перевірка та контроль рибальства із використанням необхідного обладнання для спостереження, узгоджений збір даних щодо вилову, відвантажень, флоту, біологічних та економічних даних, управління риболовними потужностями, підвищення ефективності ринків, надання інформації споживачам, розвиток структурної політики в секторі рибного господарства, надання особливої уваги сталому розвитку прибережних спільнот.

МОРСЬКА ПОЛІТИКА

- Беручи до уваги співробітництво у сферах рибальства, транспорту, навколишнього середовища та інші, пов'язані з морем, політики, Сторони повинні також сприяти розвитку співробітництва у сфері інтегрованої морської політики.

- Зокрема, Сторони домовились співпрацювати в питаннях, що стосуються реалізації комплексного підходу до проблем, пов'язаних із морем, належного управління та обміну кращими практиками використання морських просторів, створення рамкових умов для арбітражу між конкуруючими видами діяльності людини й управління їхнім впливом на морське середовище, сприяння сталому розвитку прибережних районів і морських галузей промисловості, сприяння створенню стратегічних альянсів між морськими галузями, сервісними компаніями та науковими установами, що спеціалізуються на морських дослідженнях, включаючи створення міжгалузевих морських кластерів.
- Також Сторони зобов'язались докласти зусиль для покращення морської безпеки та заходів безпеки на морі, підвищення транскордонного та міжгалузевого морського спостереження, зокрема, з метою вирішення зростаючих ризиків, пов'язаних із інтенсивним морським судноплавством, операційним розвантаженням судів, морськими аваріями та незаконною діяльністю на морі, що ґрунтуються на досвіді Координаційно-інформаційного центру в м. Бургасі.
- Сторони домовились про налагодження регулярного діалогу та сприяння розвитку різноманітних мереж між учасниками морського руху. Така співпраця має включати обмін інформацією, досвідом, кращими практиками й «ноу-хау», у тому числі, інноваційними технологіями в морській галузі, обмін інформацією та кращими практиками у сфері фінансування проектів шляхом державно-приватного партнерства, зміцнення двостороннього співробітництва в рамках відповідних морських міжнародних форумів.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Співпраця з ЄС у цій сфері дозволить створити більш сприятливе середовище для роботи компаній, що займаються рибальством та морським промислом, шляхом збільшення прозорості ринку та завдяки більш ефективній державній політиці щодо цього сектору (поліпшення системи збору статистичних даних, структурної політики, системи арбітражного судочинства та міжгалузевої кооперації, забезпечення більшої безпеки судноплавства у Світовому океані тощо).

Для домогосподарств. Створення кращого бізнес-клімату в галузі рибальства та морської політики дозволить створити передумови для збільшення зайнятості в цьому секторі та поліпшити умови розвитку прибережних спільнот.

Для державного сектору. Гармонізація відповідних політик із стандартами ЄС дозволить створити адекватну систему регулювання ринку рибальства та морських промислів, що буде здатна поєднати в собі питання економічного розвитку та політику сталого розвитку водних біоресурсів, включаючи завдання шкоди навколишньому природному середовищу, а також забезпечити вищий рівень безпеки судноплавства.

Глава 19 Ріка Дунай

Зміст домовленостей:

- Враховуючи транскордонний характер басейну річки Дунай і його історичне значення для прибережних громад, Сторони зобов'язались активізувати

імплементацию міжнародних зобов'язань, прийнятих державами-членами ЄС та Україною, у сфері навігації, рибальства, охорони навколишнього середовища, зокрема, водних екосистем, включаючи збереження водних біоресурсів з метою покращення екологічного стану, а також забезпечення сталого розвитку інших пов'язаних сфер;

- За необхідності Сторони домовились забезпечити підтримку ініціативи з реалізації двосторонніх і багатосторонніх угод та механізмів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку, із особливим акцентом на збереження традиційного способу життя прибережних громад та розвитку економічної активності на основі комплексного використання басейну річки Дунай.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Імплементация названих домовленостей дозволить створити сприятливі умови для зростання вантажообігу через цей транспортний коридор, збільшення доходів транспортних і торговельних компаній та прискорення товаропотоків у цілому між Україною та ЄС.

Для домогосподарств. Активізація економічної діяльності в басейні річки Дунай буде сприяти зростанню рівня зайнятості й добробуту прибережних громад із одночасним забезпеченням сталого екологічного розвитку цієї території.

Для державного сектору. Співпраця з ЄС у цій сфері дозволить активізувати товарні потоки в басейні річки Дунай та збільшити важливість цього транспортного коридору для зростання торговельних потоків між Україною та ЄС. Також поглиблення співпраці з прикордонними державами-членами ЄС у басейні ріки Дунай у сфері охорони довкілля дозволить досягти кращої координації зусиль щодо захисту унікальних водних екосистем у цій місцевості, які можуть зазнати негативного впливу внаслідок зростання економічної активності в регіоні.

Глава 20 Захист прав споживачів

Зміст домовленостей:

- Сторони домовились співпрацювати з метою забезпечення високого рівня захисту споживачів і досягнення сумісності між національними системами захисту прав споживачів, а також поступово наблизити законодавство України до норм ЄС, у той же час, не створюючи бар'єрів для торгівлі.
- Для досягнення вищезазначених цілей співпраця повинна, зокрема, включати сприяння обміну інформацією про системи захисту прав споживачів, надання експертних даних про інституційні та технічні можливості для забезпечення додержання законодавства та системи нагляду за ринком, поліпшення якості інформації для споживачів, навчальні заходи для представників органів влади та представників інтересів споживачів, а також сприяння розвитку незалежних асоціацій споживачів і розширенню контактів між представниками споживачів.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Імплементация норм ЄС у національне законодавство буде означати посилення захисту прав споживачів в Україні. Відповідно, це сприятиме витісненню

з ринку недобросовісних конкурентів, які маніпулюють якістю пропонованих товарів/послуг.

Для домогосподарств. Виконання досягнутих домовленостей приведе до активізації процесів створення незалежних громадських організацій споживачів та буде сприяти кращій обізнаності домогосподарств щодо споживчих якостей товарів та послуг, підвищенню рівня захисту від неякісної продукції, яка може становити загрозу життю та здоров'ю споживачів.

Для державного сектору. Співпраця з ЄС у цій сфері дозволить гармонізувати законодавство у сфері захисту прав споживачів, налагодити більш тісні зв'язки між відповідними профільними регулюючими агенціями та взаємодію у сфері розвитку систем нагляду за виконанням норм захисту прав споживачів, а також підвищити ефективність дотримання цих норм в Україні. Однак це буде вимагати підвищення інституційної спроможності відповідних національних агенцій, навчання персоналу та додаткових фінансових витрат.

Глава 21 Співробітництво в галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей

Зміст домовленостей:

- Сторони посилюватимуть діалог та співробітництво з просування ініціатив, що стосуються забезпечення гідних умов праці, політики в галузі зайнятості, охорони здоров'я та безпеки на робочому місці, соціального діалогу, соціального захисту, соціального включення, гендерної рівності та боротьби з дискримінацією. Україна зобов'язалась забезпечити поступове наближення національного законодавства в цій сфері до законодавства й практик ЄС.
- Співпраця має бути спрямована на реалізацію низки цілей, у тому числі підвищення якості життя людини, протистояння спільним викликам, наприклад, демографічним змінам, протидії дискримінації, створення більшої кількості якісних робочих місць з гідними умовами праці, а також створення таких умов на ринках праці, які б забезпечували гнучкість ринку й безпеку зайнятих осіб. Серед інших цілей співпраці виділяють заохочення активних заходів на ринку праці та підвищення ефективності послуг із працевлаштування відповідно до потреб ринку праці, зменшення рівня тіньової економіки, підвищення рівня захисту здоров'я та безпеки на робочому місці, а також обмін досвідом та результатами досліджень у цій галузі.
- Окремим пунктом є співпраця у сфері реформування системи соціального захисту в питаннях її доступності та фінансової стійкості, що дозволить підвищити рівень соціального захисту населення.
- Сторони заохочуватимуть участь усіх відповідних зацікавлених сторін, зокрема, соціальних партнерів, а також організацій громадянського суспільства до розробки та проведення політики реформ у відповідній сфері та співробітництва між Сторонами в рамках цієї Угоди.
- Сторони сприяють розвитку корпоративної соціальної відповідальності та підзвітності та заохочують розвиток відповідальної ділової практики, зокрема

такої, яка підтримується в рамках Глобального договору ООН від 2000 року, Міжнародною організацією праці (МОП), Тресторонньою декларацією МОП щодо засад, що стосуються багатонаціональних корпорацій і соціальної політики від 1977 року з поправками, внесеними в 2006 році, і Керівних принципів ОЕСР для багатонаціональних підприємств від 1976 року з поправками, внесеними в 2000 році.

- Сторони націлені на розширення співробітництва з питань зайнятості та питань соціальної політики в усіх відповідних регіональних, багатосторонніх та міжнародних форумах і організаціях.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Для компаній, що працюють на українському ринку, імплементація вищезазначених домовленостей буде означати запровадження ряду нових стандартів на ринку праці, що загалом посилить відповідальність роботодавців за дотримання прав найманих робітників та вимагатиме фінансування відповідних додаткових витрат. Водночас, дотримання цих стандартів та впровадження сучасних моделей корпоративної соціальної відповідальності (що вже розпочалися в ряді великих компаній) дозволить підвищити імідж вітчизняних компаній на міжнародному ринку та полегшити просування їхньої продукції на ринок, зокрема, ЄС.

Для домогосподарств. Реалізація зазначених домовленостей приведе до зростання рівня соціального захисту, оскільки цілий ряд законодавчих норм ЄС буде вбудовано в національне законодавство. Слід також зазначити, що суспільство в цілому виграє від досягнення вищезазначених цілей, зокрема завдяки посиленню захисту прав найманих працівників, кращому включенню різних категорій суспільства до складу економічно активного населення та зниженню рівня соціальної напруги.

Для державного сектору. З одного боку імплементація вищенаведених завдань буде вимагати від держави комплексного реформування системи соціального захисту та додаткових фінансових витрат. З іншого боку оптимізація системи соціального захисту та політики держави на ринку праці буде сприяти більшій ефективності витрачання бюджетних коштів та кращій ефективності з точки зору надання відповідних соціальних послуг кінцевому споживачеві та формуванню сучасного ефективного ринку праці.

Глава 22 Громадське здоров'я

Зміст домовленостей:

- Сторони розвиватимуть співробітництво в галузі охорони здоров'я з тим, щоб підвищити рівень здоров'я громадян як передумови сталого розвитку та економічного зростання. Також Україна повинна поступово імплементувати у своє законодавство норми й практики ЄС, зокрема, у частині, що стосується інфекційних хвороб, служби крові, трансплантації тканин і клітин, а також тютюну.

- Співпраця Сторін буде спрямована на покращення системи охорони здоров'я в Україні шляхом її реформування, подальшого розвитку первинної ланки охорони здоров'я та навчання персоналу.
- Важливими напрямками співпраці є профілактика й боротьба з інфекційними та неінфекційними захворюваннями. Сторони займатимуться питаннями попередження й контролю таких інфекційних захворювань, як ВІЛ/СНІД і туберкульоз, підвищення готовності до появи високо патогенних захворювань та епідемій, а також впровадження Міжнародних медико-санітарних правил. Профілактика та боротьба з неінфекційними захворюваннями буде відбуватись шляхом обміну інформацією і кращими практиками, пропагування здорового способу життя, вирішення основних проблем, що впливають на здоров'я (залежність від алкоголю, наркотиків та тютюну). Передбачається імплементація Рамкової конвенції з контролю над тютюном від 2003 року.
- Угодою передбачена співпраця України та ЄС у сфері забезпечення якості та безпеки субстанцій людського походження (кров, тканини й клітини).
- Сторони співпрацюватимуть у питаннях, пов'язаних із розповсюдженням медичної інформації та знань, у тому числі, запровадженням підходу «включення питань охорони здоров'я до всіх політик».
- З цією метою Сторони обмінюватимуться даними й найкращими практиками та здійснюватимуть інші види спільної діяльності, зокрема, у напрямку поступової інтеграції України до європейських мереж у галузі охорони здоров'я.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Для бізнесу імплементація цих норм у сфері охорони здоров'я буде мати непрямий ефект, пов'язаний із поліпшенням стану здоров'я найманих працівників та відповідного зростання продуктивності праці. Також очікується, що підтримка процесу реформування медичної галузі в Україні з боку ЄС створить сприятливіші умови для розвитку приватних медичних закладів та системи страхової медицини, базуючись на досвіді держав-членів ЄС.

Для домогосподарств. Реалізація досягнутих домовленостей сприятиме підвищенню рівня охорони здоров'я завдяки імплементації цілого ряду законодавчих норм ЄС у національне законодавство, що стимулюватиме реформування медичної галузі в Україні.

Для державного сектору. Імплементація вищенаведених завдань дозволить налагодити ефективний обмін інформацією та найкращими практиками з країнами-членами ЄС у сфері охорони здоров'я та надасть нового поштовху медичній реформі. Водночас, приведення національної системи охорони здоров'я у відповідність до кращих європейських та світових практик буде вимагати досить значних витрат, що ставить на порядок денний питання про джерела фінансування цього процесу. Така співпраця також значно підвищить ефективність протидії ряду небезпечних інфекційних та неінфекційних хвороб, що становлять загрозу здоров'ю населення в Україні.

Глава 23 Освіта та навчання, молодь

Зміст домовленостей:

- Сторони домовились про розвиток співробітництва в галузі освіти, професійної підготовки та молодіжної політики з метою зміцнення взаєморозуміння, сприяння міжкультурному діалогу й покращенню знання відповідних культур. Водночас, Сторони повністю визнають обов'язки кожної з країн щодо змісту навчального процесу та організації системи освіти.
- Сторони зобов'язались активізувати співпрацю в галузі вищої освіти⁶⁸ для досягнення низки ідей, у тому числі для реформування й модернізації систем вищої освіти, сприяння конвергенції в галузі вищої освіти в контексті Болонського процесу, підвищення якості та суспільної значущості вищої освіти, активізації співробітництва між вищими навчальними закладами, посилення їх потенціалу, підвищення мобільності студентів і викладачів, зокрема, співпраці в галузі базової освіти з метою полегшення доступу до вищої освіти.
- Сторони зобов'язались докладати зусилля до розширення обміну інформацією і досвідом з метою заохочення співробітництва в галузі професійної освіти й навчання, зокрема, у розробці систем професійної освіти й навчання, подальшого професійного навчання протягом життя відповідно до потреб ринку праці, створення національної мережі поліпшення прозорості системи освіти й визнання кваліфікацій/компетенцій із залученням, де це можливо, досвіду ЄС.
- Сторони погоджуються сприяти співпраці та обміну досвідом у галузі молодіжної політики та неформальної освіти для молоді з метою:
- Сприяння інтеграції молодих людей у суспільство в цілому, заохочуючи їх займати активну громадянську позицію та виховуючи дух ініціативи;
- Надання допомоги молодим людям у набутті знань, навичок та вмінь за межами системи освіти, у тому числі, на основі волонтерства і визнання цінності такого досвіду;
- Зміцнення співробітництва з третіми країнами;
- Сприяння співробітництву між молодіжними організаціями України та ЄС і його країнами-членами;
- Пропаганда здорового способу життя з особливим акцентом на молодь.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Компанії отримають ряд вигод від реформування й модернізації системи вищої освіти, оскільки зросте рівень підготовки випускників навчальних закладів відповідно до потреб ринку праці.

---

⁶⁸ Включаючи імплементацію рекомендацій, що наведені в Додатку XLI цієї Угоди

Для домогосподарств. Домогосподарства зможуть отримувати якісніші публічні послуги в галузі базової та вищої освіти, що разом із ефективною молодіжною політикою підвищить їх конкурентоспроможність на ринку праці.

Для державного сектору. Унаслідок посилення співпраці з ЄС у галузі освіти Україна отримає додаткову мотивацію та технічну підтримку в процесі реформування національної системи освіти, яка сьогодні багато в чому відірвана від потреб сучасного ринку праці. Однак така реформа буде вимагати значних зусиль із точки зору розробки відповідної політики, посилення інституційної спроможності урядових структур, відповідальних за галузь освіти та оптимізації схем фінансування навчальних закладів. Обмін досвідом з ЄС у сфері молодіжної політики дозволить покращити інтеграцію та адаптацію молоді в економічні, політичні та соціальні процеси.

Глава 24 Культура

Зміст домовленостей:

- Сторони сприятимуть культурному співробітництву з метою зміцнення взаєморозуміння шляхом сприяння культурному обміну, а також мобільності митців і художників між ЄС і Україною, заохочуватимуть міжкультурний діалог між приватними особами й організаціями, що представляють організоване громадянське суспільство і культурні установи ЄС та України.
- Сторони будуть тісно співпрацювати в рамках відповідних міжнародних форумів, включаючи ООН, ЮНЕСКО та Раду Європи, зокрема, з метою розвитку культурного розмаїття й збереження культурної та історичної спадщини.
- Сторони прагнуть налагодити регулярний діалог із питань культурної політики з метою стимулювання розвитку індустрії культури в ЄС та Україні. З цією метою Сторони повинні належним чином впровадити Конвенцію ЮНЕСКО про охорону та заохочення розмаїття форм культурного самовираження від 2005р.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Удосконалення державної культурної політики дозволить покращити збереження історичної та культурної спадщини, що має стати сприятливим фактором для розвитку туристичної галузі.

Для домогосподарств. Посилення мобільності представників творчих професій в рамках ЄС, а також збереження та подальший розвиток культурного розмаїття, збереження культурної та історичної спадщини створить нові можливості для задоволення культурних потреб суспільства.

Для державного сектору. Розвиток регулярного діалогу з країнами-членами ЄС щодо здійснення культурної політики та можливість обміну досвідом і кращими практиками у сфері культури, підтримка ЄС у плані збереження історичної та культурної спадщини створить нові можливості активізації культурних процесів.

Глава 25 Співробітництво у сфері спорту й фізичної культури

Зміст домовленостей:

- Сторони співпрацюватимуть та вестимуть регулярний діалог у галузі спорту та фізичної активності з метою пропаганди здорового способу життя серед усіх вікових груп та просування соціальних функцій і освітніх цінностей спорту, а також боротьби з такими загрозами для спорту, як допінг, расизм і насильство.
- Співробітництво включатиме обмін інформацією та передовими практиками, зокрема, з таких питань, як: пропаганда фізичної активності та спорту в рамках системи освіти, співпраця з державними установами та неурядовими організаціями, участь у спортивних заходах та заходах фізичної активності, підвищення рівня обізнаності та вдосконалення систем кваліфікацій, суспільна інтеграція вразливих груп населення через спорт, боротьба з допінгом та забезпечення безпеки під час великих міжнародних спортивних заходів.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Зростання загального рівня спортивної активності та пропагування здорового стилю життя дозволить збільшити обсяги супутніх послуг та розвиток відповідних ринків, що пов'язані з такою активністю. Також імплементація зазначених домовленостей у сфері спорту може сприяти поліпшенню стану здоров'я населення, у тому числі, найманих працівників, що позначиться на продуктивності праці.

Для домогосподарств. Пропаганда здорового образу життя та залучення широких верств населення до спортивної активності буде сприяти покращенню стану здоров'я населення та зростанню якості їхнього життя.

Для державного сектору. Ширша співпраця з ЄС у цьому питанні дозволить інтегрувати досвід та найкращі практики ЄС до розробки ефективнішого національного регулювання в галузі спорту та фізичної активності.

Глава 26 Співробітництво з питань громадянського суспільства

Зміст домовленостей:

- Співпраця Сторін у питаннях розвитку громадянського суспільства покликана сприяти зміцненню контактів й обміну досвідом між усіма секторами громадянського суспільства в країнах-членах ЄС та в Україні, залученню організацій громадянського суспільства до реалізації положень Угоди, включаючи її моніторинг, і розвитку двосторонніх відносин Україна – ЄС, забезпеченню кращої обізнаності і розуміння України, її історії та культури у країнах-членах ЄС, та кращої обізнаності й розуміння процесів, що відбуваються в ЄС та в Україні.
- Сторони сприятимуть розвитку діалогу й співпраці між зацікавленими представниками громадянського суспільства шляхом проведення професійних семінарів, тренінгів, поширення інформації, візитам, семінарам, а також завдяки створенню умов для ознайомлення українських представників громадянського

суспільства з процесом консультацій і діалогу між соціальними й громадськими партнерами в ЄС з метою інтеграції громадянського суспільства в політичний процес в Україні.

Оцінка можливих наслідків:

Для домогосподарств. Виконання цих домовленостей буде сприяти активнішому залученню населення України до громадянського життя, його участі в програмах обміну представників громадянського суспільства України та країн-членів ЄС, забезпеченню кращої обізнаності громадян із принципами функціонування та інституційною структурою ЄС.

Для державного сектору. Очікується збільшення впливу організацій громадянського суспільства при прийнятті державних рішень, що має підвищити якість прийняття таких рішень.

Глава 27 Транскордонне та регіональне співробітництво

Зміст домовленостей:

- Сторони будуть сприяти взаєморозумінню та двосторонньому співробітництву в галузі розробки та реалізації регіональної політики, багаторівневого управління та партнерства. Особлива увага буде приділена питанням розвитку неблагополучних районів та територіальній співпраці, включаючи встановлення механізмів зв'язку та розширення обміну інформацією між національною, регіональною та місцевою владою, соціально-економічними суб'єктами й громадянським суспільством.
- Сторони підтримуватимуть та далі розвиватимуть участь місцевої та регіональної влади в транскордонному та регіональному співробітництві та пов'язаних з ними структур управління, зміцнюватимуть співробітництво шляхом створення сприятливої законодавчої бази, підтримки й розвитку заходів щодо створення потенціалу та сприяння зміцненню транскордонної і регіональної економічної та бізнес-мереж.
- Сторони зміцнюватимуть і заохочуватимуть розвиток таких складових транскордонного та регіонального співробітництва, як: транспорт, енергетика, мережі зв'язку, культура, освіта, туризм, охорона здоров'я та інші сфери, охоплені цією Угодою. Зокрема, Сторони заохочуватимуть розвиток транскордонного співробітництва в контексті модернізації, оснащення та координації дій аварійно-рятувальних служб.

Оцінка можливих наслідків:

Для бізнесу. Розвиток двостороннього співробітництва між Україною та ЄС у галузі транскордонного й регіонального співробітництва буде сприяти активізації економічної активності в окремих регіонах та створення сприятливого бізнес-клімату як інструменту підтримки таких регіонів.

Для домогосподарств. Розвиток регіонів супроводжуватиметься зростанням зайнятості та рівня добробуту населення окремих регіонів, які будуть об'єктом державної підтримки.

Для державного сектору. Співпраця з ЄС у питаннях регіональної політики сприятиме розширенню можливостей місцевих та регіональних органів влади для створення стимулюючих програм розвитку окремих регіонів, що потребують державної підтримки. Імплементція стандартів ЄС у національне законодавство та практику приведе до більшої децентралізації влади та оптимізації розподілу владних повноважень та відповідальності між різними рівнями влади.

Глава 28 Участь у програмах та агентствах ЄС

Зміст домовленостей:

- Україна отримує можливість брати участь у роботі органів ЄС, діяльність яких пов'язана із впровадженням цієї Угоди, та інших агентств ЄС, якщо їхні установчі документи це дозволяють. Україна укладатиме окремі угоди з ЄС з метою участі в роботі кожного такого агентства, що також передбачає здійснення відповідних фінансових внесків.
- Україна отримає можливість брати участь у всіх поточних і майбутніх програмах ЄС, якщо відповідні положення, що регулюють реалізацію цих програм, передбачають їхню відкритість для участі України.⁶⁹ ЄС повинен інформувати Україну про створення нових установ і започаткування нових програм ЄС, а також про зміни в умовах участі в програмах ЄС та окремих агенцій.

Оцінка можливих наслідків:

Для державного сектору. Ці положення відкривають широкі можливості для України в плані налагодження співпраці із агенціями ЄС та участі в чинних та нових програмах Європейського Союзу.

---

⁶⁹Участь України в програмах ЄС регулюється положеннями, викладеними в Протоколі III Рамкової угоди між Європейським Союзом і Україною про загальні принципи участі України у програмах Європейського Союзу від 2010 року.

Висновки

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС слід розглядати без перебільшення як історичну подію в стосунках сторін. Але якщо для Євросоюзу Угода про асоціацію означає успіх політики Східного партнерства, то для України Угода є фактично вибором стратегічного напрямку реформування країни та подальшої інтеграції в систему сучасних світових господарських зв'язків.

Водночас, ми маємо бути свідомими того, що максимально ефективно скористатись модернізаційним потенціалом Угоди Україна зможе лише за умови чіткого, своєчасного та повного виконання своїх зобов'язань. А це вимагатиме адекватного інтелектуального розуміння сучасних соціально-економічних проблем та процесів, відповідних політичних зусиль, інституційних спроможностей та фінансових витрат.

Слід також зазначити, що ЄС та Україна постійно розвиваються, а тому поява нових соціально-економічних реалій та регуляторних потреб об'єктивно вимагатиме від сторін Угоди шукати відповіді на нові виклики та розвивати взаємне співробітництво, виходячи за межі простої імплементації положень Угоди про асоціацію. Іншими словами, мова йде про те, наскільки Україна та ЄС зможуть використати потенціал Угоди для реального збагачення форм і змісту співпраці та адекватного узгодженого реагування на поточні та майбутні регіональні та глобальні проблеми.

Є ще один момент, на якому варто окремо наголосити. Імплементація Угоди - це тривалий процес. І головну відповідальність за його успішність несуть політики та Уряд, адже саме вони формують та реалізують відповідну економічну політику. У кінцевому підсумку, саме від них залежить, чи стане Угода про асоціацію ефективним інструментом реформ та модернізації України, чи Угода залишиться черговим формальним документом, а ідея європейської інтеграції та пов'язаних з нею змін буде просто дискредитована.

Додаток Графіки виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС

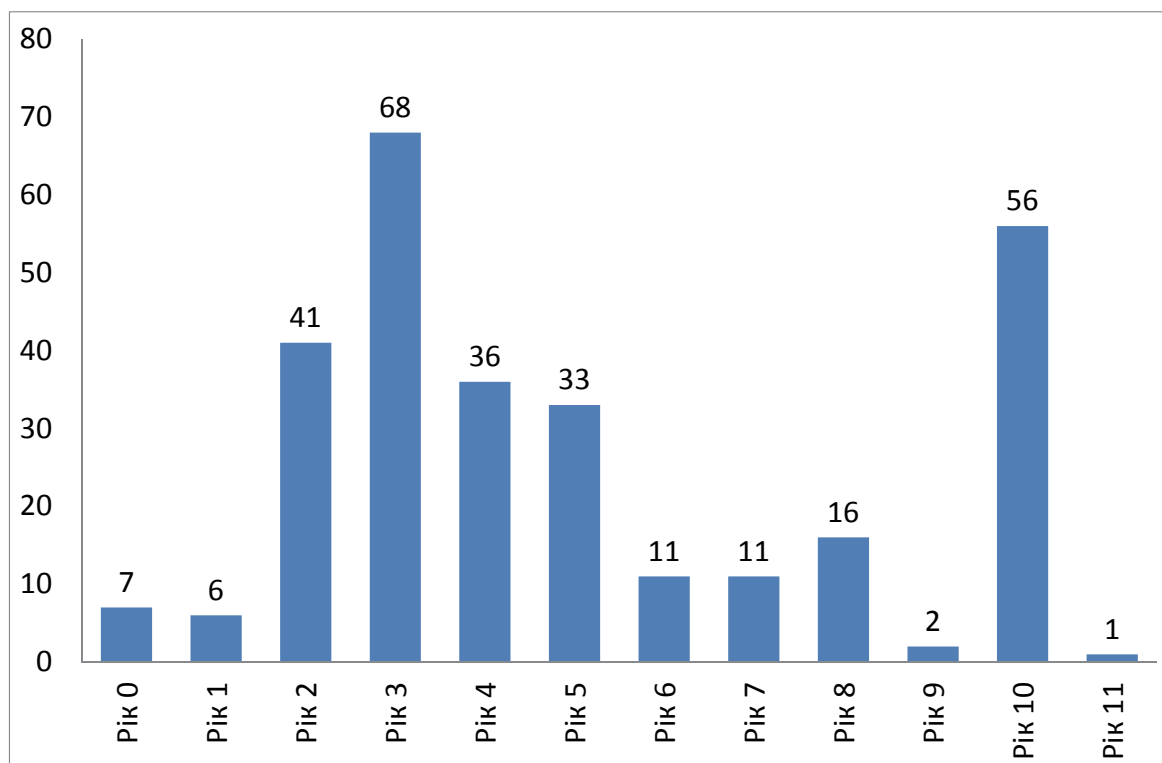
Методологія розрахунку

При розрахунку кількості *acquis communautaire*, які необхідно впровадити Україні після підписання Угоди про Асоціацію, враховувались лише базові Директиви, Рішення та Регламенти ЄС. Законодавчі акти, що змінюють або описують умови застосування Директив, Рішень та Регламентів ЄС, вже згаданих в Угоді, до уваги не брались.

Наприклад, у Додатку ХІ до Глави 22 «Громадське здоров'я» у підрозділі «Тканини, клітини та органи» зазначена Директива 2004/23/ЄС Європейського парламенту і Ради від 31 березня 2004 щодо зберігання, тестування, обробки та інших маніпуляцій з людськими тканинами та клітинами. Також в цьому підрозділі зазначаються Директиви 2006/17/ЄС та 2006/86/ЄС, які визначають певні умови застосування Директиви 2004/23/ЄС. При розрахунку кількості *acquis communautaire* ми враховували лише Директиву 2004/23/ЄС як базову і не враховували Директиви 2006/17/ЄС та 2006/86/ЄС.

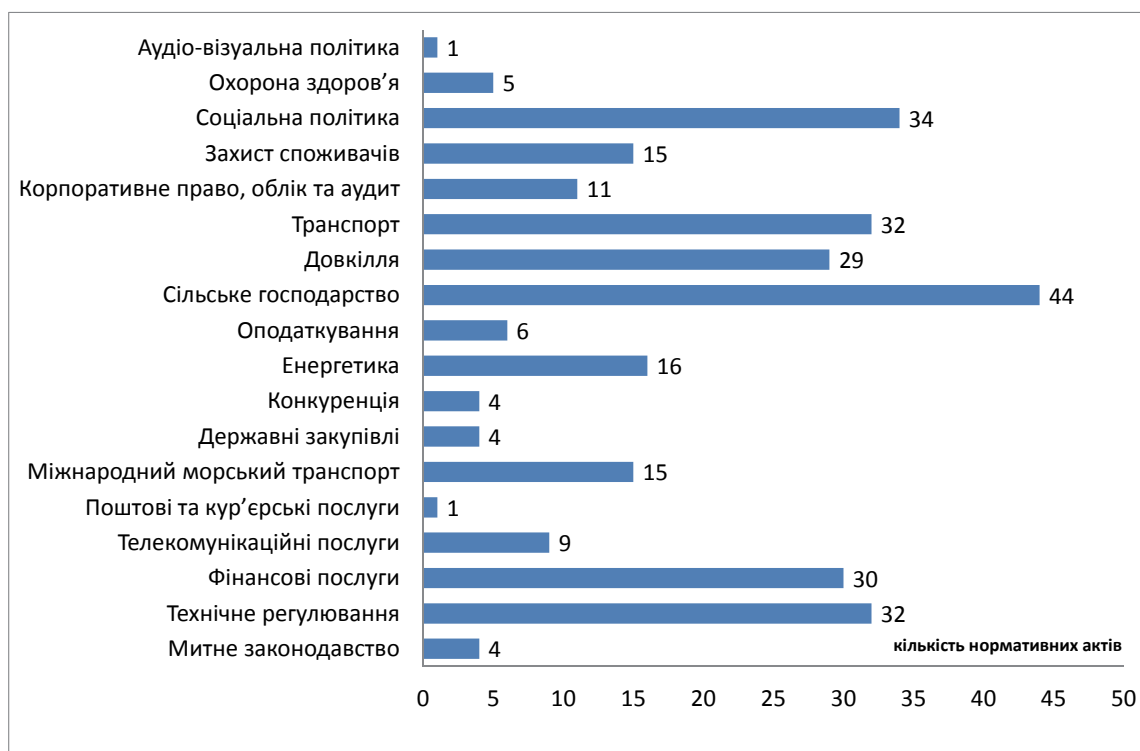
Також не враховувались *acquis communautaire* з Глави 5 «Статистика», оскільки всі вони визначаються «Збірником статистичних вимог» (Statistical Requirements Compendium), який щороку змінюється і містить велику кількість Директив без чітких термінів їх імплементації. В Угоді зазначається, що національна статистична система України має відповідати Фундаментальним принципам офіційної статистики ООН та *acquis* ЄС, визначених у «Збірнику статистичних вимог», який вважається Додатком ХХІХ Угоди.

Рисунок 1: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС по роках

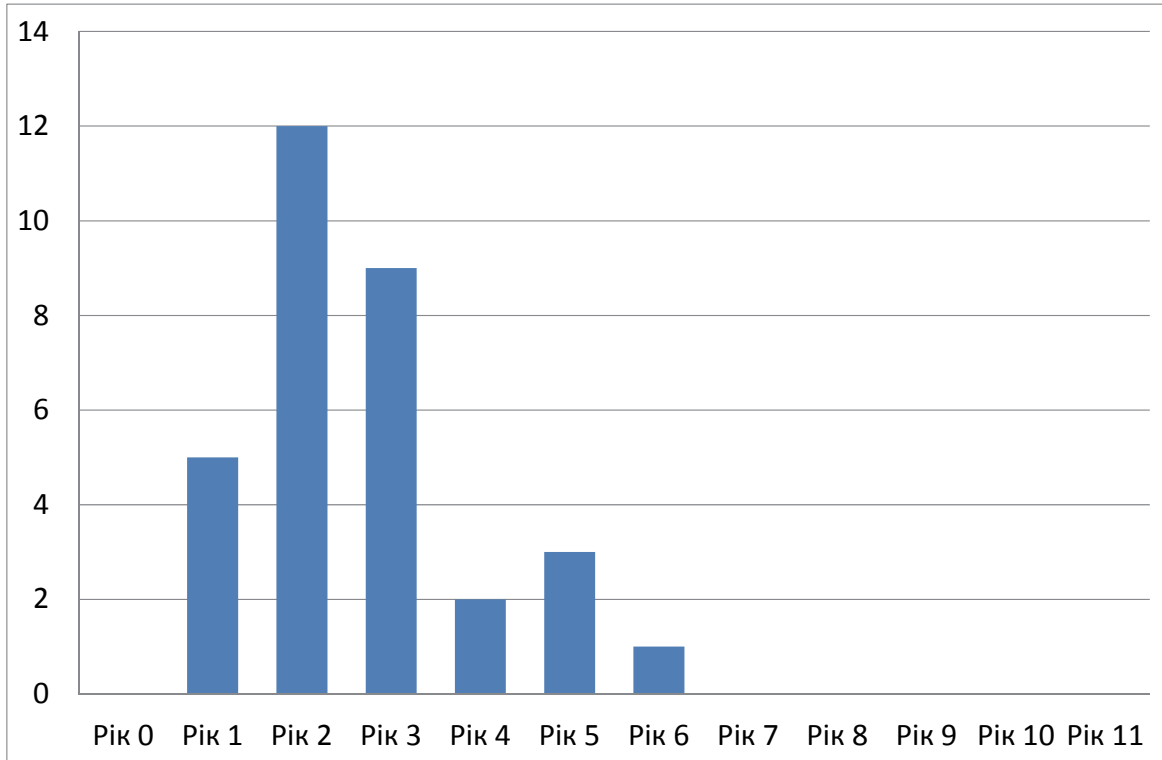
Джерело: аналіз ІЕД

Рисунок 2: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС по сферах

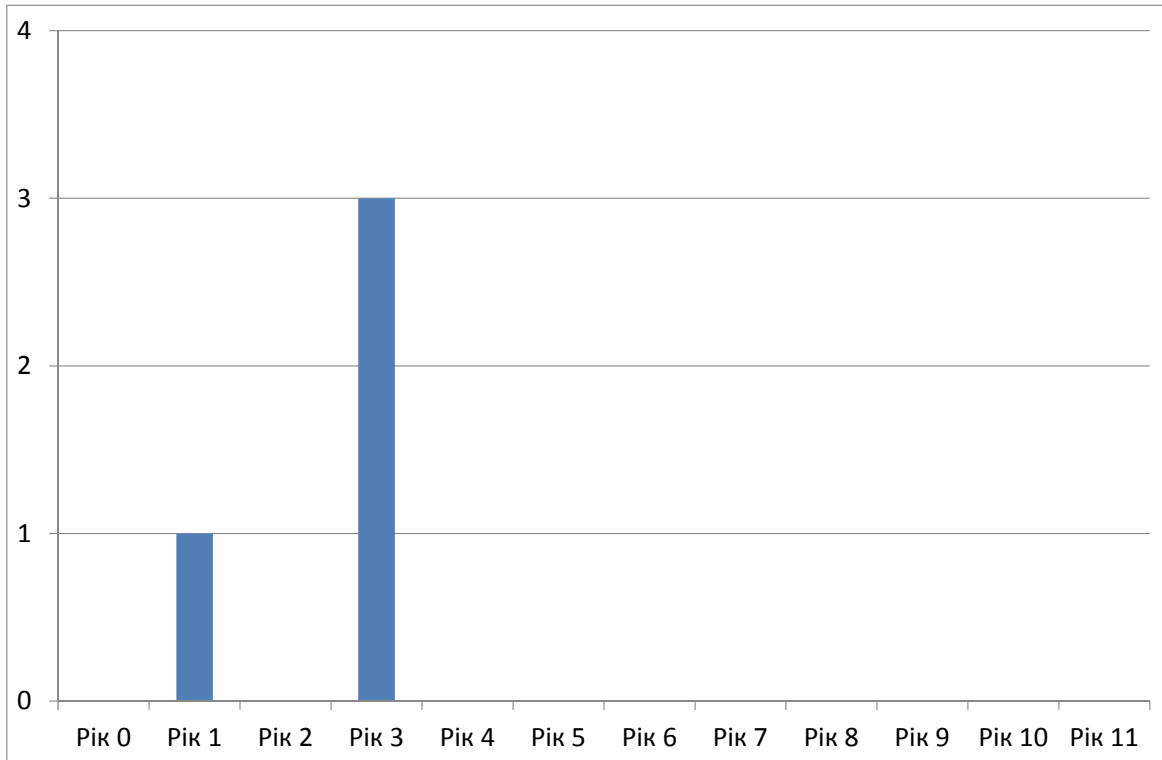
Джерело: аналіз ІЕД

Рисунок 3: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері технічного регулювання

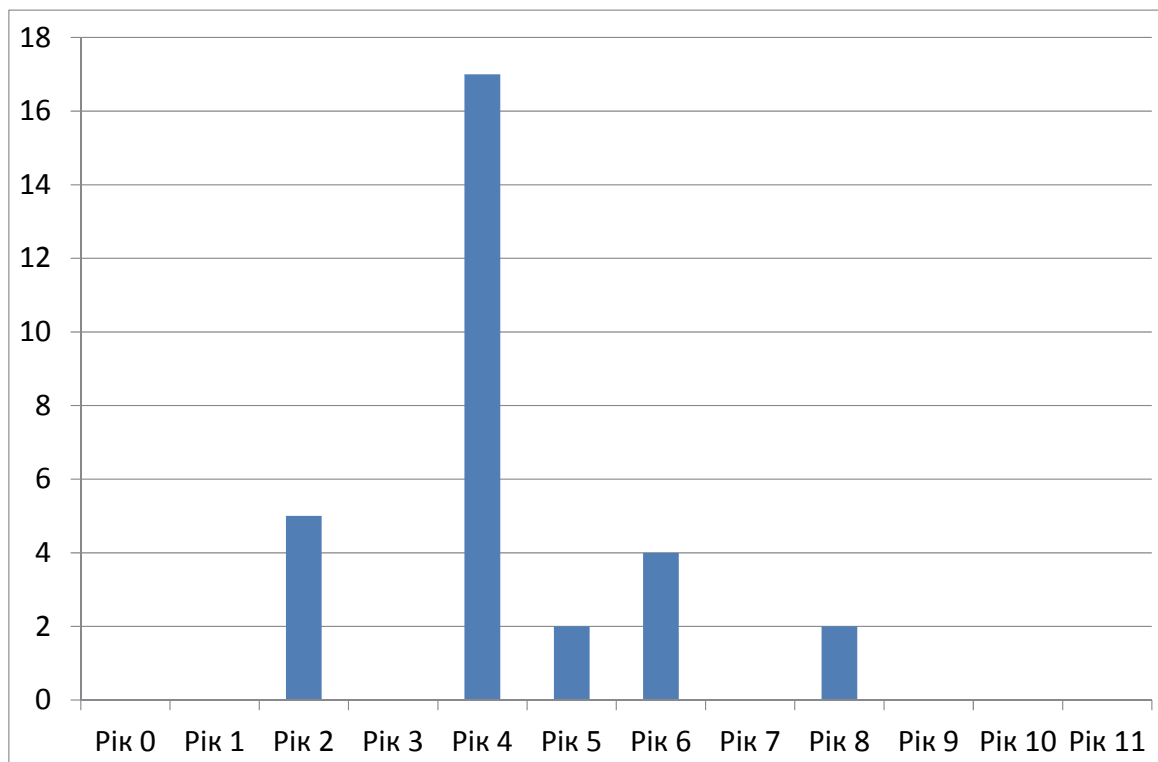
Джерело: аналіз ІЕД

Рисунок 4: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері митного законодавства

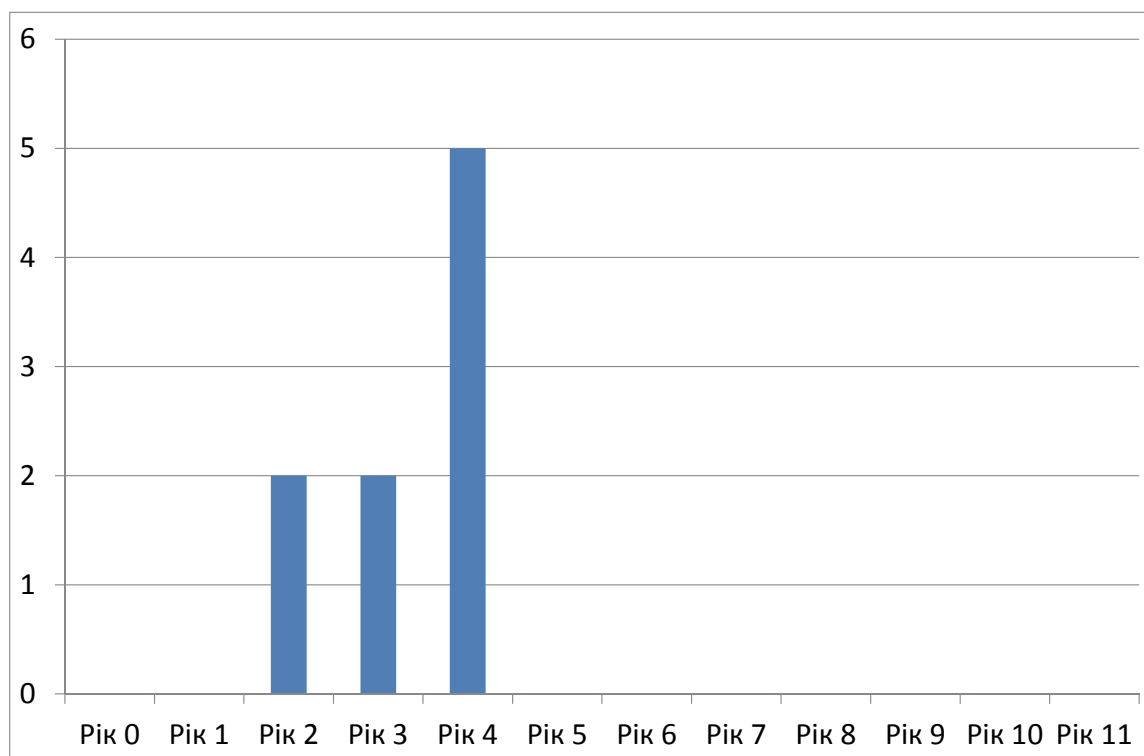
Джерело: аналіз ІЕД

Рисунок 5: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері фінансових послуг

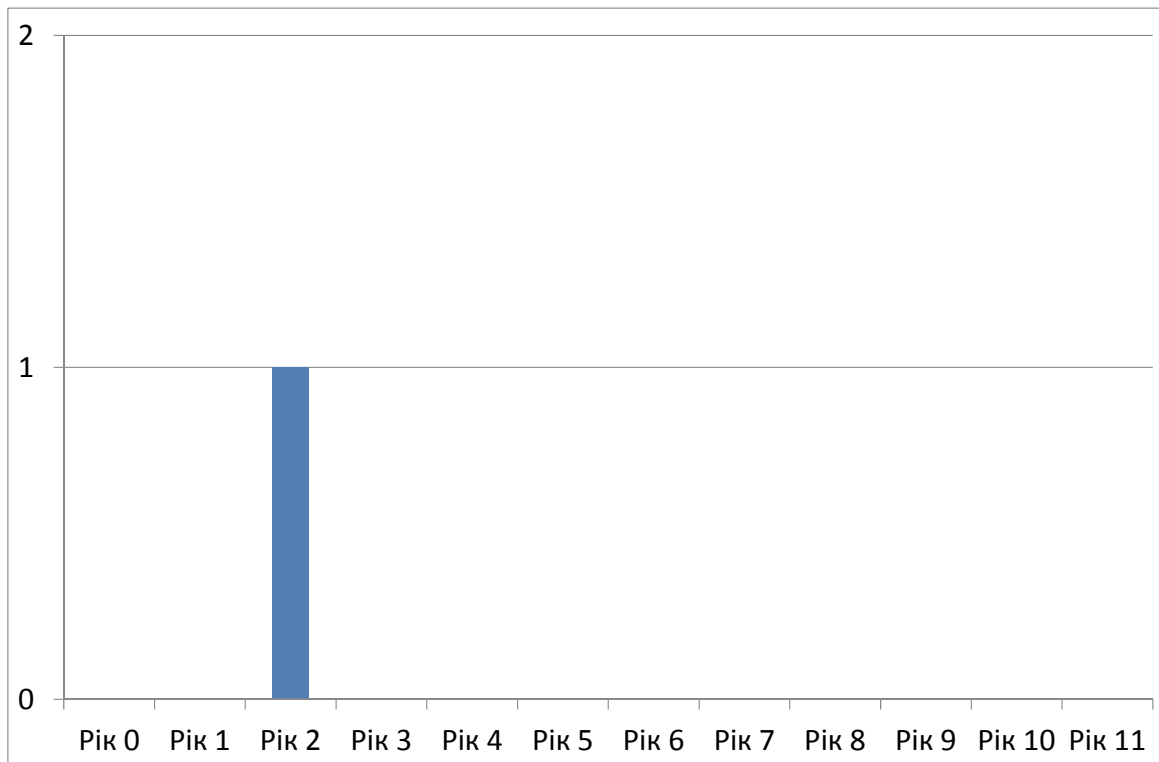
Джерело: аналіз ІЕД

Рисунок 6: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері телекомунікаційних послуг

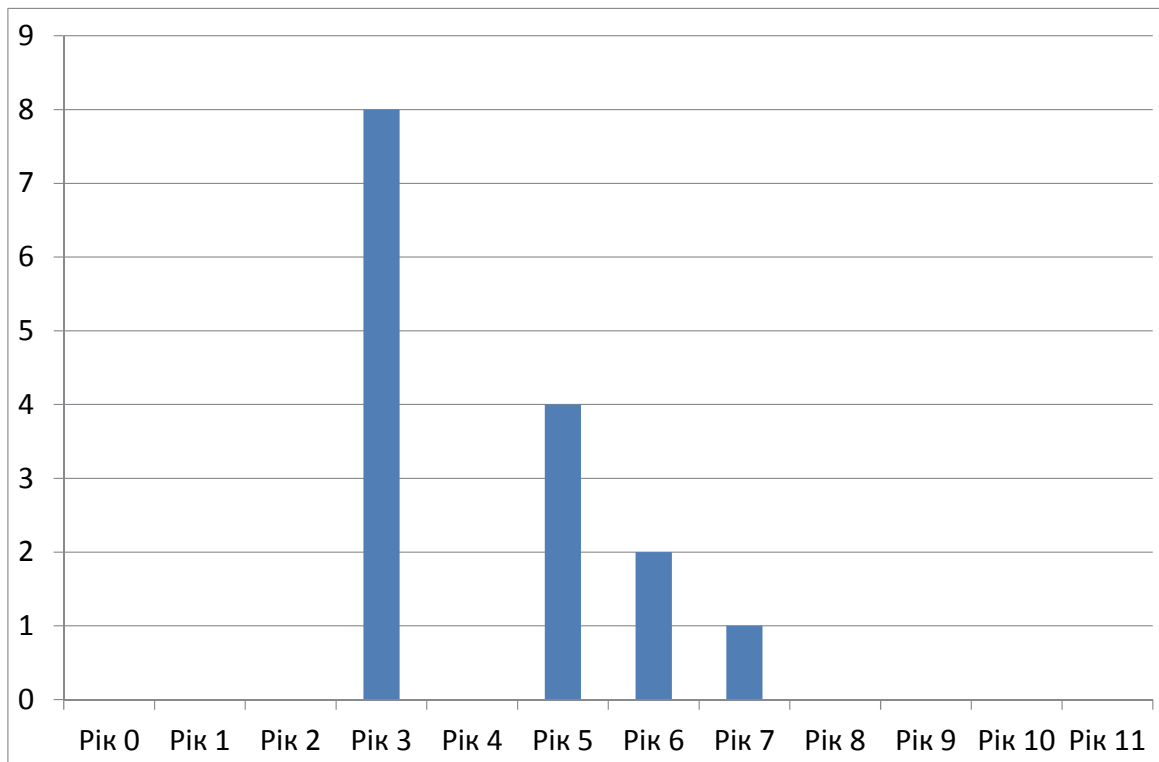
Джерело: аналіз ІЕД

Рисунок 7: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері поштових та кур'єрських послуг

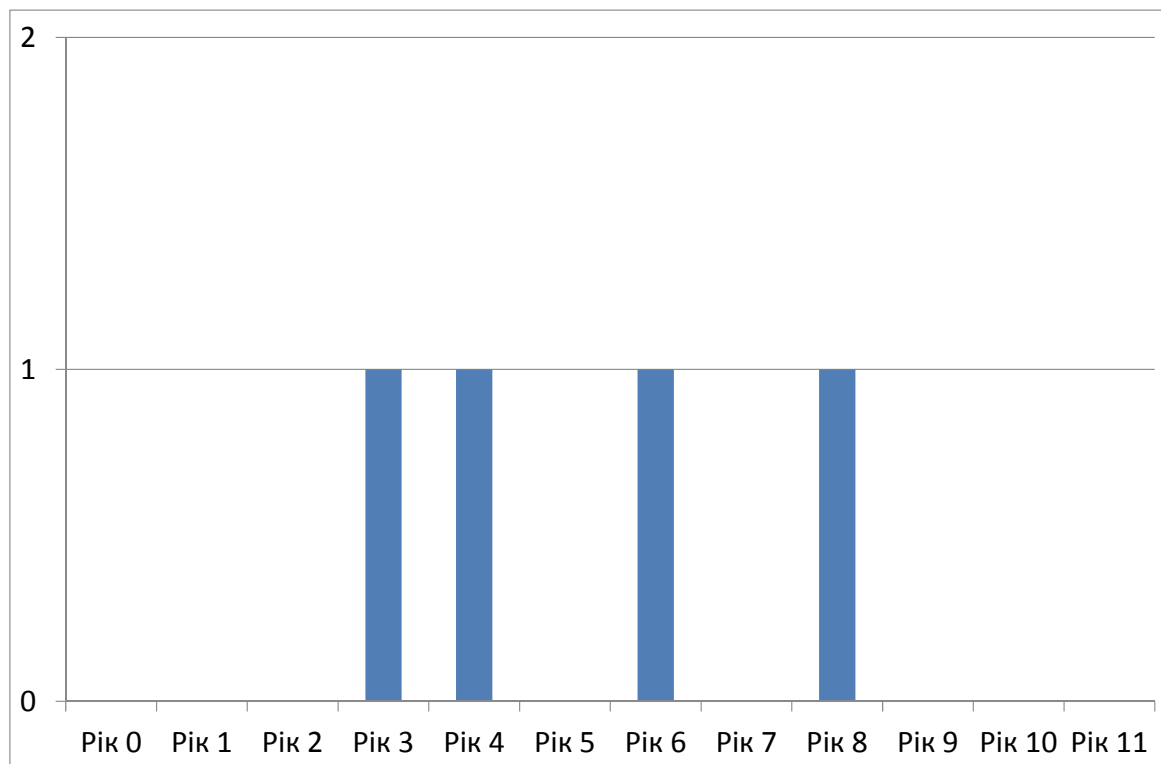
Джерело: аналіз ІЕД

Рисунок 8: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері міжнародних морських перевезень

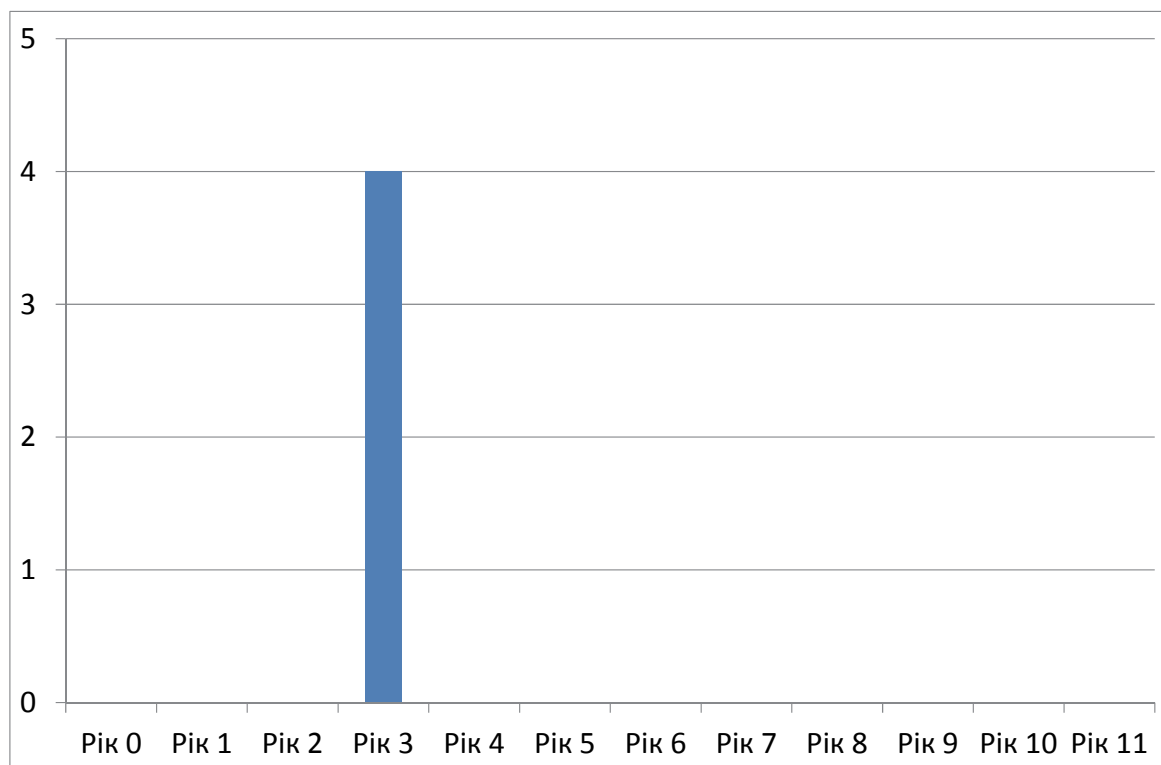
Джерело: аналіз ІЕД

Рисунок 9: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері державних закупівель

Джерело: аналіз ІЕД

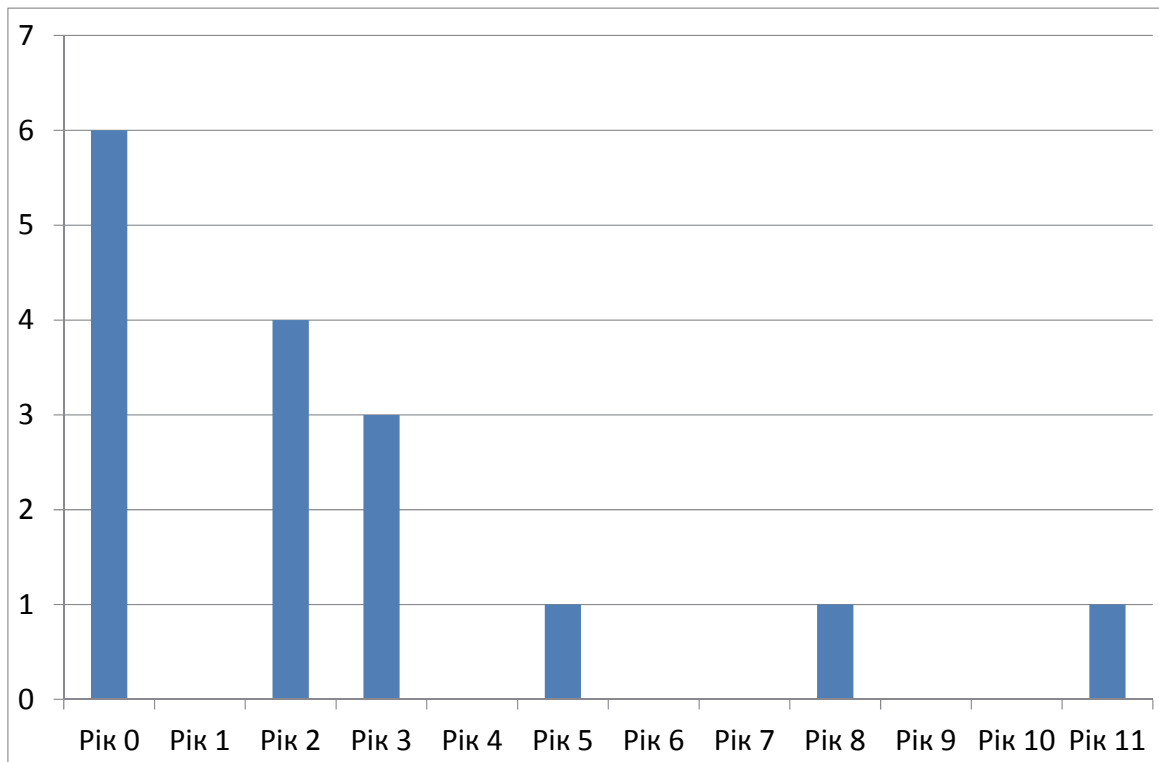
Рисунок 10: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері конкуренції

Джерело: аналіз ІЕД

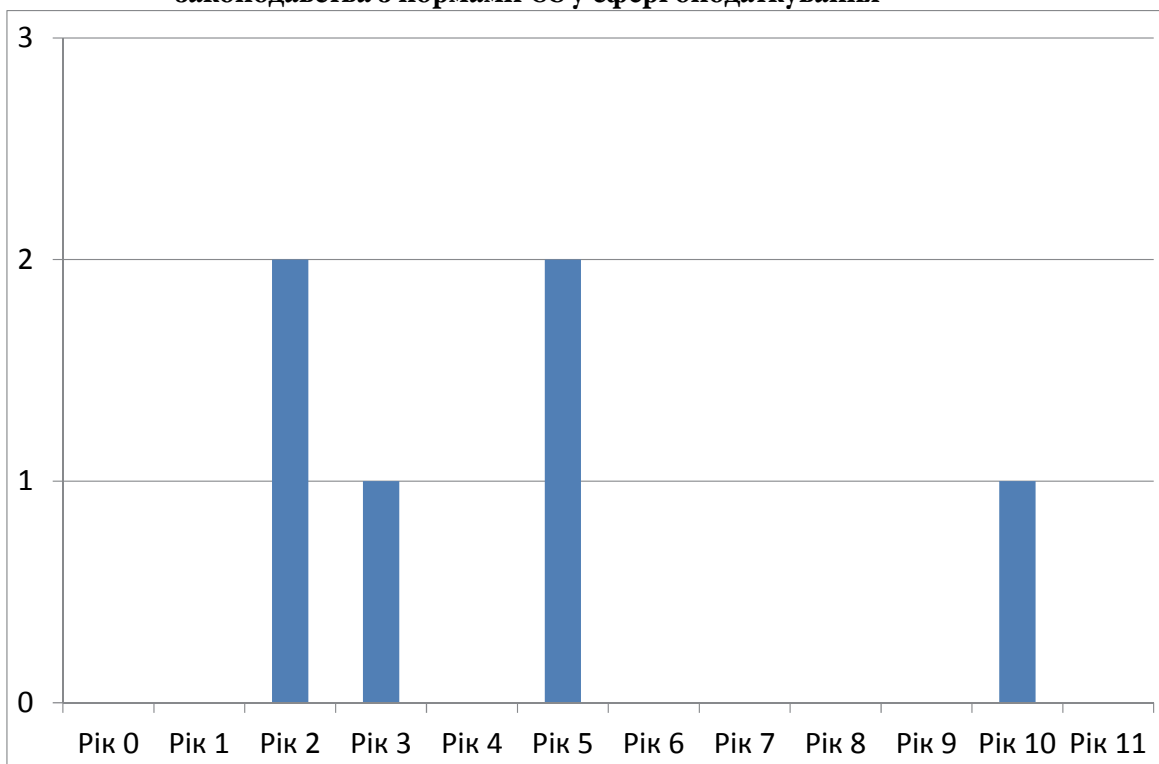

Рисунок 11: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері енергетики

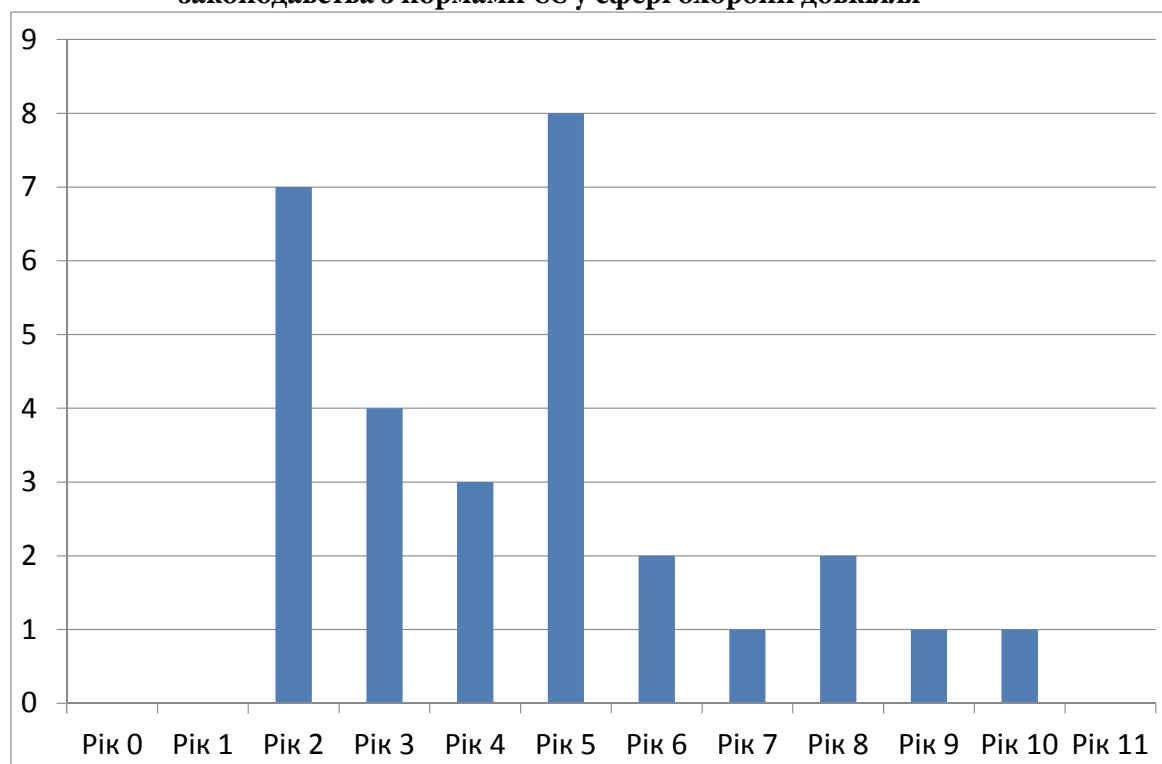
Джерело: аналіз ІЕД

Рисунок 12: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері оподаткування

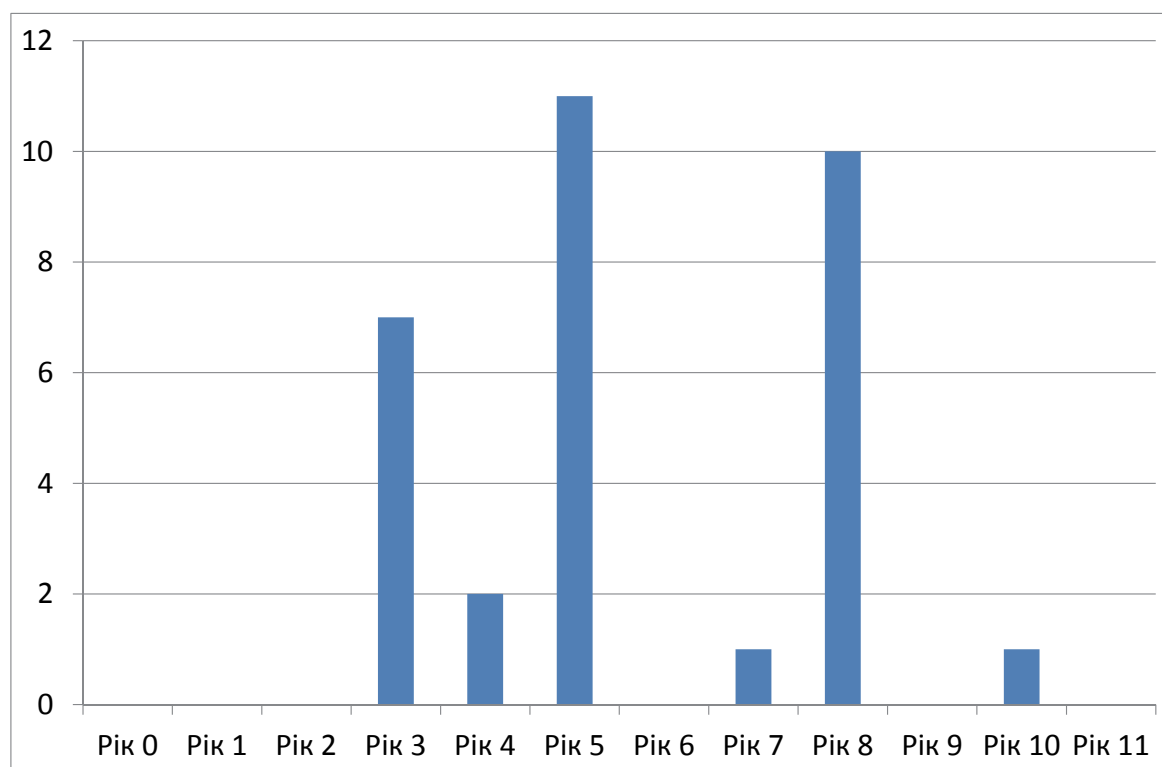
Джерело: аналіз ІЕД

Рисунок 13: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері охорони довкілля

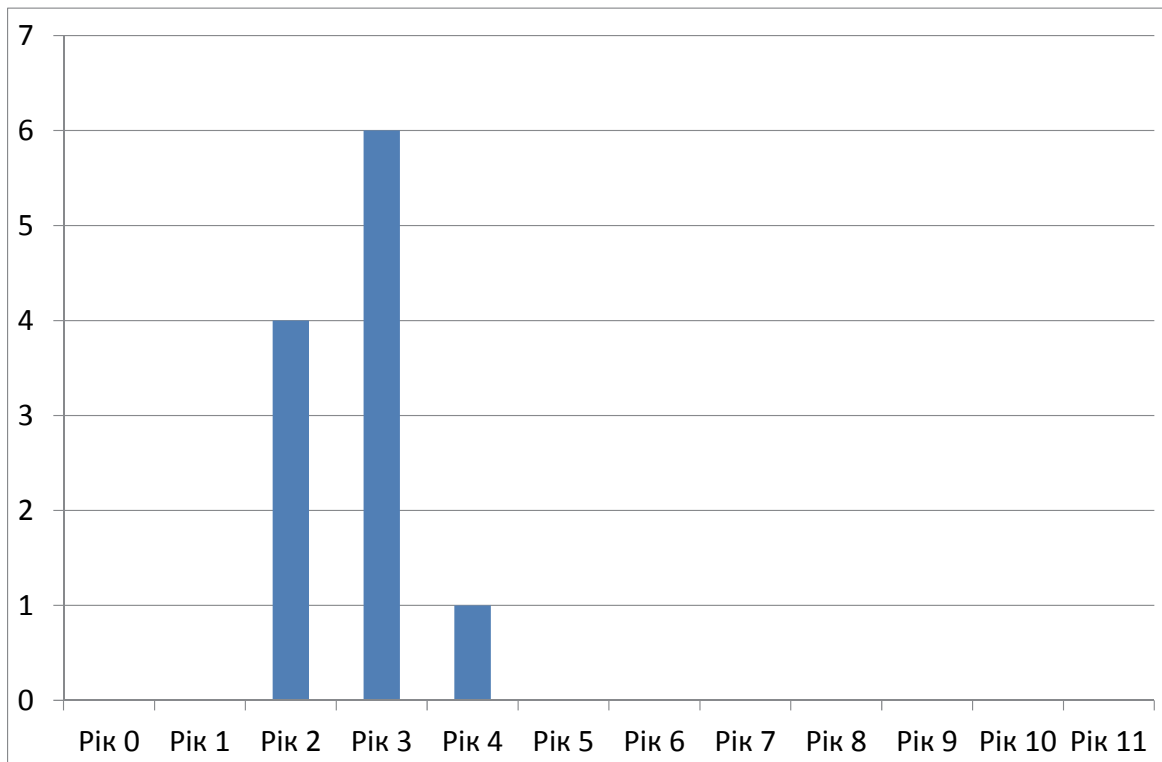
Джерело: аналіз ІЕД

Рисунок 14: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері транспорту

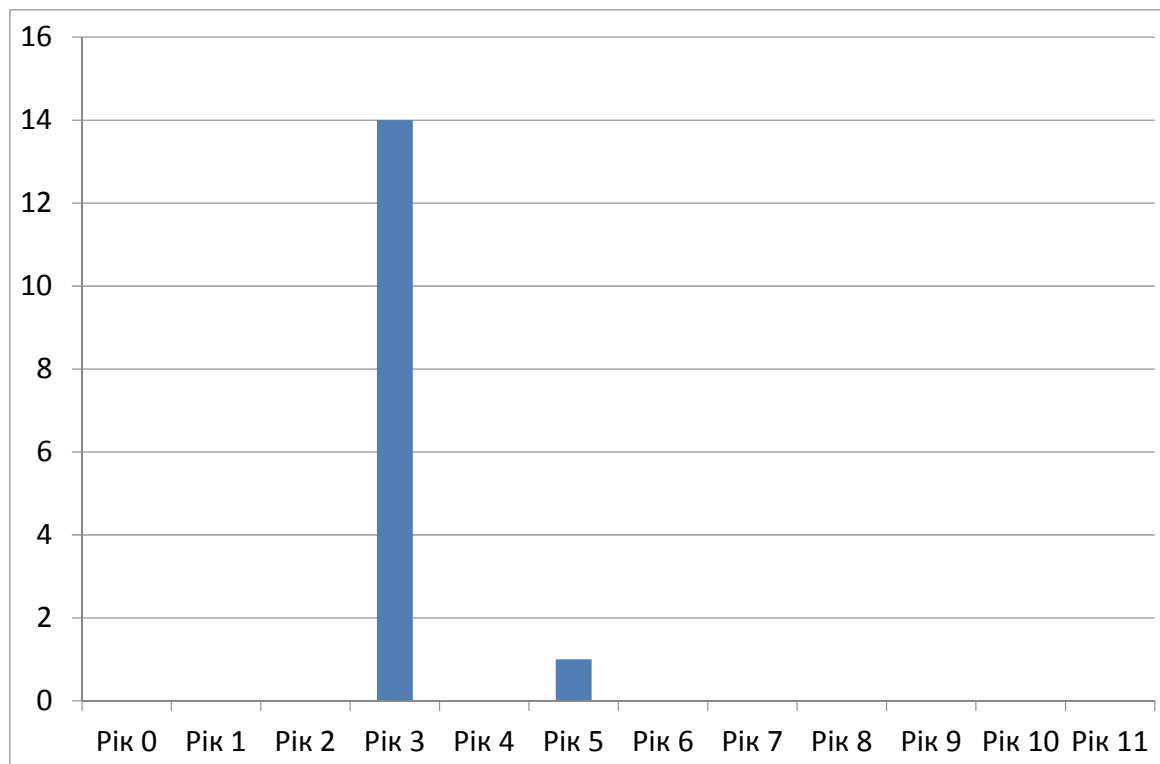
Джерело: аналіз ІЕД

Рисунок 15: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері корпоративного права, обліку та аудиту

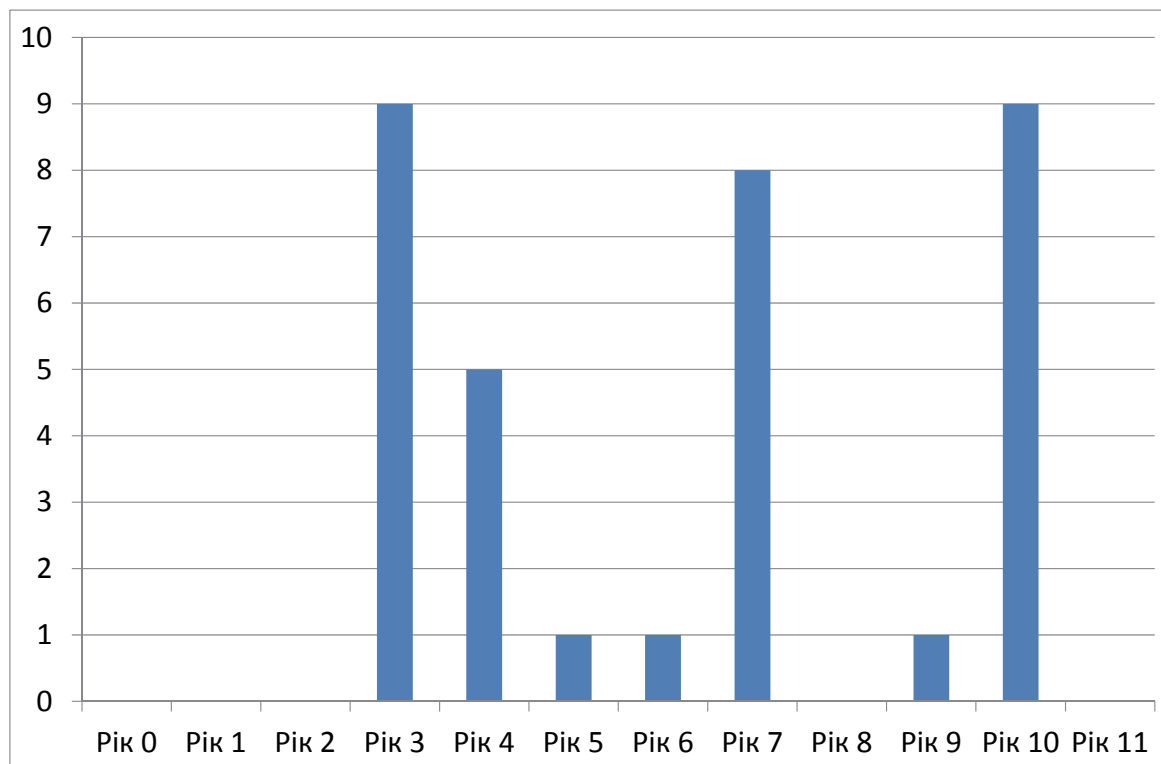
Джерело: аналіз ІЕД

Рисунок 16: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері захисту прав споживачів

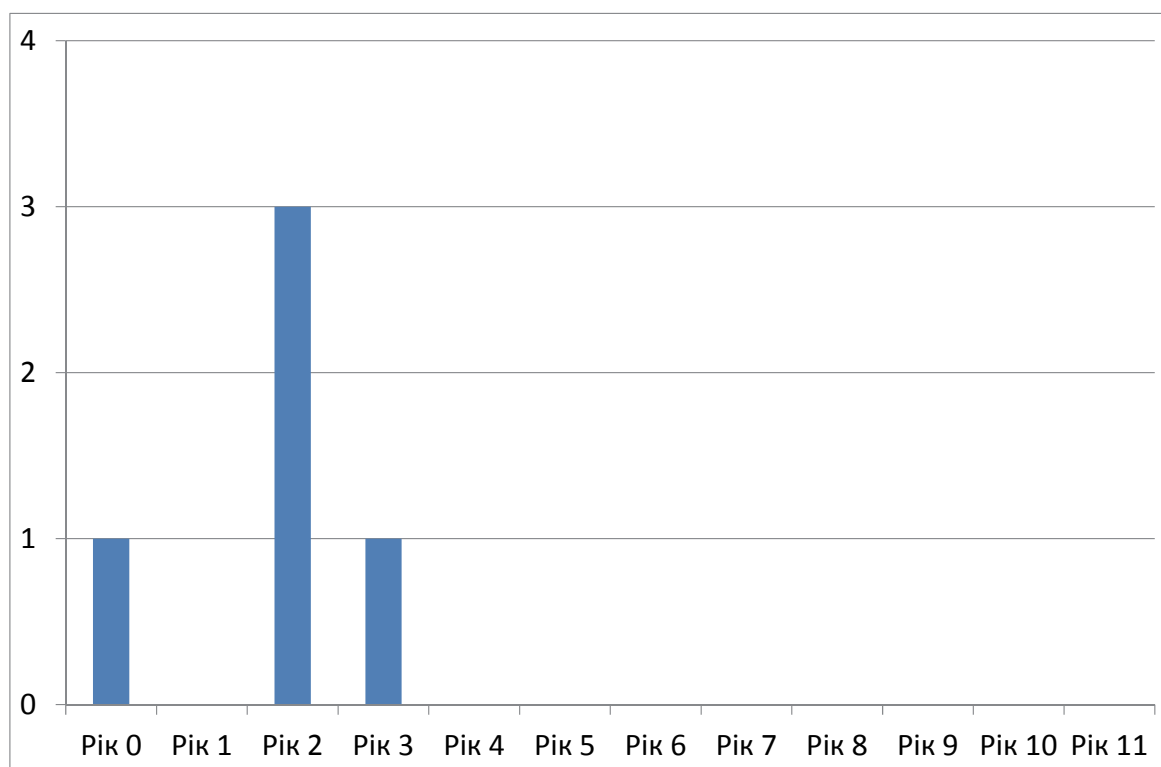
Джерело: аналіз ІЕД

Рисунок 17: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері соціальної політики

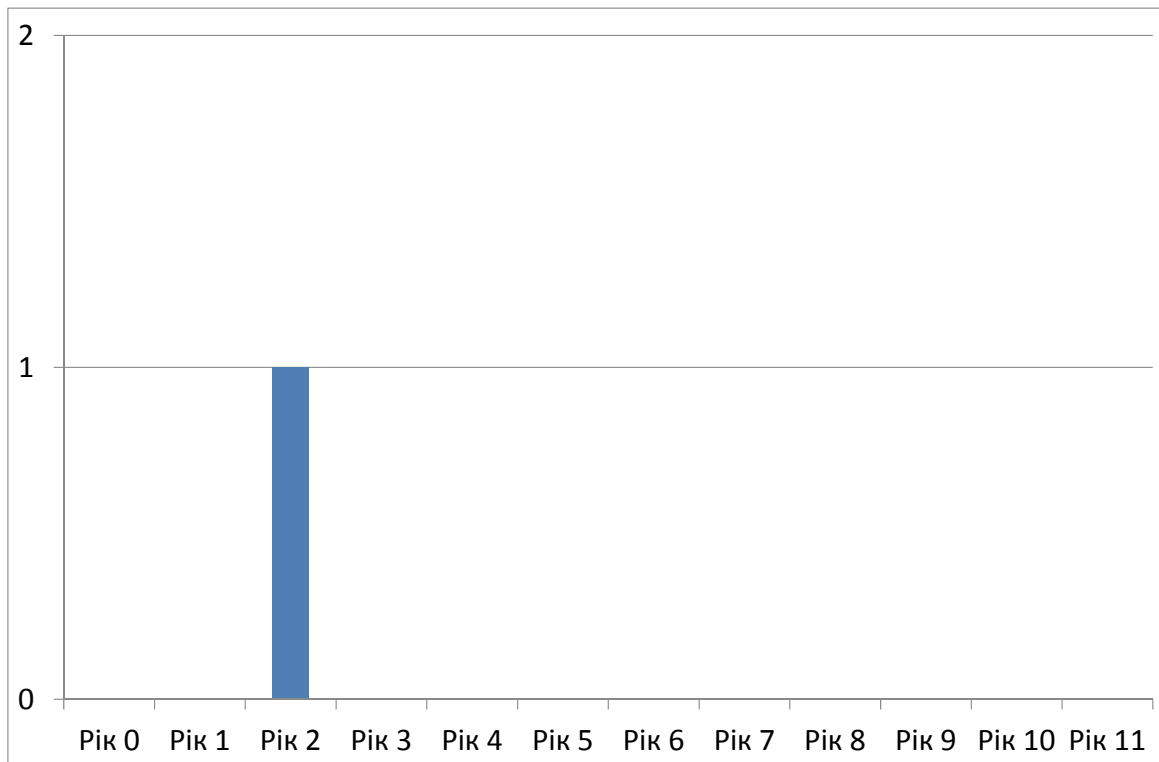
Джерело: аналіз ІЕД

Рисунок 18: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері громадського здоров'я

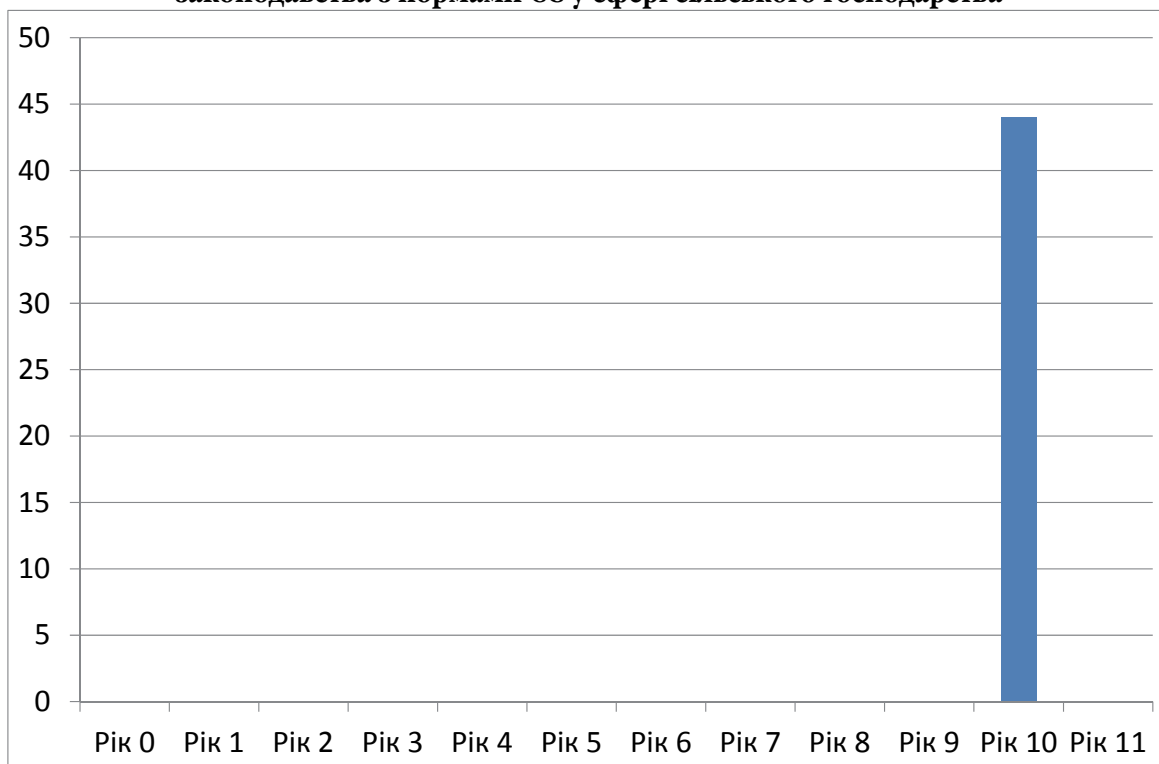
Джерело: аналіз ІЕД

Рисунок 19: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері аудіовізуальної політики

Джерело: аналіз ІЕД

Рисунок 20: Графік виконання зобов'язань щодо гармонізації українського законодавства з нормами ЄС у сфері сільського господарства

Джерело: аналіз ІЕД